

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI 1 Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SAPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL XLIX • Nr. 1
SAMBATA 30 Decembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Pustiu

Un fluierat de tren se auzea pe câmpiile înghețate, în aerul împodobit de o ninsoare legănată.
Răsuna orice zgomot în pustiu mare. Zvâcnea până în inimă zgomotul trenului.
Parcă se îndepărtau toate și rămăneai singur.
Păsările iernii stăteau ascunse, ca era spre seară.
Un cal flămând, împiedicat de picioare, ca să nu se îndepărteze, topăia capul plecat, pascănd vârfurile miștii uscate, descoperite ici-colo de omăt.
Spinarea calului se făcuse albă.
Vântul, stărnit de odată de crivăț, alunga ninsoarea.
Numai cărări vârgate erau acum.
Calul a stat în loc, ciulindu-și urechile. Coama i se zburlișe.
L-au uitat.
Mare a fost gerul.
Viscolul aducea omătul îndărăt pe văi și cărări, calul rămânând în troian. A nechezat spre sat, cu capul întins.
A doua zi, o movilă albă era.
Ciorile zburau, vesele, în jur.
Soarele scilpea pe fulgi, cari străluceau ca clucuri de gheață sub streșinile caselor.

GEORGETA MIRCEA CÂNCICOV

Pentru anul care a fost și pentru anul care vine

de VICTOR POPESCU

S'a sfârșit încă un an, în activitatea revistei, și un altul va începe. Poate timpurile ne vor permite, curând, să realizăm mai mult. Trecutul a fost plin de frământări și din câte am fi vrut să întreprindem doar puține s'au încheiat. Am isbutit totuși să fixăm în forma lor câteva clipe de gând și poezie, în mijlocul preocupărilor sumbre din viața de astăzi. Revista a făcut tot efortul isvorit dintr-o pornire sinceră, curată și neprecupețită să realizeze ceea ce și scopul ei: frumosul artistic. S'a zbatut spre a-și crea un drum, și un mănunchiu de talente. Împarte de o isbândă care să-i permită o etapă liniștitoare, dar totuși câteva s'au isbutit din cele propuse.

Sezătorii în țară și în București au făcut din ce în ce mai cunoscută preocuparea ei de a promova tinerele talente. A luptat pentru duhul poeziei tinere. Și s'au văzut, lucru de mirare, într-o țară unde lumea nu se preocupă prea mult de literatură, poezii tineri și necunoscuți, recitând în fața unor săli pline. Poezia nu mai era o abstracție, niște vorbe sunătoare dintr-o carte, ci o muzică pe care fiecare o dorea. Iar acest succes l-au dobândit doar poezii fără nume și fără volume.

Acest tânăr Traian Lalescu, care pentru prima oară în fața unei asistențe străine, undeva în Ardeal, culege rosete de aplauze, nu este oare un fapt ce trebuie reținut? Talentul său e pentru revistă o cinste, dar o cinste cu atât mai mare, cu cât numele lui a isbucnit brusc, din valoarea sa, la o vârstă când alții încă tatonază. Poet de fină și grațioasă realizare, o sensibilitate rară, stăpân pe o limbă dulce și caldă, visător, — poate prea romantic! — el face parte din grupul acestor poezii noi, ce dau publicului un dor, ce-l fac să se intereseze de manifestări culturale, pentru ceea ce au acestea ca îndemn spre ideal și frumos.

Să spunem încă un cuvânt și despre versurile aristocratice ale lui Emil Botta? De puterea sa de convingere asupra sălilor, de frumusețea intonației ce modulează strofe limpezite, curate, de gândurile faustice ce-l turbură? Sau de acea reîntrire în literatură cu minunate cicluri, comori de gânduri și cuvinte fermecate?

Precum și poetul Ștefan Baciu cu melancolicele sale strofe, pline de căldură și molatece imagini ca după amiezile zilelor calde de toamnă.

Ei sunt victoria revistei. Sunt poezii care-și dau faima, luptând în jurul „Universului Literar” păstrându-i idealurile, creind în paginile sale clipe din viața lor, temelia unei solidarități care poate candva ne va reaminti, de-o prietenie, de-o intimitate sufletească și intelectuală, de-un scop comun.

Revista aceasta a căutat să cuprindă cât mai unitar viața culturală. Nu doream să publicăm un magazin, ci pagini cari să reprezinte cercetări și scopuri adâncite.

D. Mircea Mateescu a publicat de curând o carte, dezvoltare și sistematizare a cronicilor sale. Plină de observații, gândite și adâncite, ea se situează în cadrul unei activități care-și dispensează efemerul și tinde spre constituiri solide.

Vorbind de această carte să nu uităm de colecția „Universului Literar”, în care unele opere meritoase ale scriitorilor tineri au putut vedea lumina tiparului. Dacă timpurile restrâng puțin desăvârșirea operei editoriale ce întreprinde revista, nu mai puțin rămâne dorința ei de a realiza cât mai curând o formă cât mai bună, pentru publicarea elaborărilor în volume.

Întregul an 1939 a fost dealungul lui încercat prin străduințele noastre de a atinge frumosul literar și de a da publicului cunoștință despre cele ce ne preocupau. Poate am isbutit, poate nu.

Am căutat talente noi și originale. „Universul Literar” se poate fâli cu prezența în paginile sale a desenele următorului G. Voinescu. Nou, plin de vervă, plin de talent, inepuizabil, este un nume ce-și va face drum. Putem deci fi destul de satisfăcuți. Dacă revista nu a ajuns prea departe, cel puțin grupul intimilor săi colaboratori înseamnă foarte mult.

Lor, și tuturor celor ce au fost apropiați de noi, odată cu acest început de an, le mulțumim pentru pasiunea ce au depus încercând să rupă din talentul lor, viața pentru revistă.

Un an nou se ridică în drum, străjuit de necunoscut, plin de asperități. Crezând în munca noastră, vom încerca realizarea idealurilor ce avem.

Botezul cu duhul sfânt

Pergament, sec. XVIII (Dragomirna)

O carte, un zețar și-o stea

de RADU GYR

Zețaria se deschide luminoasă (ca să răstoarne tradiția tiparnițelor adăpostite prin maghernițe cu mucogai), lăsând pentru trecere, fâșii libere, în zig-zag, printre rafturile suprapuse, încercate cu jandări vinete de plumb. Mă strecoar printre „regalele” înalte ca niște scriuri bătrânești și grave ca orgile din catedrale. Cu umerii ușor încovoiați, zețarii — lucrători și ucenici — tăcuți și încordați în truda lor, nici nu mă bagă în seamă. Mănile lor alegează prin micile compartimente de lemn, vânzând așchile subțiri ale literelor întunecate.

Le văd cum se abat și cad asupra alfabetului fragmentat și distribuit geometric, prin cutiile pătrate, de parcă ar atinge clope bizare cu sunet neauzit, sau ar descrie cine știe ce semne de magie neagră. Încăndu-se, treptat, din cioburile mărunte ale zețului, „cartile” se întind, embrionar, pe „șpalții” sau trec în faza pubertății, așezându-se, simetric, în „pagini” de plumb, strâns încheiate cu sfoară.

Cartea mea a fost de mult culeasă la linotyp, i-am făcut corecturile „în șpalții” și acum aduc corecturile „în pagini”. Cu grija și arta paginării acestei cărți a fost delegat D. Velizare, vechi lucrător și „stălp” al atelierelor „Universului”. În ultimul timp, a devenit specialist în paginația volumelor apărute în colecția „Universului literar”. Când mă apropiu de el și-l salut, se pleacă respectuos și-mi întinde antebrățul, cu palma închisă,

căci nu vrea să mă murdărească de cerneala zețului.

— Bună dimineața, domnu' Velizare. Ți-am adus corecturi.

Pe sub gene mă privește bănuitor. Zile de-a rândul l-am sădăit cu schimbări de paginație, de titluri, de caractere de literă. A fost o luptă titanică să-l înfrâng rezistența cu care-și apăra tradiția așezării zețului în pagini cu fel de fel de chenare, de liniuțe, de figuri ornamentale în josul paginii. La rugămintele sau obiecțiile mele, replica dărz:

— Așa am învățat eu și așa am lucrat treizeci și cinci de ani... Nu schimb nimic. Nu schimb nimic!

Cu iscusite manevre, am reușit, până aici, să luxez ostilitatea de care se isbeau modestele mele reforme grafice. Acum domnu' Velizare pare să simtă apropierea unei noi catastrofe. Imi bănușește, parcă, primejdioasele intenții și-mi-o ia înainte:

— Ceva nou? „Ceva nou”, adică: noui „reforme”? Am, inițial, un moment de lașitate și șovăi.

— Nu... vream numai să... E totul foarte bine, dar, uite... te-ai ruga...

Își pune ochelarii și mă scrută atent, sfredelitor. E un om de statură mijlocie, trecut de cincizeci de ani, cu obrazul cafeniu și obosit, chel, cu fruntea deschisă și întrebătoare, cu mustața încă neagră și îngrijită.

Ochii lui, unde citesc numai bunătate și ușoară îngândurare, devin o-

recum aspri și scormonitori în clipele de intransigență, când domnu' Velizare își apără arta și datina tipografică.

— Nu cumva doriți „să schimbăm” din nou paginația sau „caracterul titlurilor”?

Îl simt urcat pe redută, gata să-mi respingă atacul, pe care nu mai pot să-l camulez.

— Dragă domnule Velizare, tușesc eu, revenindu-mi din lașitate și încercând să-mi pregătesc o tactică eficientă. E admirabil... Sunt foarte mulțumit... Ce literă frumoasă mi-ai pus aici, la titlurile mediilor... Și pagina asta, a treia, cât ți-e luminoasă și aerisită este!

Zâmbește măgulit și zâmbetul acesta este, pentru mine, întâia tranșee pe care o ocup strategic în rafinată eșalonare a asaltului început.

— Și dincolo, la paginile 11 și 12, cu cât deosebit gust sunt așezate strofele! Așa vreau, mult spațiu între ele, să se odihnească ochiul, să se repa-

seze!... Alt zâmbet și, în consecință, altă tranșee ocupată! Inamicul a pierdut teren și și-a slăbit rezistența. Mă strecoar, deci, printre zâmbetele cucerite și intru deodrept în redută.

— Admirabil, dragă domnule Velizare... Admirabil! A, dar era să uit! Te-ai ruga numai... un nimic... un moft! Fi așa de bun și scoate liniuța asta de sub numele meu, la coperta interioară a cărții.

Rămân cu vorba spânzurată în aer. Surâsul s'a stins pe figura domnului Velizare. Obrazul se trage, parcă, și se face mai cafeniu.

— Cum, să scoți liniuța de sub numele autorului?

Tranșant:
— Nu se poate!
— Dragă domnule Velizare...
— Liniuța asta vă subliniază numele și, priviți, se potrivește întocmai cu chenărașul din josul paginii!...
Mă reped:
— Păi tocmai asta vroiam și eu... să dăm afară și „chenărașul”!

Îmi dau seama că am cam bruscat atacul. Domnu' Velizare rămâne, o clipă, paralizat. Apoi desenează, cu mâna, în aer, un semn de împotrivire și nu găsește cuvintele potrivite pentru un protest energic.

— Nu... nu... asta nu admit! Nu schimb nimic!

Mă prefac că sunt adânc surprins. — Dar eu credeam că sunt cu totul în gustul dumitale... Adică, fără zorzoane de prisos, litera simplă, gravă,

de SIMION STOLNICU

Da, trebuie să mergem în țara muntelui, în cel mai bun cantonament de iască și rășină, să ne petrecem permisiile. Să urcăm în țara ciutei fără splină, în alburi unde nu s'au încumetat până acum nici focuri haiducești. Vom poposi întâi acolo unde soldatul și-a schițat altădată poemele vernal pe alei tot mai sălbătice, „dans ce fabuleux Comarnic” după expresia lui Marcel Proust care a fost în corespondență cu aceste păduri de vevește. Acolo descântă'n somn, deasupra colindelor, saturnaliu pui de șarpe....

Da, prahovenii mei, sergentul Mihălcă căruia stă atât de bine capelul țesit la ceață ca unui roșior de plumb cu care m'am scaldat cândva în Pterial Teleristule Jérôme Spireșcu cel ce te lauzi că do-sarele proceselor pledate și câștigate de tine la vechia cu-țe cu furi nu ți-ar încăpea în ranita de acum. Iertare, te iscodești fonetic „Jerom” pentru a nu speria o clientelă nefăcută pentru circumflexe și poezie modernă... Însfârșit, da, amarnicile încheetor de pluton, Anghel, vei crede că sunt poet văzându-ți nu-tele trecut astăzi, pe sub rotația gătită cu brazi. Vom explora vâlcele albe și piscurile unde, cu

tot gerul, rădăcina de floarea reginei trădește fiindcă nu se poate legăna decât pe închină, să ne petrecem permisiile ca să se afle acolo mai aproape de tălpile lui Dumnezeu.

Brazii frumoși stau drept, n'au lămurări dar nici mină-turi de tancuri cum ar voi ca-ricaturistii de departe. Acei soli sinistri ai rășbotului blestemati de Eva să lucreze'n tuș, a căror fantăzie nu se mai să-tura până ieri să umple traisita lui Moș-Crăciun cu omizi de oțel! Vom lua în buzunare oit-fel de plutoane deși prea mult joc le-a șters vopseala uni-formei lor de plumb: plu-toane de „curcani” senini pre-miați la concursurile gîntei latine.

„Vom găsi cascadele mici, înghețate, luând forme de zâne mai frumoase decât muzeele și ispitind de-aproape, în nemișcare, pe făcutul din aceeași apă schivnic de turtur în desnădăduita mălărie ca sub dalta lui Rod.n... Ghi-tonaia mică de iarnă cu ciocul de trusă inginerescă, stă gata să scrie în scoarța de jag despre plimbarea noastră minunată. O va face cu cio-cul ei incisiv chiar cu riscul să desființeze scrijelările prea lirice ale amantilor din alte vremi...

Eu vorbesc, eu spun bas-me, ascultați-mă, vă ul-tați la centura mea lată ca de pompier, purtătoare de noroc pe care din tot echipa-mentul, mi-am păstrat-o în permisiile ornate cu aceleas cartușiere unde în loc de plumbi încălează excepțional pui de vrăbii. Pui întârziati.

Aho, ahei, voi cei parjoliti de vânturi, voi cele mai re-cente somități ale mănăstirilor de arme, ce doriți să vi se mai arate aici peste țara cadane-lor, peste ecoul ubitelor co-linde? Se întălesc în surdă, colindul muntelui cu vând-toare de „Ciută-Ciutălină”, și-al șesului cu „Foate verde alior”... Infigeți în zăpădă adoratele voastre skuri de funcționari... Trebuie s'o fî-nem tot într'un basm acumă când suntem iar de capul nostru și chiar căpitănelul Pr. marea Georgescu dela care doreai să aveți fire de păr spre a vă afuma cu ele într'un descântec de friică, înșuși el ascultă pe undeva colindul.

Să vă spun mai bine că a fost odată și că eram ca'n po-vești, atât de june și trăsni, încât imi închipuam că pe aici s'a mutat domnița cea depărtată... Un smeu o fugă-reă printre molifti, dar o luau sub protecția lor mistreți din fabula cea mare. Eu trebuia s'o află, să-i rostesc mări-galul, fiindcă mă'ntrupasem în voevodul trubadur Cercel, și înfruntam cu cismele înalte cei șapte munți și omătul de care se ngâmfaseră bunicii. Și-aveam stema grea sub cuș-mă căzăcească, îndesată. În suită erau colăceri și de-ghizați printre acești Nichi-fori, mă'nsoțeau pentru a-mi zugrăvi idealul, pictori vene-țieni... Dar hoțul de corb care vede prin desnele de astrahan, imi spiona rubinele stemei și mi-le ciugulea prin cușmă unul câte unul. Rubinele fura-e le ducea în pliscul lui, spre vâr-furi. Acolo ajungea năinte-mi în timp ce eu cotrobăiam troe-nii cu firavii colorisți dege-rați... Apoi dumnealui „cher oiseau noir” cum îi spune poetul, lăsa nestematele în careul de mistreți, domniței depărtate.

„Și corbul da rubinele ca de la el, ah, ce nărav din timpul corvinului mei!...

CRONICĂ LITERARĂ

ANUL LITERAR

Cărți au apărut anul acesta numeroase¹⁾, — de la culegerea lirică până la romanul vast, de la broșura monografică până la sinteza pe sute de pagini, — deasupra titlurilor și a autorilor s'a făcut însă clar un spor de conștiință, un fapt al cărui sens, în literatură, — de ce n'am spune-o, — nouă ne încuvințează entuziasmul. Înțelegem prin *fapt*, prin spor în conștiința creației, constituirea unor centre de interes maxim pentru scriitorul român și activitatea lui. Normal, prin funcționarea acestor centre de interes, scriitorul se supune unui proces de integrare în momentul actual de cultură al țării și devine verigă sigură în desfășurarea ei istorică. Acesta este, fără îndoială, sensul înființării, prin lege a „Casei Scriitorilor”, pe principii *recunoștinței* publice pentru structurarea sufletului național. Deoarece dau *formă* pură, inalterabilă, circulabilă ca bun universal al culturii, ideile de *neam* și de țară, scriitorii au dreptul la recunoștință, prin lege! Iată un surplus de conștiință în activitatea scriitoricească, pe care îl numim *fapt*, fiindcă el transcende individualitatea, și se exercită totuși asupra ei, în producție, ca o determinanță. Inițiată de Suveran, și integrată în sufletul public prin actul deliberativ al recunoștinței, ideea „Casei Scriitorilor”, devine astfel componentă a *duhului național*, spre care scriitorii își întind o punte a năzuințelor. Astfel, *faptul* de care pomenim, intrat în conștiință, devine treaptă a transcendenței și își va da firește roadele.

De aceeași natură este ideea tipăririi edițiilor *definitive* ale scriitorilor în viață, care deasemenea constituie un *spor* al intervenției de *sus*, de la *neam*, în viața scriitorului. Cât de importantă este realizarea edițiilor „Fundatiei pentru literatură și artă „Regele Carol II”, în acest proiect al edițiilor definitive, — se verifică desigur, prin împrejurarea că nu toți autorii care astăzi au trecut, să zicem, de 50 de ani, vor fi invitați să-și publice opera definitivă. Pentru ce? Pentru că se aplică principiul selecției, același ca și la „Casa scriitorilor”. Se vor tipări în ediții definitive doar operele care chiamă prin structura lor, săvârșirea acestui *fapt* de integrare în națiune. Cele inerte, *amorf*, rămân ca o prezență de cenușă, la sfârșit de carieră, fără virtuțile vitale ale simbolului. Se poate vorbi de o corespondență între tensiunea scriitorului, și voința de *umanism* a publicului. Acesta din urmă vrea să-și cunoască modul de a fi, să-și oglindească latențele, să-și structureze substanța; se lărgeste din zi în zi visul spre un *umanism* românesc, cu atribute originare, de substanță și structură. Oricât de ascunsă ar fi această directivă, arată cu prisosință că ea este un *fapt*, adică o putere ce se exercită de *sus* în jos, depășitoare, asupra creației scriitorului.

Ne luăm îngăduința, justificată de o strictă experiență, să pomenim de o altă activitate, tot atât de *semnificativă*, prin aceea că și ea înlesnește apariția unui *fapt*: activitatea revistei „Universul literar”.

Zarea ei de producere nu este a scriitorului ajuns la matură fructificare, ce *chiamă* formal gestul încoronării prin ediția definitivă și încadrarea la treapta cuvenită în „Casa Scriitorilor”. Spațiul de eficiență al „Universului literar” nu se află la sfârșitul, ci la începutul carierei literare. Funcția revistei este tot încadrarea selectivă, dar ea încadrează pe *scriitorul tânăr*, pe debutant, pe autorul primului pas sub destinul literar. Cât de importantă este această activitate, verificabilă la sezoanelor literare, dovedește atât de frumos, d. Victor Popescu, directorul revistei, în articolul său din pagina I-a. Integrarea scriitorului tânăr, constituie de asemenea un *fapt*, fiindcă se efectuează tot prin raportare la public. După cum opera *definitivă* este cerută sau nu, de public, tot așa scriitorul tânăr este cerut sau nu, de public. Faptul are aspecte liminare, dar și aspecte profunde. În aspectul profund, el denotă că publicul actual ascunde o corespondență minunată cu *tineretea*. Pălpăie o aspirație lăuntrică, o sete de puritate, și parca de tiranie, de exclusivitate în conceperea frumuseții literare. Indiferent de valoarea ei sine (nu trebuie să ne spună altcineva că tinerii nu produc opere *definitive*), publicul își mărturisește interesul față de *latura demonică*, să zicem, — a scriitorului. Voința de a crea, curajul inițial, neliniștea personală a debutantului, deformarea personalității care trece din planul comun, în planul existenței creatoare, — elementul neîndurător al demoniei ce se întipărește pe chipul angelic al adolescentului, — iată momentul inițial al cărui gust l-a prins publicul. El caută să se hrănească din acest prim fum al jertfei, indiferent dacă se înalță vertical sau se împrăstie pe chipul turburat al celui ce se sacrifică. Publicul asistă la dramatismul scriitorului tânăr. Îl vrea în spectacol, îl dorește în fața sa, pe scenă, la sezoanele literare. Noțiunile de „sezoane literare”, i-a dat „Universul literar” un conținut inedit, care, în felul său, derivă din constantele de cultură. Sezoanele literare, în sensul pomenit, nu se organizează pe o solicitare a scriitorului, ci pe un răspuns la un apel. Publicul *vrea* să vadă și să audă pe adolescentul care deabia a trecut de optzeci de ani, și pe scriitorul tânăr care n'a ajuns la treizeci de ani, — și cari, desigur, nu

scriu desăvârșit, — dar spectacolul în sine centrează un interes enorm. Este un *fapt*, verificabil prin „săliile” arhipline de la „Ateneul român”, de la „Studio”, și din amfiteatrele orașelor de provincie. „Sezoanele literare” are o semnificație nouă, prin aceea că ea constituie un semn al publicului către scriitor, și nu invers. Este semn de simpatie, de interes maxim pentru momentul dramatic al începutului, și evident, semn de selecție, pentru că nu toți scriitorii tineri sunt acceptați de public.

Tot pe experiență ne sprijinim când afirmăm că selecția publicului, pornită din criterii imanente, nu greșeste. Imanența critică a publicului pune la temelie, definiția artei ca valoare circulatorie, prin factorii graiului, ai sincerității emoționale, ai adâncirii de viziune. Nu mai este vorba, să zicem, de poezie ermetică sau neermetică, de artă pură sau de contrariul ei, etc... Conceptele acestea au fost depășite... în ceea ce au avut importanță și artificii. Publicul aprobă producțiile care îndeplinesc condițiile unui fel de a fi integral, cu efort onest și exhaustiv. Repunge cu brutalitate numai pe jucătorul de farsă. Pe lângă instanța de selecție, la sfârșit de carieră, — mai există așa dar și aceea a selecției la începutul de carieră, în care scriitorul se supune unei judecăți a publicului, judecată înțeleasă ca putere ce-l depășește, prin rădăcinile ei în aspirația momentului de cultură, — și spre care el trebuie să tindă ca spre o încadrare. În activitatea scriitorului a intervenit, putem formula, faptul substanței, înțeles ca o tensiune stilistică. Se presimt lătențele, se caută expresia.

Paralel cu acest proces de abstractizare, de ieșire a scriitorului din destinul său strâmt, observăm seria realizărilor, care lărgesc masiv cadrul de muncă al scriitorului și îl constelează conform axelor pomenite. Să urmărim *realizările* pe două din direcțiile lor: „ideea” isvoarelor și „ideea” Eminescu. Directivele acestor realizări, răspund constanțelor de depășire, stabilite mai sus. „Ideea” isvoarelor predomină în sistematizarea critică, în studii, eseuri, în tratat. Înțelegem „ideea” isvoarelor ca o năzuință vie de plasticitate. Criticul caută, cu metode riguroase însușite să vadă, chipul scriitorului din trecut, să-i reconstituie structura umană, prin relații de timp și spațiu, prin întoarcere personală în orizontul de manifestare a începutului. Nu este tocmai ceea ce socotim metoda istorică — aplicată cu calmul și răcoarea ex cathedra. O viață a lui Caragiale, — de exemplu, — scrisă de I. Serban Cioculescu, aplică mai mult de cât metoda istorică, ca și introducerea de aproape 200 de pagini a d-lui Tudor Vianu, din volumul întâi al operei lui Macedonski. Peste materialul adunat cu strictețe istorică se toarnă suflul viu al constituirii unui *umanism* românesc. Autorii jinduesc să vadă chipul structural al lui Caragiale sau Macedonski; iar nu ecuația lor tipologică, indiferentă la peisagiul autohton, și la viața de azi.

Idea isvoarelor trebuie înțeleasă ca o idee a participării. Scriitorul de azi participă la viața scriitorului anterior, care la rândul lui intervine în modelarea prezentului. Se fac eforturi de fundamentare a unui fel de a fi românesc, în cultură, care nu trebuie să se întrerupă de la generație la generație, lăsând în criză procesul de creștere.

În această perspectivă a grijei permanențelor, credem că nu se poate vorbi de o *sărăcie literară*, într-un an, în care nu s'au tipărit cărți decisive prin aporturi inedite: o excelentă „Viață a unui

clasic” subliniește cu succes absența unui roman excelent, în măsura în care stărnește un interes înalt de identificare.

Istoric vorbind, Eminescu este tot un scriitor clasic, dar „Ideia Eminescu” în-trece copleșitor „ideia isvoarelor”, și chiar a permanențelor. Prin comemorarea celor 50 de ani de la moartea poetului, anul 1939 ar putea revendica titlul de „anul Eminescu”, fără o deplină îndreptățire, deoarece cultul eminescian nici n'a început cu el și nici nu se va sfârși. Demn de semnalat este punctul de plecare al oricărei mărturisiri în scris despre Eminescu, — fie articol de câteva pagini sau studiu de un număr impunător de tomuri. Se pornește de la Eminescu, cum se pornește în filosofie, de la conceptele fundamentale, cărora li se rezervă rangul de a nu fi cuprinse în nici o definiție. Conceptul fundamental al culturii românești, Eminescu se situează, pe cale mistică sau rațională, deasupra istoriei românești, astru într-o constelație influentă a destinului.

În mod unanim, se postulează „ideia Eminescu” pe o linie de realizare a destinului autohton. În el sunt cuiburile, substanțele inalterabile ale geniului național. Cu prilejul comemorării jumătății de secol, această credință a ipostazierii absolutului românesc, prin Eminescu, a fost exprimată ca un decret național, nemai fiind, cu puțință, nicăieri o nuanță de îndoială măcar. D. Camil Petrescu subliniază cu intenție critică, vârsta de 33 de ani, la care i s'a oprit productivitatea genială a poetului, dar punctul d-sale de plecare este tot „ideia-Eminescu”, fundamentală, fără definiție: „Atât de mare este farmecul sub care stă cultura românească, încât cultul lui Eminescu nu este un cult livresc, acceptat de unii, refuzat de alții, cum se întâmplă cu alți scriitori de geniu, ci e un soi de realitate căreia nu i se poate sustrage nimeni... Faptul este atât de neobișnuit încât ține de ordinul mitologic”. (Eminescu și esențele, R. F. R., Iulie, 1939). Această credință generală a ipostazierii eminesciene, iat-o formulată cu prestigiu cărților ilustre ai țării: „Revelația profetică a fost imediată și absolută... Astfel, cu un suflul neatins ne-am apropiat noi de aceea revelație eminesciană... Din unciuni ai unei soări sterpe, cu ochii asupra cărții întinse pe pupitrul, am ajuns căutătorii de orizonturi a căror întindere extraordinară nu ne ispășimantă”. (N. Iorga, Eminescu, creator de generații, Convorbiri literare, n-rul 6-7-8-9 Iunie-Septembrie 1939). Sau: „Care este cauza acestei gloriificări? Ea este aceeași pe care o găsim în toate cazurile de gloriificare a poetilor, este cauza care va susține pe veci admirația popoarelor pentru poezie... Eminescu este poetul României. Nu este simțirea la el, care să nu-și găsească ecou în sufletul românesc; nu este în toată opera lui, expresiune verbală care să facă disonanță cu estetica graiului românesc. (C. Rădulescu-Motru, Ce ne învață Eminescu, loc. cit. pag. 743). Sau: „Semnificanța morții lui Eminescu este desigur un moment potrivit pentru a se inventaria încăodată moștenirea rămasă de la acest geniu formidabil, rășărit fără de veste în mijlocul nației noastre, și care, într-o viață foarte scurtă, a semănat constelații bogate și strălucitoare pe firmamentul aproape gol al culturii românești, unde abia scânteiau ici și colo, puține stele răslețe, pe lângă alte biete luminițe, la care trebuia să te uiți, spre a le desluși efectiv cu telescoane uriașe, a căror lentilă era mai mult patriotică, de cât științifică. Opera de poet-miracol și de

prozator-artist a lui Mihail Eminescu a fost multilaterală, posedând fețele numeroase în fiecare dintre marile ei desăvârșiri”. (I. Petrovici, Poezia filosofică la Eminescu, loc. cit. pag. 745). Din același număr al „Convorbirilor literare” întocmit monumental într-o 1000 de pagini, reținem fraza de apoteoză a directorului actual al revistei, nobilul profesor descins din Bucovina, d. I. E. Torouțiu: „Și astfel, din țara cristanțelor, Japonia, până în America, din nordul lui Ibsen până în Ellada, din țările marilor civilizații ale Apusului: Franța, Germania, Anglia, Italia, până în Damascul Arabiei, frunța lui Eminescu incununa cu laurii geniului românesc și însângera de spini cununii lui Christ, poartă și va purta în veci numele de Român”. (loc. cit. pag. 1676).

Traducerea în fapt a sentimentului general care cerea apoteozarea eminesciană, a căzut pe seama unuia dintre cei mai distinși cărturari contemporani, distinsul critic Perpessicius. Sarcina i-a dat-o criticului, „Fundatia pentru literatură și artă”, care, din inițiativă regească și prin conducerea de unică deosebită a d-lui profesor Al. Rosetti, și-a propus să tipărească opera completă, cuprinsă în 43 de caiete, pe peste 15.000 de pagini manuscrise a lui Mihail Eminescu! Este cel mai amplu semn de întoarcere spre isvoare, din literatura românească. Din solemnă întreprindere, a apărut până acum primul volum, de 522 de pagini, cuprinzând „poezii tipărite în timpul vieții”. Din modul cum a fost întocmită ediția integrală a operei lui Eminescu, se desprind clare sensurile pe care articolul nostru a încercat să le descifreze în configurația anului. Temelia ediției complete a fost fixată de d. N. Iorga: „Orice rând din Eminescu merită să fie tipărit”. De aici pornește D. Perpessicius, socotindu-se totuși nu întemeietor, ci lămpadofor; stabilind moral principiul că „facia” cultului trebuie transmisă din generație în generație, ca într-o cursă neîntreruptă a vieții. Miezul problemei ediției integrale, îl vede autorul în „organizarea aparatului de variantă”, lucru care însemnează pătrunderea în „atelierul eminescian”. Cea mai nobilă voință de plasticitate a criticului actual: de a vedea „atelierul eminescian”, matca unde s'au ivit rând pe rând, *formele*, în mersul lor spornic spre capodoperă! Unitatea biologică o caută D. Perpessicius, momentul de naștere, clipa de taină a țâșnirii divine, — și apoi modelarea ei treptată „more atque ritu urisno” (metafora efortului care dă stil operei, urcând de la o formă structurală la alta, — superioară cu grad vital, — în felul urșilor despre care se crede că nasc puțin în stare amorfă și le dă trup fasonându-i afectuos cu limba).

Metoda morfologică adoptată de d. Perpessicius, este aceea a vieții, ea se bizue pe structură, nu pe tip, și scopul ei, este, ca odată introdusă în „atelierul eminescian”, să restituie vârstele poeziei, să surprindă gradele de adâncire treptată în geniu, obținând astfel, prin măsurătoare exactă a distanței, un sentiment mai real al profunzimilor, al vastității zărilor, al prezentei substanței. Ideia isvoarelor lui Eminescu coboară dincolo de domeniile pricepute, în misterul latent al geniului românesc, și ca atare ea este cea mai optimistă idee, cea mai fecundă.

Din adâncimi fără fund, ea se reflectă pe cerul spre care primim ca să cunoaștem soarta pământescă. Pentru că o bogată corespondență este între cer și pământ, și am văzut cum, aici, în acest spațiu, locuit mii de ani de neamul nostru, sensul acestei corespondențe îl exprimă Mihail Eminescu. Astfel credem toți.

CONSTANTIN FANTANERU

1) Vezi „Bibliografie”.

Corespondența noastră

NAVA CU VISURI

Veniți! camarazi de viață și moarte —
Nava cu visuri e'n Port — în curând vom
Spre Țara Inverii — ancora o vom ridica
Incandescentele pânze spre Inali să ne poarte.

În noaptea albăstruie, prin faiele stelare,
Corabia cu visuri — gândului condur —
Din val în val păși-va, spre mările de-aur,
Spre lăzile întindări de calm și evadare.

Plutind fantasmă albă, cu pânzele în vânturi,
Oricând, oriunde fi-va, pe căi universale —
Va trece ca o umbră prin lumile astrale
Și'n haos își va face din stele noi pământuri.

Îngemănare sacră de cuget și de mit,
Acă peste timpuri pururi călătoare,
Ea fi-va împreunare de Lună și de Soare
Și zi și noapte una vor fi în înfinit.

Ea-și poartă în catarg însemnul de lumină:
Triunghiularul ochi — și plină de a Lui slavă,
Spre apele Cunoașterii, scânteietoare navă,
Urca-va ca o astră peste genuri regină.

Acolo ne așteaptă, prieteni dragi, Cuvântul
Și Gândul ce a fost din Univers întâi —
Bulgări de lumină ne vor fi căpătâiul
Și colb va fi sub noi și omul și pământul.

Ca'ntr'un atlas și Steaua de Sud și cea Polară
Le vom vedea lucind sub noi — iar pentru
Lumina lor va fi în noi și a noastră în ele —
Vânt, avânt cu elan pentru Nava Stelară.

Veniți, veniți frați de gând — Ea e cheia:
Nava cu visuri ce v'ateaptă la larg —
Botez: cupa cu licare astrală am s'o
Corăbieri pe Mările Geniului să ne scriim
lepopoia.

MIHAIL BĂDESCU

CANTEC SIMPLU

Albi henzurimi din cerul dragostei albe,
Au tresărit sub clopotul unei vechi amintiri:
Tăcerile, singure, au furișat salbe
De cleștar fluid, sub pleoape subțiri...

Columbă galbenă'n sbor, lina grea,
Făldind resemnare pe singurul vis,
S'a rugat pentru dragostea ta și a mea
Și s'a prăbușit la răsărut de abis...

Poate c'ai plâns și tu în noaptea aceasta,
Doace mi-e căntecul trist;
Sau poate c'ai plâns, veghindu-ți fereastră
Luceafărul, — înel în mâini de-ametit...

CONST. MITEA

CANTEC DE GRIEG

Mi-e frig, deși în sobă-i jar,
E frig în sufletu-mi și iar
Deapăn povestea ce-a trecut
De mult, de mult.

Când a plecat, c'ai acum
Fructul din salcâmii de pe drum,
Ca ntr'un balet din Faust — luat de vânt
Se jăgărea în dans demonic pe pământ.

Și'n urma ta ploaia ca și acum
Pe sufletu-mi ca într-o baltă — și pe drum,
Și picăturile ce'n geam isbeau,
Cădeau mai des, mai rar — cădeau,
Și-mi aminteam de un refrain
Dintr'un preludiu de Chopin.

C'ai fost odată, c'ai plecat
Ca totu-a fost adevărat
Doar eu mai cred, doar eu mai știu

Jar! S'a stins și mi este frig
Fluer un cânt făcut de Grieg.

DUMITRU FILIPESCU

„COMOARA CLIPELOR ALBASTRE”

Nu mai pot mamă...
Smulge-mi a visului maramă
El m'a lărat prin bolovaniișul de diamant al
[clărilor lactei
M'a pus să culeg cu mâna ghimpită de stei
Și-acu mi-s gleezele sufletului zdrelite —
Și degetele străvezi ale gândului rănite —

Nu mai pot mamă,
O năzuință fără margine mă cheamă
Din adâncimi de unde cântă fiacăra, se urcă
Templul vecurilor eterne! Pe-a visului
[furiș,
În svon de sfere și'n susure serafice de stei
Ridică și răstoarnă în potire vestalele și-ale
[băstrele fci

Cympene ed aur, cu ciuturi străvezi și pline
De nard, de nestimate is de băuturi divine.

Nu mai pot mamă!
Cu coale sufletu-mi bolind, de bună seamă
De nu va veni greu brăzdarul timpului
Din colaurii cu stânci de curcubeu ai Olim-
[pului
Să-mi taie vremurilor ogorul întimit în două
Și'n uragan de surle și chinbale cîntăre aște
Să-mi scoată proaspătă tăiată'n rouă
„Comoara clipelor albastre”.

M. I. Cosma

Bibliografie

Intenția de a urmări ideile ce au dominat în mișcarea literară, ne face să pășim metoda criticii respicitive, mulțumindu-ne să numim astfel cărțile anului, în ordine în care le-am recenzat în acest loc al revistei: Alexandru Rădulescu, „Hronici”, versuri, colecția „Universul literar”; Ștefan Baciu, „Drumeț în anotimpuri”, poeme, ed. Frize; Victor Popescu, „Eseri-o neagră”, nuvele, colecția „Universul literar”; Biblia Regele Carol II, „Fundatiei pentru literatură și artă (trad. de pâr. Galactian și Vasile Radu); C. Gane, „Trecute vești de doamne și domnii”, vol. III (ed. „Universul”); Ion Creangă, opere, ediție îngrijită de G. T. Kirileanu; St. O. Iosif, versuri, ediție îngrijită de Sorban Cioculescu, Al. Macedonski, opere vol. I, ediție îngrijită de T. Vianu (toate în ed. Fundațiilor Regale); Oct. Goga, Din larg, poeme postume (ed. Fundației); Traian Lalescu, „Lumină tristă”, versuri, colecția „Universul literar”; Dem. Pașila, „Cărga”, nuvele; Anisoara Odeanu, „Fata lui Codru împărat”, versuri (colecția U. L.); Ștefana Velisar, „Calendar Vechi”, roman (ed. Cartea Românească); Mircea Elade, „Nuntă în cer”, roman, ed. Cerni; Al. Philippide, „Visuri în meșul vremii”, versuri (ed. Fundației); Ion

Biberi, „Cercuri în epă”, roman (colecția U. L.); Otelia Cazimir, „Poezii” (Fundatiei); M. Eminescu, opere, 4 vol. ediție îngrijită de Ion Crețu (ed. Cultura românească); Constantin Salcia, „Logodna apelor”, poezii (colecție); Drum; Dan Botta, „Altește”, dramă cu imagini de G. Zlotescu (colecția U. L.); Alexandru Marcu, „Figuri feminine din renaștere” (ed. Cartea R.); Teodor Scarlat, „Floarea Reginei”, versuri (colecția U. L.); R. Han, „Cărca dimineții”, poezii (colecția Gândirea); Aurel Chirescu, „Finister”, versuri (Promiul scriitorilor tineri al „Fundatiei pt. lit. și artă”); Matei Alexandrescu, „Jocul cuvintelor”, versuri, ed. Cartea Românească; Lucian Băga, Artă și valoare”, studiu (Fundatiei pt. lit. și artă); Radu D. Rosetti, „Instantanee turistice”, (colecția Universul literar); Iancu Brezeanu, „Amintiri... vinurile mele” (ed. „Universul”); Constantin Cojan, „Albăstrele”, versuri (Cartea Românească); Iovan Duclă, „Legende albastre” și „Cetate și himere”, trad. din sârbește de B. Pisarov; Matei Alexandrescu, „Leagăn de îngeri”, poeme, Bibliotecă pentru toți; I. E. Torouțiu, „Junimea”, vol. VI; Ionel Teodorescu, „Prăvălie Baba, roman (Cartea R.); G. Băgulescu, „Suflul

japonez”, partea II, 2 vol. (ed. „Universul”); Georgeta Mircea Canaleov, „Doelul Perjilor”, roman (ed. Cerni); Mircea Mateescu, „Realitatea și eroare”, (colecția U. L.); Mircea Elade, „Fragmentarism”, ed. Cerni; Ana Luca, „Candelă”, versuri (ed. Fundației);

Mircea Strelnul, „Viața în pădure”, roman; Radu Gyr, „Corabia cu tufăni”, versuri (colecția U. L.); N. Roșu, „Critică și sinteză” (colecția U. L.); G. Voinescu, „Balamuc-Palace Hotel”, dese și text humoristic, cu o prefață de Emil Botta (col. U. L.), etc. etc.

Un basm cu Petru Cercel

(Urmare din pag. I-a)

...Și când am ajuns în piscuri, sub cușmă nu mai eram Cercel. O, nu regretați că n'ați luat pușca mitralieră ca să prindeți în elipsă 'e ochire destinată avioanelor, pasărea care a ciugulit nestematele trubadurului cerce-lan!...

Să cântăm din nou marșul nostru „Doar în câștig, făcând minuni de vitejie!...” încercându-i e-courile pline de candoaere flăcăilor care sună din trompete imnuri militare drept colinde... Ați isprăvit?...
Mă rog, iată acum alte bucurii simple în ordinea cascadelor. Priviți fașul meu favorit cu șapte brațe precum can-

delabul din timpurile biblice. Iată sera boierească din pădurea de unde pe când trăia Gheorghe Moise grădinarul, obținem răsăduri de cereali... Podul Fioreului, simfonie neterminată, bătrând provocare la un stil de Notre-Dame valahă. Și încă ceva, pe-aici a pășit oia noastră, oia care trecând cu turma iarna spre câmp, ținea minte să se oprească la casa mea din vale; oia a sfântă, poema transhumanțelor care va fi născut acum cine știe unde... Lăuați sorcova la copii, sorcove sfințite prin transportarea în carul cu boi o zi, sub gerulă, domnilor sergenți, și la mulți ani!...

SIMION STOLNICU

= ȘTEFANIA =

— fragment de roman —

de MIRCEA ELIADE

Ștefania se pregătise, într'adevăr, să-l întrebe o sumă de lucruri la această întâlnire. Venea cu un grup întreg tocmai ca să se poată izola, să vorbească numai cu Anicet. Dar i-a fost peste putință să plece deacasă. Pe la ceasurile trei, când Barbu își bea cafeaua, d-na Stratulat intrase în birou cu vestea cea mare.

— Trebuie să dăm afară guvernanta. E în poziție!...

Îi mărturisise cu câteva minute mai înainte. Venise la ea, în iatac, și-i căzuse la picioare plângând.

— Nu vrea să spună cine e măgarul, dar o să-l aflăm noi!...

Încercase să-l afle singură, dar femeia continuase să plângă fără să mărturisească. D-na Stratulat venise să ceară ajutorul lui Barbu; poate, amândoi, îi vor smulge secretul. Era destul de senzațională și această veste pe care i-o dăduse guvernanta, dar nu se putea mulțumi numai cu atât. Fără îndoială că se ascundea aici o dramă, un amor nefericit, sau poate cine știe ce misterioasă aventură — și d-na Stratulat nu putea renunța la asemenea episoade. Venise în birou prefăcându-se mândră, ca să-l sperie pe Barbu, și hotărîse să concedieze guvernanta dacă nu destăinuiește toată întâmplarea.

Ștefania și Barbu se priveau uluiți, ca și cum li s'ar fi comunicat un miracol.

— Dar nu putem s'o dăm afară, așa, șopti Ștefania.

D-na Stratulat nici nu-i luă în seamă cuvintele. Îi privea pe Barbu; dela el aștepta un spor de autoritate, ca să se poată înalța în iatac și amenința guvernanta.

— Ce-i de făcut? se întrebă Barbu. Nici n'o mai putem ține, și totuși n'o putem zvârli în stradă, acum, la începutul verii!...

— La mine în casă n'are ce căuta, vorbi aspru d-na Stratulat. Să ne spună cine a fost măgarul ăla, și să-l silim s'o ia în căsătorie!...

Ștefania zâmbi. Se apropie de d-na Stratulat și îi luă mâna.

— Ce bună ești d-ta, mamă, îi spuse. Cum te gândești numaidecât la împăcarea lucrurilor!...

— Eu mă gândesc în primul rând la voi. Măine trebuie să vă găsesc altă guvernantă. Pe asta o expediem!...

Barbu era într'adevăr plictisit. Trebuia să plece, și totuși era nevoit să facă ancheta, să ia un interogatoriu stupid unde biete fete naive. Dar oricât de caritabil ar fi fost el, tot nu puteau păstra în casă o guvernantă gravidă. Poate un abort, ceva!... Atâtea complicații, atâtea prostii!...

— Haide să vedem ce s'a întâmplat, spuse el.

O găsiră pe guvernanta așa cum o lăsase d-na Stratulat, ingenușiată lângă pat și plângând. Se ridică speriată când auzi atâția pași.

— Vă rog iertați-mă! exclamă ea patetic, acoperindu-și ochii cu brațul drept.

D-na Stratulat se apropiase cel mai mult de ea, dar se opri la un metru; trebuia să păstreze distanța. Barbu și Ștefania rămăseseră lipiți de perete.

— Domnișoară, te rog să spui domnului Director numele aventurierului!, porunci d-na Stratulat.

Deacum, începea într'adevăr să aibă emoții. Cine știe ce va putea afla, în câteva minute numai, cine știe ce întâmplări senzaționale vor lua naștere de aici!...

— N'am știut ce faci!, exclamă încă odată guvernanta, apropiindu-se de Ștefania. Am fost sedusă fără voia mea!...

— Dar când, Dumnezeu, când?!, se miră d-na Stratulat, că doară ai fost fată cuminte, și ai stat toată vremea pe lângă noi!...

Guvernanta începu să plângă. Ștefania se apropie de ea, și o mângâie pe cap.

— Acum e prea târziu să plângi. Mai bine spune-ne cine a fost îndrăznețul seducător. Domnul director îl poate obliga să te ia în căsătorie!...

— N'are să mă ia în căsătorie!, exclamă guvernanta cu o deznădăduită certitudine. Dumnealui e de familie bună.

Ștefania zâmbi; era sincer mahnită de soarta fetei, dar nu voi să-i ascundă zămbetul acela de ironică toleranță, pe care Barbu îl zări, încruntându-se.

— Păi bine fetic, interveni d-na Stratulat, tu nu te-ai gândit cu cine faci pasul când l-ai făcut? Cine știe ce ofițer ți-a sucit mințile!...

— Nu e ofițer, răspunse guvernanta. Eu n'am știut ce intenții vrea să aibă cu mine, la început!... Am crezut că suntem numai prieteni!... Și-apoi!...

— Însfârșit, asta n'are nici o importanță, o întrerupse Barbu. Te întreb pentru ultima oară dacă vrei să ne spui numele amicului, poate izbutim să-l convingem, însfârșit!... Înțelegi că n'ai să mai poți sta multă vreme la noi. Ne pare rău, dar cred că e ușor de înțeles.

Fata izbucni în hohote de plâns, și voi să iasă din odaie. Ștefania o opri.

— Unde pleci? De ce nu vrei să ascuți pe d-l Director când noi te rugăm așa de frumos și îți voim binele?

— Mi-e frică să vă spun cine e, șopti fata. Îi cunoașteți și d-stră!...

D-na Stratulat rămase incremenită. Deznodământul se precipita. Barbu încruntă sprincenele, gândindu-se cine dintre cunoscuții lui ar fi putut face un asemenea lucru. Dar guvernanta mărturisise, simplu.

— E domnul Sandu. Dumnealui m'a sedus. M'a chemat odată în odaia dumnealui ca să-i prind niște cearceafuri!...

— Bestia!, exclamă d-na Stratulat. D'ăia nu mai dă nic un semn de viață de două săptămâni!... Am să-l dau afară când s'o întoarce!...

Ștefaniei îi venea să rădă. Nu și-i! putea deloc închipi pe Sandu seducător. Guvernanta era frumoasă, tânără, curajoasă; i-ar fi fost atât de ușor să-l domine pe Sandu. Dealtfel, după câte a putut ea observa, Sandu se purta foarte respectuos cu guvernanta, îi spunea chiar „domnișoară”!...

Destăinuirea fusese atât de neașteptată, încât Barbu nu găsi nimic de spus. Față de Sandu singura care putea lua o hotărâre era d-na Stratulat. Dar și d-na Stratulat nu știa ce să mai spună. Nu mai putea fi prea mândră cu guvernanta. Sandu era nepotul ei. pe care îl crescuse și de care răspundea ea.

— Imi dați voie să mă retrag, spuse guvernanta îndreptându-se spre ușă.

Barbu și Ștefania îi făcură loc să treacă. Barbu avu chiar un gest prea violent, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu se molipsească de ceva, dacă ar fi atins cumva hainele guvernantei. D-na Stratulat se trânti extenuată pe divan.

— Unde Dumnezeu o fi ticălosul acela?! exclamă ea.

Toată lumea se învățase cu repetațele dispariției ale acestui nepot depărtat, pe care d-na Stratulat îl crescuse ca un copil de suflet. Telegramele din gară nu mai surprindeau. Textul era cam întotdeauna același: „Invitat Lică moșie. Lipsesc câteva zile. Sărutări de mâini”. Lipsa uneori câte două luni, în care timp nu știa nimeni de el. Doar dacă trimitea o ilustrată din Pitești, pe care scria, caligrafic: „Întrecere prin Pitești, cu mașina lui Lică. Venim dela moșie. Peste câteva zile mă întorc. Sărutări de mâini”. Se întorcea într'adevăr puține zile după ce d-na Stratulat primea ilustrata. Era ars de soare, cu hainele mai uzate, cu cămașa murdară. Își cerea iertare tuturor, că plecase fără să le ceară voie; dar se întâlnise întâmplător cu Lică, cu prietenul său, și el tocmai pleca la moșie, și nu-l putuse refuza. D-na Stratulat era supărată de un singur lucru: că nu-l aduce niciodată pe Lică în casă. Sandu găsea întotdeauna o scuză; că Lică e foarte ocupat, că stă puțin în București, și-și pierde mai tot timpul pe la Minister. De mai multe ori își anunțase prietenul la ceai, și se făcuseră chiar pregătiri, Barbu își amănase întâlnirile de afaceri, d-na Stratulat își pusese corsetul dela Paris. Sosea însă întotdeauna, pe la ceasul 5, aceiași telegramă: „Interese urgente împiedică. Scuzăți deranj. Sărutări de mâini. Lică”. D-na Stratulat renunțase în ultimul timp să mai invite la ceai pe prietenul lui Sandu. Bănuia că Lică evita să-i cunoască familia, și asta nu i-o putea ierta.

Dar Sandu o înbuna, după fiecare dispariție, povestind câteva zile în șir partidele de vânătoare la care luase parte, monstruoase jocuri de cărți la care asistase („din întâmplare, căci d-ta mă știi pe mine, tușă”), aventurile pe moșie învecinate, ale prietenilor lui Lică. D-na Stratulat era, în taină, fascinată de toate petrecerile acestea nebanești la care lua parte Sandu — dar se prefăcea întotdeauna indignată. Cu greu își ierta nepotul, numai după ce îl puneă să jure că nu e îndrăgostit de sora prietenului său; deși, de fiecare dată, nădăjduia să surprindă pe fața lui Sandu măcar o șovăială, un zâmbet, o buză mușcată, semne care ar fi făcut-o fericită, căci i-ar fi dat motive să creadă că băiatul îi ascunde ceva, că poate într'adevăr e îndrăgostit de sora moșierului, că o idilă romantică începe să se desfășoare.

— De acum s'a sfârșit, izbucni din nou d-na Stratulat, nu-l mai primesc în casă!

Ștefania nu crezuse niciodată în prietenul cu moșie lângă Pitești. Bănuia că Sandu are vreo aventură prin provincie, și dispărea câteodată ca să-și revadă iubita, sau ca să-și o schimbe. Nimeni nu știa, însă, că Sandu e înșurat de patru ani cu o țărăncă, văduva unui plutonier din satul Chilug, și că are cu ea doi copii. Uneori Sandu îi cerea Ștefaniei lucruri de-alte lui Pick, rufe sau jucării stricate.

— Știi, m'a rugat Lică să botez un copil de țaran de pe moșia lui, îi spunea. Ține mult la asta!... Și nu mă pot duce cu mâna goală!...

Ștefania îl lăsa să încerce tot ce voia. Sandu le aduna în odaia lui, repara singur albiturile, le călca și le făcea

teanc într'un cufăr. Ștefania a descoperit cea dintâi că Sandu știe să coasă.

— Am învățat când am făcut armata, se scuza el atunci, roșind. Dar nu prea știu mare lucru!...

Cosea totuși dantela dela o față de pernă. S'o glumit câteva săptămâni în casă pe temeiul acestei ștințe a lui Sandu. Intr'o zi, când plecase bucătăreasa, Sandu s'a oferit să gătească el.

— Fugi mă, c'ai să ne îmbolnăvești!, spuse d-na Stratulat.

— Zău tușe dacă mint!...

Trecuse d-na Stratulat la bucătărie, și voise s'o ajute și Ștefania. Sandu stetea în ușă, zâmbind.

— Spuneți-mi măcar ce vreți să faceți, să știu ce trebuie să v'aduc din piață!...

A adus din piață tot ce-a fost nevoie, de s'a minunat și Ștefania și d-na Stratulat. Dar a rămas tot în bucătărie, privind și dând din cap. Masa de seară a pregătit-o el.

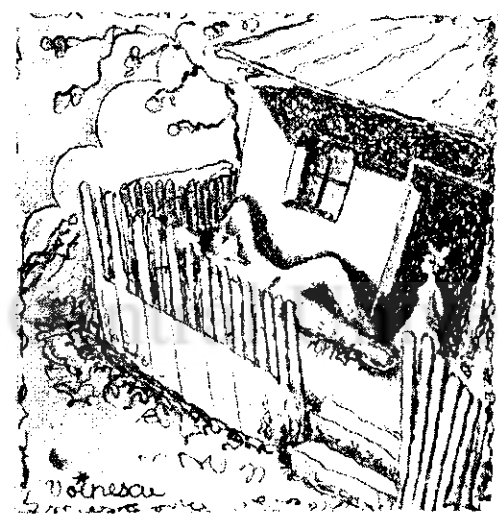
— Zău, tușe, de amuzament!...

Ștefania îl auzise odată dând sfaturi bucătăresei, cum să pregătească chiflele cu tarhon.

— Dar de unde știe conașu?!

— Am avut restaurant, răspunse el.

Ștefania fugise repede, căci îi era rușine că ascultase la ușă, dar alergă în odaia ei și răsă multă vreme singură. Bietul Sandu, a ajuns mitoman, își spunea, Sandu, însă, dovedise că se pricepe tot atât de bine la bucătărie pe cât se pricepea la cusut. Acestea erau singurele lui ciudățenii pe care l le descoperise familia. Ce se ascundea sub numele lui Lică nu știa nimeni. Numai d-na Stratulat continua să creadă în existența acestui prieten moșier, în tovarășia căruia nepotu-său petrecea atât de bine. Sandu însă pleca

să-și vadă soția și copiii, și deși pleca, aparent, pe neașteptate — el ducea întotdeauna rufe, rochii și jucării. Depozita pachetele cu multe zile înainte, la un prieten care sta pe lângă gară. Când aduna destui bani, și simțea că poate lipsi mai mult timp de acasă, trimitea obișnuita telegramă și pleca la Chilug. Era cunoscut în toate satele din jurul Piteștilor. I se spunea „domnul Inspector”. Lumea știa în sat că e funcționar la regionale silvice din Brașov, unde, dealtfel, îi trimitea și soția rarele sale cărți poștale scrise de învățător. Sandu trăia adevărat numai în casa din Chilug. Dormea aici până aproape de amiază, și se plimba ziua întreagă prin lunci. Serile, îi plăcea să stea cu nevastă-sa tolănit pe prispă, și să fumeze povestindu-i tot ce-a făcut de când n'a mai văzut-o; vânători în munți, pădurile care ardeau și prin care trecea el singur, ca să-și dea seama de pericol și de pagube, cursele lui cu automobilul pe șosea, în tovarășia ministrului, discuțiile lui la „Centrală”, unde bătuse cu pumnul în masă în fața întregii comisii, strigând: „Piere țara, domnilor, dacă nu intervenim acum, cât mai e timp!... Se simțea fericit în casa de țară, largă și îndestulată. Pe nevastă-sa, dealtfel, nu o considera țărăncă de rând. De câte ori venea el, trebuia să umble prin curte încălțată cu opinci „de lux”, și îmbrăcată cu costumul național pe care l-i cumpărase el dela Bazarul Mircea. „Să nu ne fie rușine de portul strămoșilor noștri!” spunea. „Țărăni sunt adevărații aristocrați!”. Deaceia, în ochii lui, nevastă-sa nu era o țărăncă obișnuită, ca celelalte femei din sat, ci o femeie care poartă costumul național din mândrie și pentru estetică. Adusesse copiilor fel de fel de costume, unele cumpărate din magazinele ieftene, altele dăruite de Ștefania. „Copiii pot purta costum european; e mai igienic”, spunea el. Avea o fetiță de trei ani, Sanda, și un băiat de un an jumătate, Tudor. Mai avea, acum, o singură mare dorință: să-i fotografieze!...

— Unde Dumnezeu o fi nenorocitul ăla?! întrebă încă odată d-na Stratulat. Să nu-l mai prind pe-ăci, că nu știu ce-i faci!...

Era dela sine înțeles, totuși, că guvernanta va trebui să plece; fără scandal, firește, fără nici o promisiune. Cât ar fi de netrebnic Sandu — copil de pripas, fără școală și fără meserie — tot nu putea lua pe o simplă guvernantă la copii, explică d-na Stratulat. Barbu se împotrivi; fata a fost sedusă în casa lor, erau și ei responsabili.

— Dar de ce s'a lăsat?! îl întrerupse d-na Stratulat. Las că le știm noi!...

Ștefania plecă cea dintâi din iatacul bătrânei. Știa că orice discuție ar fi zadarnică; mult mai eficace va fi intervenția ei pe lângă Barbu, să-i plătească guvernantei leaful înainte cât timp va lipsi dela serviciu. Barbu o urmă câteva minute în urmă. Era plictisit că întârziase, era umilit de surpriza pe care le-o făcuse guvernanta, tocmai acolo, în iatacul mamei. O afacere amoroasă în casa lor! O legătură între un văr depărtat și o guvernantă! Va vorbi tot cartierul!...

Găsi pe Ștefania pregătindu-se să se schimbe.

— Nu cumva pleci și tu? o întrebă Barbu.

— Vin logodnicii să mă ia, pe la cinci. Merg cu ei la Floreasca!...

Barbu o privi uluit, parcă i-ar fi fost greu s'o înțeleagă.

— Dar pe Pick cui îl lași? o întrebă. Sper că nu în brațele guvernantei?

— Nu înțeleg de ce-l amesteci pe Pick în toată întâmplarea aceasta penibilă, spuse Ștefania. Dacă nu-ți place să mă știi plimbându-mă tocmai astăzi, poți să mă rogi să renunț; e foarte simplu!... Deși așa fi vrut să-l întâlnesc Anicet. I-am și scris să vină!...

Barbu încercă să-și ascundă enervarea zâmbind. Se apropie de Ștefania.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

— Nici eu nu înțeleg de ce ții atât de mult să vezi pe acel domn Anicet, tocmai astăzi, spuse el.

Îi arătă biroul, încărcat cu manuscrise muzicale, cele mai multe rupte în două, păstrând încă gestul categoric și senin care le sfâșiasse. Ștefania se apropie în vârful picioarelor. Privi colile muzicale, ușor punctate, cu multe ștersături, cu rotocale mari trase cu creionul roșu.

— Nu înțeleg nimic, mărturisii ea mirându-se. Dar sunt tot atât de emoționată. Toate semnele acestea care cântă, atâtea larve și latențe!... Ce-are să iasă de-aici?

Se întoarse spre Petru, întrebându-l. El șovăi.

— Corectam câteva linii din „Ere-ticii!”, spuse încet. Dar nu vrei să-ți scoți haina? adăogă, cu alt glas. E prea cald aici, la mine!...

Ștefania îi dădu pardesiul, continuând să privească în jurul ei. Într'un colț al camerei, lângă fereastră din stradă, era așezat pianul. La celalt capăt, lipit de perete, un pat scund, deasupra căruia atârneau trei fotografii.

— Cine sunt? întrebă Ștefania.

— Tata, fratele și mama, răspunse liniștit Petru. I-am așezat în ordinea morții lor. Dar fotografiile sunt luate la mari intervale; tata seamănă aici cu Pavel, parcă ar fi un frate mai mare!...

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

Arta contemporană

In ce momente trebuie să situăm începuturile artei românești? Deși pare atât de simplă această întrebare, răspunsurile vor fi foarte variate. Astfel, sunt destui acei cari susțin că ea începe dela Grigorescu — alții, cu Aman, Lecca, Tătărascu. Pentru unii, Andreescu și Luchian sunt adevărații părinți ai picturii românești iar alții — mai rafinați — vor spune că o pictură originală nu avem decât de la război încoace. Pe cine să crezi? Fiecare va invoca argumente cari nu vor fi lipsite de aparenta cea mai convingătoare.

E adevărat că Grigorescu a fost acel care a adus altceva de cât amintirea îmbătrânită a atelierelor occidentului sau spiritul convențional al pictorilor academici „medaille d'or” ai Saloanelor parisiene. Dar el a fost numai legătura materială, cu pictura occidentală, un măiestru interpret al școlii franceze. Cu tot dragul lui de țară, cu toată poezia — pe care a știut așa de bine s'o evoca — a plăsurilor românești, el rămâne un pictor de concepție și de esență pur franceză. Andreescu, Luchian, de asemenea căci, deosebirea între aceștia e numai de temperament și nu de fond. Luchian apare ca un artist original comparând florile sale cu acele ale lui Grigorescu, luându-l pe acesta ca un termen de comparație, însă, și el, ca și Andreescu sunt în aceiași măsură în care e Grigorescu, datori Artei occidentale. A spune că arta românească începe cu Grigorescu, Aman sau Luchian, cred că e un fel superficial de a răspunde la întrebarea cu care începem acest articol.

Noi am refăcut încă odată, la noi, evoluția picturii franceze, urmând același drum, aceleași crize. Am avut pe academicul Mirea, peisagistul Grigorescu și pe răsvrâții Luchian, Andreescu. Niciodată nu am ieșit din făgașul artei franceze. Întrebarea noastră, înțeleasă în lumina acestor considerații, capătă aspectul unei nevoi, ne desvăluie o teribilă scădere, aceea a unei supărătoare dependențe. Care e taina descurajării câteodată a acestei servituri? Henri Matisse ne răspunde în câteva cuvinte numai. Dar atât de cuprinzătoare: „Ailleurs les artistes se contentent de soutenir leur drapeau, tandis qu'à Paris on a le goût du risque et l'audace nécessaire a toute création. Voilà pourquoi tout s'y ramène”. Cu încrederea profundă ce o am în geniul românesc, întreb — cu certitudine că nu ne desparte mult — când va începe o artă românească? Care va fi meșterul inspirat care va turna în forme proprii, noi, sensibilitatea și darurile noastre? Cari sunt căile pe care va merge Creatorul de mâine?

Va scoate din tradiția picturii noastre bisericești nestematul originalității cum încearcă, cu atât talent, artiști ca Demian, Olga Greceanu? Sau se va încheia în taina unui atelier în înfrigurarea efortului? La răspântia în care e arta noastră și cu atâtea talente viguroase, în plină putere de muncă, avem dreptul să nădăjduim la un viitor pe cât de frumos pe atât de apropiat.

In cronica trecută s'au omis rândurile despre expoziția d-lor Alexandrescu pictor și a d-lui sculptor Iordănescu din sala ziarului „Universul”. D-lor au conceput destul de asemănătoare despre artă, concepții pe care le ilustrează cu cea onestitate care le-a făcut reputația. D. Alexandrescu reflectă învățăturile maștrilor săi italieni iar d-l Iordănescu e cu multă tenacitate fidel amintirii lui Rodin.

Domnul profesor

de NICOLAE PASCAL MARCO

Acum vreo doi ani în urmă, am fost chemat, telegrafic, la Buzău, să iau parte la o nuntă. Telegrama o primii în ajunul nunții.

Deși nu prea puteam să lipsesc din București, totuși hotărârea plecării am luat-o în mod fulgerător.

In zece minute mi-am și făcut geamantanul; am pus înăuntru pijama, un prosop, o cămașă, câteva fructe și o carte de lectură; ies în stradă și sbor glonț spre gară.

— Titi!... fir'ar să fie — mi-am zis — și ăstei nu știu cât e ceasul... te pomeniți că am scăpat trenul de 7 și jumătate.

Din Calea Griviței, străbătul un gang și leșii pe peron.

Mă uit la ceas: 7 și un sfert.

— Mai am un sfert de oră până la plecarea Rapidului Danubiu. Și ce lume... ce lume!... Unii vin, alții pleacă...

Mă repez până la ghișeu, unde, cu chiu cu val, reușii să-mi iau bilețul cu cinci minute înainte de plecarea rapidului și fuga la vagonul de clasa III-a să-mi ocup locul.

— „Îți în vagoanele... hău! prelung glasul răgușit al conductorului.

In momentul acela cineva se îndreptă grabit spre dânsul:

— Domnu... Domnu..., te rog care-i vagonul de clasa III-a?

— Asta — răspunde conductorul — și arată, din cap, vagonul în care eram eu.

— A! — se miră celălalt — aista-i? Ia te rog și vezi mata, care-i mă rog locul meu,

că număr are pe bilet și trebuie că are și loc, că dacă n'ar fi loc numerotat, n'ar fi număr pe bilet.

Conductorul luă biletul și se uită la el.

— Da, poftiți dumneavoastră după mine.

Conductorul urcă în vagon iar celălalt domn, sub povara destul de grea a celor două geamantane, îl urmă gâfâind ca o locomotivă.

Traversară coridorul.

In dreptul compartimentului meu se opri.

— Poftiți dumneavoastră la locul No. 3. Domnul cu geamantane hoibă ochii și spuse către conductor:

— Te rog pe mata, nu se poate să săz pe locul No. 2 că No. 3 nu-mi aduce noroc?!

— Locul No. 2 — mă amestecai eu — e ocupat de mine, dar dacă pe d-ta te îngrozește locul No. 3, îți cedez pe al meu.

— Mulțumesc mulțumesc, — se bucură dânsul — laca de acu văd și eu că o să meargă toate bine.

Puse geamantanele peste altele care se găseau acolo și pe urma conchise:

— Ia te uită, domnule, geamantane peste geamantane și deasupra alte geamantane!...

Pe urmă veni lângă mine:

— Domnule, fiindcă mata ai fost bun cu mine, laca să-mi dai voie să mă prezint:

Profesor de istorie Vasile Odobiteanu. Aista-i numele meu curent; vezi mata, pe acten... pe acte numele meu! Vasile Asaftei.

Iaca, și le-am dat pe cele două; alege și spune.

— Imi pare bine.

— Da... mata ești student, că de n'ai fi, n'ai avea insignă.

— Da, student.

— Imi pare bine!

Trenul porni încet. Fșșș!... Fșșș!... Fșșș!... Fșșș. Profesorul își făcu o cruce și se așeză eu la fel.

Avea Domnul Profesor capul aproape sferic; părul, alb cu negru, amestecat; sprâncene stufoase sub care doi ochi castanii, mereu umezi, nu stăteau locului nici o clipă.

Nasul drept, frumos, cam roșcat, sub care mustața lungă și stufoasă, în genul lui „Dragos Vodă”, dădea figurii — privit din față — majestatea legendarului vovodescălcător de țară.

Și avea, domnul profesor, corpul scund, plin și îndesat; mâinile scurte și picioarele la fel.

După ce se deschise la guler, își șterse sudoarea cu o batistă mare, albă, de șifon, mă măsură dela cap până la picioare și pe urmă se puse pe vorbă cu vocea lui metalică:

— Domnule Student, pentru că matale ești cu carte — și chipul matale arată că ești și om inteligent, — laca, dă-mi voie să te întreb ceva.

— Da, mă rog.

(Urmare în pagina 12-a)

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

ERNA BERGER. Intr'un concert simfonic, dirijat de maestrul George Georgescu și în opera „Rigoletto” au putut fi admirate glasul și arta sopranei de coloratură Erna Berger, din Berlin. Deși dispunând de o minunată virtuozitate, care-i permite să atace acuturile cu precizie de flaut și să danteleze trăsăturile de utureale cele mai primejdioase cu fermă limpezime, d-na Erna Berger nu cunoaște inconvenientele multora din vocile ușoare, ca paliditatea de timbru, debutul prea plăpând, căldura expresivă insuficientă.

O mare gamă de intensități, resurse de colorare a sonorității după voie și o neobicinuită dinamică a emisiunii, care poate obține sunetele de modelată frăgezime tot atât de bine ca și pe acelea de viguroasă structură, măresc orizontul de realizare al d-nei Erna Berger, până la limitele superioare ale exigențelor muzicale în arta vocală. Calităților acesteia excepționale de cânt și măiestrie în adevăr sigure și bogate, ale d-nei Erna Berger, se aliază permanent o pătrunzătoare înțelegere a textelor, a stilului, a situației unei părți în armonia unui tot și facultatea de a trăi sincer emoțiile unei muzici. De aceea d-na Erna Berger este o mare artistă a cântului.

Chipul în adevăr rar și memorabil în care a cântat rolul Gildei din opera Rigoletto, în care a fost înconjurată de un frumos ansamblu românesc compus din d-nii Ștefănescu Goangă, Mircea Lazăr, Niculescu Basu și Maria Moreanu, cât și interpretarea și execuțiunea uimitoare pe care le-a dat unor arii de concert sau din opere de Mozart și Weber. i-au cucerit cu ușurință un foarte mare succes.

UN DEBUT LA OPERA. Printre telurile și îndatoririle unei instituții lirice, misiunea de a selecționa din elementele noi prezentate, pe cele mai interesante, și de a le asigura cu grije și pricepere o carieră de maximă înflorire a talentului lor, este una dintre cele mai delicate și mai importante.

Opera română a pornit o campanie de cercetare a tuturor candidaturilor lirice serioase, din roadele căreia se vor alege, au început a se alege, mai bine zis, tot ceea ce poate justifica speranțe artistice serioase.

In același timp, se pare că barierele care înconjură rolurile mai însemnate din diferite opere, vor fi mai des ridicate și pentru tineret, care prin noi prilejuri de muncă și afirmare își va putea astfel desvolta mai bine talentul, evitând dăunătoarele stagnări ale inactivității sau a bătătorii continue a aceluiași roluri.

Recentul debut al d-rei Lucia Bercescu, soprană lirico-dramatică, a fost un succes puțin comun pentru o primă încercare și care a permis dela început certitudinea că ne aflăm în fața unui talent de preț. Voce de vie și delicată, prospețime, timbru cald și limpede, emisiune surprinzător de netedă, de firească, de mlădie, un dar emotiv pornit direct din conținutul de frumos sonor al acestui glas, cât și o armonioasă și simțită interpretare, au putut crea tinerii artiști privilegiul de a trece direct la recompensele destinate cântăreților încercați și pe care le-a cules din caldele manifestări ce i s'au făcut, cu o elocvență unanimată. D-ra Bercescu a cântat rolul Margaretei din opera „Faust”.

Tenorul Mihail Știrbey, pentru prima dată distribuit în rol, i-a fost un remarcabil partener. Glasul d-sale de comunicativă muzicalitate și deosebită dulceață de timbru, a câștigat în libertatea de avântare, în fermitate, în plinătate. Un viitor ales îl așteaptă curând, dacă va ști să facă din succesele ce obține un stimulent binefăcător, ceea ce credem că inteligența artistică ce-i simțim, i-o va dicta hotărât, iar nu un element de răsfățare care să-i poată sugera concesiile gustului îndolnelic, aducătoare de manierism, afectare și efecte dubioase.

S'a putut dovedi că unele elemente de talent n'au fost în gardă, în ceea ce privește acest pericol, împovărându-se cu adevărate „ticuri” lirice, pe placul necunoscătorilor, care, din nefericire, sunt încă o majoritate.

Sfatul acesta privește mai mulți tineri artiști decât s'ar putea crede. Dacă se vor feri de ridicolul derdeluș al dulcagărilor, nu vor avea totuși decât de profitat în fața artei, în fața publicului de gust, care, deși încă redus, este în creștere și față de ei înșiși, în interiorul acelei conștiințe a artistului, care trebuie cultivată, dezvoltată și respectată fără excepție de fiecare.

Pământ

Aș vrea să-ți las pământ
Și-un dom de piatră care
Nățat între livezi
De poame și ultare.
Cu stâlpi suciți, horezi,
Ca împletirea tare
A unor amozori —
Cu turle cât să vezi
Și-odăi ca niște-altare.

Deaceia mă frământ
Să-ți las pe-aici miriște —
In ora de restriște,
Să 'ngâni privighetorii —
Și 'n calma privește,
Cu ochii, călătorii,
Spre-amiaza cu podgorii,
Nățându-se ca niște
Biserici albe — norii.

Ce aer crud, afară,
Ce apă 'n ghizduri, rece!
Innalte, să te 'nnce
Porumburile, vara.
Iar când se lasă seara,
Și stele-or să s'aplece
Cât niște mari ghivece,
Să ne 'nflorască țara
Iubirii 'n vecii vece.

De-argint răsare-o frunză
De lună, ca un laur.
Spre Occident, e-ascunsă
Comoara mea de faur
Al repezilor sanii
Și-al diblii-acești, neunsă.
Luminii 'ți las toți banii,
De stele — un teaur
Și pruncii, dolofanii,
Ca niște saci cu aur.

Adânce, surda noapte
E grea, ca un pământ

De-apururea flămând
De ceașca mea cu șoapte,
De zi, ca de-un veșmânt —
Iar după veacuri — șapte
La foc cu vechiul sfânt!
Un braț de vreascuri stând,
Pe margine, inaple.

In toamna de-alămaie,
Rămâne-un ciob de glas —
Și-o cergă verde-ți las
De iarbă, de atlas —
Pe-amurguri de tămăie,
Să aibă und' să măie
Acel ce-a fost și-a mas.

Ivindu-se pecând
O stea la geam, cât cheea,
Desfrunză-se femeia —
Ca să-ți aduci, deaceia,
Aminte, boare bună,
Când, mulcomi, împreună,
Sub coade lungi de lună,
Visam, cântând, Egeea.

Aș vrea să ai pământ,
Plăpânda mea răsură,
Când norii 'n Nord, o droaie,
Cu tunet de trăsură —
Și plesnetul de ploaie,
Cu sunet de-acioaie,
Să cadă și să 'nmoale
Țărâna mea din gură.

Și-aș vrea ca din pământ
Să crească numai fire
De dragoste. Și când
Or flutura prin Fire
Cordăle lungi de vânt,
O, nu, să nu se mire
Tulpina ta supțire
Și-ovalul tău cel blând.

N. CREVEDIA

Fir de iarbă

In innoptare pripit s'a dus unde nu mai știm.
Am căutat-o prin povești, prin lucrurile din casă,
Pe la alte mătuși și prin vecini.
A încercat să se ascundă și s'a pierdut —
Și nu o mai putem lua de unde este.
Nu o vedem și nu o auzim
Chiar de ne-o face semne și chiar de-o vrea să ne cheme.

Cine-o puse în jocul ăsta să se 'ncurce?
O fi neînțeles?
Sau într'un crâmpel de farmec își petrece Harul?
Nu știi cum firul să-l prinzi
Deși îl vezi și nu-l vezi unde începe și sfârșește.
Cine te-a ivit din uitare și visare, spuză să te topești în
nicăieri!

Așa e bine și cuminte.

DUMITRU COSMA

Dimineață

Zori aprinse-au năvălit cascadă
Printre valuri candelă-aprinzând,
Stes s'au adunat să vadă
Un crâmpel de lună picotând.

Din adânc o ochi încet apare
Mii de sulii se'mpletesc în larg.
Tremură sirenele pe mare...
Flutură o mână la catarg...

Din senin au început să cadă
Clinchete de soare și inele,
Jocuri luminoase de zăpadă
Vântură tăcerile prin ele.

Pe poteci albastre se coboară
Luminis de gânduri cari pier,
Lunecând în marea lor ușoară,
Se sărută apele din cer.

CONSTANTIN SALCIA

Tovarăș bun

Mergând cu gândul tău de mână,
M'am pomenit visând o lume nouă;
Frunzișul din poiană, plin de rouă,
Și drumul cel stâncos spre stână

De nu ar ști grăi, ele-ar surăde...
Și 'mbietor mi-ar presăra în cale
Blânzi ghiocel din lacrimile tale,
Iar soarele răpindu-le, ar râde

De farsa ce mi-am jucat-o 'n glumă...
Nu cred că tu vei ști vreodată adevărul,
Căci strălucirea lui orbește ca și măru
Ce l-a vrăjit cândva pe-Adam, și-i... humă!

CONSTANTIN COJAN

La crama morții

Azi vreau și pe Bachus cu mult să-l întrec.
Să vie Silene să-mi spună amic.
Turnați vinu'n vadră; paharul e mic
Ca lutul și cerul din mine să 'nnec!

Am tras greu de suflet să-l trec din pripas.
Mușcat-am din inima mea ca un lup.
Femea pierdută, nu-s eu cel rămas
Să-ți cânt pentru suflet, pe coarde de trup.

Destul imi port gândul pe munți și pe văi,
Azi cânt și'n lăuta cu false vâpăi.

Bea Methy! Ești zee și coardă lăsată
Și viața de care toți proștii se'mbată...
In zori? Plec cu Caron. Na bani, desfrânată!

SILVIU LAZAR

Don Quijote, tovarăș de călătorie

de NICOLAE ROȘU

Condeii aleargă pe hârtie, foile zboară una după alta, capitolele se deschid cu o nouă întâmplare, și se termină fără să simți nevoia unei opriri. Altele le urmează, și întreaga operă, alcătuită din 126 de capitole, adunate în două volume, se sfârșește de ciuit cu părere de rău că a fost prea scurtă. Aceasta este însă numai o iluzie, o iluzie trecătoare, căci Don Quijote începe să trăiască în noi, îl simțim aproape de tot, în sufletul nostru, parcă ar fi un alter ego, și fără să vrem, ne recunoaștem în el, în chipul lui se oglindesc chipul nostru; faptele lui sunt ale noastre, joana omului din lăuntru se vede aido-ma în figura miraculosului hidalgo. Căci există un Don Quijote al lui Cervantes, și un altul în fiecare dintre noi, un Don Quijote al eternei umanității. Unul trăiește în celălalt, unul nu poate fi desprins de celălalt.

Don Quijote poartă în destinul lui pecetea unei universale cuprinderi. Tot ce a fost ispravă fără temel renaște într-un chip viu și constructiv; tot ce a fost experiență ratată se profilează productiv; înfrângerile, șovăelile și lipsa noastră de noroc se prefac în victorii, în hotărâri îndrăznețe, în aprige încercări de eroism. Don Quijote este vrăciul magnetizator care fură sufletul și îl schimbă, vrăjitorul inspirat de puteri fermecătoare; tălmăciul dorințelor generoase, sfătuitoarea sibilnică al nebunii, Don Quijote ne fascinează cu puterea unui mimetism copleșitor. Nimeni nu se poate împotrivi isptei. Toți acei care l-au citit, bătrâni sau tineri, dar cu deosebire tineri, din toate țările lumii, din îndepărtată Chină până în America de Sud, din toate veacurile dela 1605 încoace, nu-l mai pot uita. Don Quijote a reînviat în bordeiul păcatului al sâracului, ca și în palatul somptuos al bogatului. A fost și va rămâne cel mai credincios tovarăș de călătorie al omenirii. Dar în toate întrușipările lui n'a găsit decât suflute de elită, aristocrați ai devotamentelor generoase. Mediocrii, spiritele alterate de snobism și fătărnice, prizonierii conveniențelor sociale, nu-l vor înțelege niciodată pe Don Quijote.

Romanul lui Cervantes a fost scris pentru o anumită categorie de oameni, pentru o anumită vârstă care totuși se poate întâlni în orice epocă a vieții, atunci când iluzia se transfigurează în realitate, când năzuința doabă afirmată a și prins conturul unei izbânde, când navitațea, sinceritatea și buna credință învâluie viața într-un decor paradisiac și himeric. Într-o convorbire dintre Don Quijote și savantul umanist Samson Carrasco acesta îi spune: „Copilul o răsfoiește, tinerii o citesc, oamenii în vârstă o pricep, bătrânii o laudă”. Și credem că avea dreptate. Acei care o răsfoiesc și acei care o citesc, sunt încă departe de a o înțelege, iar celălalt, ce se laudă că au priceput-o sunt și ei tot atât de departe de a o fi trăit. Căci Don Quijote nu este o carte ca orice altă, un roman oarecare, — scris cu îngrijire și cu reguli de stil, ci o viață prodigioasă și răscolitoare, cu e-couri adânci în sufletul oamenilor. S'a spus și s'a repetat că Cervantes a făcut din Don Quijote un roman satiric, o șarjă a cavalerismului spaniol, vrând să dea o replică unei morale ridicole a timpului său. Dar privind cu mai multă atenție, vedem că acest cavalerism înflăcărat, această furoare eroică, nu este expresia exclusivă a sufletului spaniol, ci se întâlnește oriunde vibrează o năzuință către absolut și către puritate, înslăsiți, pentru toate timpurile donquijotismul a fost condiția de viață a unei anumite categorii de oameni. Unii își inchipue că vor stăpâni pământul prin puterea armelor, și în lupta lor nebunească după cucerirea gloriei se vrăș-

mănesc cu absurdul, și apoi se prăbușesc zdrobiți de neputință; alții caută în femei idealul lor și văd în ea o închipuire dumnezeiască, o imagine a perfecțiunii, dar repede se vor răcori când se vor convinge că această făptură nu există, că au iubit-o numai în copia falsificată de fantezie; unii, mai norocoși, își făuresc un nume din scrierea unei cărți și vor spune dimpreună cu Don Quijote: „Cea mai mare bucurie a unui om care prin faptele sale s'a întrecut pe sine, nu poate fi alta decât să-și vadă numele trecând din mână în mână, între foile unei cărți, cât timp e încă în viață; căci dacă ar fi altfel, chinurile lui nu s'ar putea domoli decât după moarte”. Afirmarea categorică și plină de adevăr, este astfel completată de Samson Carrasco: „Dacă nu e vorba decât de faimă și de înălțare, apoi atunci, înălțimea Ta, îi întreci cu desăvârșire, în renume pe toți cavalerii răătăcitori”. (II, kap. 3). Convo-birea aceasta a avut loc atunci când Don Quijote, reîntors din ingenioasa lui călătorie, a aflat despre o carte în care i se povestea viața, răspândită în douăsprezece mii de exemplare. Un scriitor mare este el însuși un cavalier răătăcitor, un hidalgo fascinat de o nălucire. O operă mare despică drumuri noi, perspective neobișnuite, înțelegeri bizare, și în răătăcirea creierului înflăcărat de nebunească virtute creatoare se prevede vraja unei miraculoase urșite. Gloria nu se află în tentativa de a o cuceri, de a pune mâna pe dânsa, ci în conștiința dramatică de a schimba condiția meschină a vieții. De aceia în viața oamenilor fericiți nu se întâmplă nimic neobișnuit, interesant, extraordinar. Totul se petrece singur și monotonic, fără nici-un accident, fără emoții și drame, fără neliniști și dureri, fără nebuștile căutări ale pericolului. Omul fericit este de condiție mediocră, vulgară, vegetativă, asemenea unei plante care se apleacă și se prefac în fân devorat de dobitoace. Viața îi înghite și sufletul lor se prefac în scrum.

În întâlnirile sale cu ceilalți oameni Don Quijote ne apare desprins de legăturile cu lumea exterioară. El trăiește o dramă singulară, patetică și dureroasă, cu multe înfrângeri și dezamăgiri. În zarea unei perspective un han oarecare se înfățișează ca un castel; morile de vânt sunt uriașe, o turmă de oi, o armată. Această prefacere nu-și află loc decât în fantezie sau în vis, dar la Don Quijote ea este însăși realitatea. Oamenii ceilalți ascultă cu paciență aceste povestiri, și în placiditatea lor nu găsesc prilej de revoltă. Îl aprobă pe Don Quijote, pentru că îl socotesc nebun, dar el îl antrenează pe toți în elanul verborității sale inspirate, îi copleșește cu inițiativa și cu viziunea lui. „Să înfrângi pericolele pentru a dobândi o glorie nemuritoare” era principul călăuzitor al lui Don Quijote. Fără îndoială, Don Quijote nu era un abil aventurier, un om care caută în orice chip să se înalțe prin mijloace cunoscute de toată lumea.

El denaturează realitatea, o vede însuflețită de puteri potrivnice, se așează de-a-curmezișul, îl declară război, iar când înfrânt, cu vântăi și cotoșogit se ridică din țărână, nu se învinovățește că a fost prea slab, ci caută o explicație în altă parte: adversarii nu erau demni de dânsul, erau oameni simpli și vul-

gari, de condiție inferioară. După o înfrângere Don Quijote se vede sport și întârit în misiunea ce o are de îndeplinit. Pornește mai departe, provoacă discuții, fulgeră sfidarea, restabilește dreptatea și adevărul. În această grandioasă escapadă Don Quijote desfășură o energie supra-omenească, eroică, și astfel, drama care se consumă în sufletul său îl purifică și îl înalță. Sancho Panza, tovarășul de călătorie al lui Don Quijote, nu-i stă împotriva decât cu vorba sau cu rațiunea. Nu-l poate convinge să vadă lucrurile așa cum sunt. Spiritul lui Don Quijote îl domină, gloria lui îl însuflețește, amândoi fac o unitate predestinată. Dacă în acest cuplu al romanului Cervantes a stăpânit o abilitate tehnică și psihologică vana urșitei, meritul este cu atât mai mare deoarece a izbutit să vadă tocmai în adâncul sufletului, acolo unde, prin dualismul esențial al cunoșterii, se aprind marile drame ale soartei.

În fiecare dintre noi trăiește un Don Quijote, o înălțare nebunească spre idealism; în fiecare dintre noi trăiește și demonul lui Sancho-Panza, chemarea la realitate. Lupta se dă necontenit între cele două fețe ale chipului nostru. Sancho-Panza este un țaran murdar și necioplit, un om simplu care ar vrea să tragă foloase din isprăvile lui Don Quijote. Se vede chiar guvernator în insula Barataria. Este rațiunea practică a vieții, conștiința unui orizont limitat, umanitatea servilă care profită din sângerea idealismului donquijotes. Înălțarea dintre Sancho-Panza și Dulcinea este pe deăntregul inventată (I, Kap. XXXI), și această minciună nu-i procură o plăcere lui Don Quijote. Altă dată, prin diferite șiretlicuri, Sancho-Panza îl împiedecă pe Don Quijote să păsească pe drumul unor aventuri periculoase. Don Quijote nu înțelege nimic, sau mai bine zis înțelege altceva decât ceea ce ar fi trebuit să bănuia-scuă. După isprava războinică avută cu turmele de oi, într-o noapte, Sancho-Panza inventează diferite povești ca să-și fie pe Don Quijote în loc și astfel să se apropie iivirea zorilor. În înfrigurata lor așteptare, unul călare pe Rozinanta lui, celălalt, deabia ținându-și firea pe măgar, se simți cuprins de o împuroasă nevoe organică, și în discuția care urmează între cei doi tovarăși, Don Quijote îl fulgeră pe scutierul său cu o ironie spunându-i: „Sancho, mi se pare că îți este tare frică... deabia acum ți-ai dat pe dată frica, mai mult decât adiniuri, și zău nu prea miroase a chihlihar” (I, Kap. XX). Această pagină de umor și pornografie pune capăt unor povestiri conduse de Cervantes cu o perfecție îndemănare, din una în alta, ca și în Decameroul lui Boccaccio sau în Șeherezada.

Și totuși, există o deosebire între Sancho-Panza și ceilalți oameni. Scutierul este umbra pământescă a lui Don Quijote, spiritul realist și hazliu. Don Quijote este declamator și magnific, Sancho-Panza este modest și simplu. Se înțeleg însă foarte bine, și din contopirea lor se naște o armonie completă: unul întregeste pe celălalt, unul este antiteza celuilalt, și împreună fac o sinteză inseparabilă. O unitate a contrariilor.

Figura omenească a lui Don Quijote, iluzia înșelătoare a fiecărui moment din viață, îndrăzneala nemăsurată de a cuprinde existența într-o optică personală; idealul fascinant al dorințelor absurde care ne deschide lumina spațiilor edenice. Idealul și iluzia îl fac necontenit prezent în carnea și în sângele nostru. Ne este un devotat tovarăș de călătorie. Îl trăim în ființa noastră, îl simțim pulsând în arterele noastre. Viața noastră este de o donquijotizare continuă, o luptă după ideal și după himere, o dureroasă amăgire a iluziilor.

Te-am văzut, Don Quijote, răsfoind într-una din zile la taraba unui anticar din Toledo, manuscrisul vieții tale. Avea o copertă galbenă, de pergament sau de hârtie mușcăită, și se puteau descifra următoarele slove: „Istoria lui Don Quijote de la Mancha, scrisă de Cid Hamet Benengeli, istoric arab”. Știu iarăși foarte bine, după cum tu însuși o mărturisești, că ai citit numeroase cărți despre aventurile fantastice ale cavalerilor răătăcitori. De atâtea citanie ai ajuns capiu, și imagineai cu o neînfricată strășnicie un drum grandios și sublim care să te ridice pe treptele eternității, cu un prestigiu nemăsurat, în fața tuturor oamenilor. Multe rele trebuiau îndroptate, multe blestemății răzbunate, și tu erai acel chemat de providență să îndeplinești această misiune. La drept vorbind, nu aveai nici-un plan, și nici nu te gândea să-ți făurești vreunul. Întâmplarea singură te iscodea și-ți dădea brânci, iar tu nu te împotriveau, căci vedeai în ea adevăratul fir conducător al vieții. Fie ea bună sau rea, prielnică sau vicleană isprăvilor tale, nu voiai în nici un chip să o pierzi. Astfel se face că, atunci când ai întâlnit acea mare adunare de oameni care nu erau altceva decât neguțatori din Toledo, te-ai proptit în fața lor, aprig și necruțător, și ai început a le vorbi pe un ton vrednic de admirație despre Dulcinea gândurilor tale. Căci în viața fiecărui cavalier trebuia neapărat să fie și o Dulcinea, iar tu erai chemat să o ridici pe un piedestal de idealism.

Dacă această Dulcinea a existat sau nu, nimeni nu ar putea-o spune, mai degrabă ne vine să credem că ea era o plămuire a fanteziei tale. La început credeai că există, și vorbeai de ea ca de o ființă reală, dar mai târziu, când luciditatea ți-a turnat plumb în creier, și te-ai desmeticit, ai văzut-o altfel. Înainte de a porni pentru a treia oară în lume, te-ai dus, Don Quijote, să-ți vezi iarăși mireasa iluziilor tale. Dar după cum spui tu însuși, „era” vrăjită și schimbată din printr-o în țărancă, dintr-o frumoasă fără pereche în cea mai josnică urîțenie, din inger în demon, din răspânditoare de parfumi într-o împuțiciune, dintr-o femeie bine

crescută, într-o țărancă grosolană, și, ca să spun totul într-un cuvânt, din Dulcinea de Toboso într-un lucru josnic, vrednic de cel mai mare dispreț” (II, Kap. 32). Ce se petrecuse oare? Vrăjitorii de bună seamă își stăteau în cale, și prin farmecele lor prefăcuseră idolul în cea mai vulgară arătare.

La fel gândesc toți poeții, toți trubadurii dramelor fantastice necompensate cu o dureroasă himeră; nebunii așijderea nu văd în femei ceea ce există într-adevăr, ci conturul unei iluzii, umbra unui destin ratat. Cei alți oameni de rând nu trebuie să se întrebe dacă aceste femei au existat vreodată, ci numai să creadă ceea ce se spune despre ele. Dacă au fost amante, soții sau mame, nu le voia judeca decât prin închipuirea visului. Aceasta este condiția lor de viață. alta nu există.

Căci femeile nu trăiesc decât excepțional prin ele înșile. Ele sunt, ca să zicem altfel, matricea unei posibilități de a fi, aflată în voința și în hotărârea bărbatului. Femeia care vrea să fie numai ea, oriunde și oricum, ca un demonic egotism, își pierde feminitatea și se masculinizează, îi crește barbă și

plămada eroică a lui Don Quijote. Rămân ridicoli, și mai ridicoli chiar, în neputința lor. Altul, șoptind cuvinte dulci unei femei frumoase, alunecă pe o coajă de portocală și cade. Don Quijote, cu hotărâre, cu îndărjire eroică, se precipită nebunește, își înfige sulia în aripa morii de vânt, dar vântul o mișcă și o rupe, iar îndrăznețul hidalgo se prăbușește dimpreună cu Rozinanta lui. Bunul simț al lui Sancho Panza nu-l poate aduce la realitate, nici înainte nici după luptă.

Iluzia este mai puternică, de neînving, îl fascinează și îl provoacă. Când Sancho Panza îi reamintește că i-a spus că „uriazii” sunt mori de vânt, Don Quijote îl răspunde: „războale sunt mai mult decât celelalte lucruri, prilej de mari neajunsuri; cu atât mai vătos când mă gândesc și acesta trebuie să fie adevărul, că înțeleptul Frison, care m'a deposestat de cărți, i-a schimbat pe uriași în mori de vânt, înadins ca să mă despoze în mine de faima de a-i fi învins; atât de înverșunată era dușmănia lui împotriva mea” (I, Kap. 8). Logica este perfect întemeiată dacă ținem seama că Don Quijote cetise sumedenie de cărți despre isprăvile cavalerilor răătăcitori. În fiecare a găsit o gada unei vieți miraculoase, toți i-au fascinat, pe toți i-a îmbrățișat cu dragoste și admirație.

Don Quijote citise intens, tot ce se tipărise asupra isprăvilor cavalecești. Își alcătuisă o bibliotecă bogată, cu numeroase tomuri, bine cunoscute în timpul lui, și citise cu egală pasiune de ceilalți cărturari. Unele erau adevărate vieți aventuroase, cum numai mintea unui popor de spadasi și de cavaleri le putea închipui; altele erau întâmplări eroice, bravuri războinice, prea verosimile și chiar apropiate de adevărul istoric pentru a li se putea pune la îndoială autenticitatea; opera lui Ludovico Ariosto trecuse prin mâinile lui Don Quijote; înslăsiți, printre ele se răătăseră câteva opuri de eroică pură, care, ar fi putut face deliciile unui bărbat amator și de altfel de aventuri. Toate aceste lecturi pasionate lăsaseră o urmă adâncă în memoria lui Don Quijote credea în cărți și în legende, nu se îndoia de destinul cavalerilor, îi stima și îi lua de exemplu. Această lectură excepțional de bogată găsise un ecou adânc în viața lui. Astăzi, când îl privim cu ochii cerniți de durerea și înfrângerea omului modern, viața lui Don Quijote, asemenea unui eremit, printre cărți, la Mancha, ni se pare o aberație. Numai copiii mai găsesc o desfătare în legende și în basme, în minciuni vânătoarești, în aventurile trubadurilor fermecați de taina surprizelor. Când însă vedem că Don Quijote a căutat să trăiască paginile citite, el nu ne mai apare ca un produs livros, o plămuire factice și neroadă, ci un personagiu real și concret, amplificat peste hotarele firii, un om crescut dintr-o plămădă miraculoasă. În acest fel de a-l prezenta, cu sublima lui realitate trăită, Cervantes a executat un adevărat tur de forță, a atins un pisc al artei literare de o magistrală perfecțiune. Toate personajele de care este înconjurat Don Quijote încă dela început pot fi perfect reale, toate au un contur concret viabil. Preotul, bărbierul, neguțarii din Toledo, păstorii, Maritona și celelalte femei, Sancho Panza și Samson Carrasco, hangul, sunt oameni ca noi toți, acțiunea lor este perfect inteligibilă din punctul de vedere al unei anumite morale sociale, tot atât de evidentă atunci ca și astăzi. Sancho Panza, cu bunul lui simț, dar și cu încredere nemărginită în Don Quijote, căci era numai un scutier, Samson Carrasco, perfidul umanist, cu spiritul lui practic și șiret, hangul atent și simplu ca toți oamenii care au de exploatat vreun interes material, înslăsiți Micomicona care vede în cavalerul nostru un prilej de umor și de glumă, toți sunt plămădiți din același aliaj sufletesc, toți sunt eroi pe dimensiunea sufletească a oamenilor de rând. În această lume de mici realități concrete, de mediocre procese sufletești rezolvate prin rațiuni banale de existență, un singur personagiu apare cu totul altfel decât ceilalți: Don Quijote, ambasadorul dreptății absolute, al adevărului sublim și etern. Don Quijote, Sancho Panza, Rozinanta, Măgarul sunt patru personaje în această escapadă eroică. Și Rozinanta „e un fel de cavalier răătăcitor” spune Sancho-Panza (I, 15), deoarece comicul situațiilor era nu numai al oamenilor, dar și al dobitoacelor.

EL INGENIOSO HIDALGO DON QUIJOTE DE LA MANCHA,

Compuesto por Miguel de Cervantes Saavedra.

DIRIGIDO AL D. VQUE DE BEJAR, Marques de Gubaton, Conde de Benalcazar, y Barones, Virey de la Puebla de Alcanor, Señor de las villas de Capilla, Guejar, y Borge.

CON PRIVILEGIO, EN MADRID, Por Juan de la Cuesta. Mandado en cédula Francisco de Robles, librero del Rey nuestro Señor.

Coperta primei ediții din „El ingenioso Hidalgo don Quijote de la Mancha”, apărută la Madrid în 1605.

mustăți, și natura le pocește atât de urit, încât existența lor este o sfidare a echilibrului biologic; femeia care se împotrivesc maternității, care nu vrea să fie mamă, ajunge o prostituată. Acestea sunt adevăruri prea bine cunoscute de noi, dar uneori neabăgate în seamă.

După cum spunea Don Quijote adresându-se lui Sancho Panza: „Nu trebuie să credem că poezii care își cântă iubitele sub nume de împrumut, le-au cunoscut vreodată. Bănuiești tu că Amariyllis, Philis, Silvia, Diana, Galathea și atâtea altele, de-ale căror nume sunt pline cărțile, romanțele, bărbierile și piesele de teatru, au existat cu adevărat în carne și oase și au fost iubitele acelor care le-au slăvit sau le slăvesc? Fără îndoială, nu...”. (I, Kap. 25). De ce dar să ne înșelăm timpul vorbind despre Dulcinea, când mai firesc ar fi să urmărim pașii nefericitului hidalgo, lăsând la o parte această discuție inutilă. Se va putea spune că Dulcinea de Toboso era de fapt o țărancă din satul Toboso, o anume Aldonza Lorenzo. O țărancă oarecare, fără nimic interesant în făptura ei; incapabilă să înțeleagă ceva din patosul nebunesc al lui Don Quijote. Dar acest adevăr istoric nu are nicio însemnătate.

Și morile de vânt au existat și se arată sub formă de năluciri, și dacă, într-un chip cu totul neașteptat Don Quijote vede în ele „nu mai puțin de treizeci de uriași” și se avântă cu o îndrăzneală neînchipuită într-un război necruțător, putem noi oare să credem altceva decât ceea ce vedem și tăim?

Ridicoul vieții noastre de fiecare zi, hrana necesară a spiritului, disproporția dintre ceea ce vrem să fim și ceea ce suntem în realitate. Unul merge cu nasul pe sus și se izbește de un stâlp de felinar. Dușmănia se naște în chip firesc.

Ar vrea poate să-l străpungă, să-l mute din loc, să-l nimicească, deoarece prezența lui constituie o sfidare. Și ar putea-o face. Dar nu toți oamenii sunt zămisliți din

Inscripție

Marele cântec, marele cântec
Ascultat în muta zvărcolire a rădăcinilor,
Resfrânt în inima mea,
Ca'n toate iernile și primăverile grădinilor...

Marele cântec, singurul,
Pe care-l rostesc mugurii și putregaiul mormintelor
În aceiași negrăită flacăra
Ce mistuie roșirea tuturor cuvintelor...

Marele cântec, dăruitul
Simplu, ca pâinea din toate zilele noastre
Și ca depărtările de peste ape și munți,
Marele cântec, purtatul
În surzenia cerurilor albastre
Și'n agonia bazmelor de sub frunți.

Marele cântec,
Tânga și uritul fără descântec,
Marele cântec...

Oamenii i-au găsit un nume: — Dragostea,
Și-i spun așa...

COCA FARAGO

Goya

Don Quijote

Din vremea rășboiului

de LUCRETIA PETRESCU

Baciul mai cercetă odată cu grijă țăr-cul oilor închise, apoi porni să ocolească în lung îngrădirea toată a stănei. Dămbul de pământ, perdeaua de păpu-riș trairic întocmite, spărtura dinspre cotitură proaspăt astupată cu pari cru-ciș și împletitură de mărăcini îi micșo-rară temerile. Nici hoț, nici lup n'ar fi putut să se strecoare.

Mai liniștit oarecum, se întoarse pe cărarea bătătorită ce ducea spre focul ce pălpăia cald în tinda bordeiului.

Doi cățelandri sburliti îi călcau pe urme, adulmecându-i pașii. Ocoliseră și ei cu baciul îngrădirea toată a stănei. Sloboziseră și ei din când în când lă-trat subțire, mai mult ca să răspundă unei chemări de veghe, pe care cățeaua Roșca de vreun ceas o mârâia scurt, mocnit, în răstimpuri tot mai dese.

Baciul cunoștea bine felurile toate de mărăit al Roșcăi. Tălmăcise de atâtea ori fără de greș chemările glasului ei. Acum mărăitul ei îi păru un fel de în-demn la veghe: „Ai grijă!“ Și cu toate că-i păruseră neștirbite întocmirile în-grădelilor, neliștea Roșcăi îl mai opri locului; și neclintit, sfredeli iar cu ochii zarea încețoșată a serei de Bărăgan, își isbi cu palma căciula de pe urechea în-dreptată vântului, asculta încordată pă-rerile de pași ori glasuri; și la sfârșit trase un chiot, răcnind înfricoșat spre lungul zării:

— Uu mă! Care-i acolo, mă?!

Ascultă apoi ecoul repetat al răcne-tului lui, pe urmă croncănitul tot mai îndepărtat de ciori și la sfârșit numai țiuitul subțire al vântului de iarnă. At-țat. Totuși Roșca mărăi lung iară.

Nedumerit, baciul își infundă spre grumaz căciula, cătând să-și lepede grija.

— Că cine — arhanghelu — să vină? Nemții — bătu-i-iar! — și-au luat dejma din oi azi săptămâna, iar lupii au ce mănca, că-s doar spre drum două hoi-turi de cal rămase.

Și vru iar să se îndrepte spre gura de bordei. Era cald acolo și coceau băc-ții — de seara de Crăciun — turte cu caș în spuză.

Cățelandrii — mânați de miros, se și duceau spre bordei hârjonindu-se în joacă. Dar Roșca năvăli spre baciul, scheună, îl prinse de ciorăci, se întoar-

se spre îngrădire, mirosi parcă vântul și mărăi prelung iar.

— Na, da ce drac ai și tu? Că nu-ți năzări doar din nimica.

Dar tresări îndată. Din țăr-cul oilor închise un behăit făcu pe cățelandru s'alerge săgeată într'acolo.

Roșca însă a ciulit doar o clipă ure-chea spre țarc, apoi a întins gâtul spre zarea drumului. A mărăit iar neliș-tită. Baciul o ajunsesse din urmă.

— Tu, Roșca, n'ai fi turbat?

Și o păli ușor cu piciorul.

Roșca s'a ferit mișcând supusă ciotul cozei, apoi a scâncit scurt și s'a întur-nat spre poarta îngrădelei. Acolo a isbit în pari și a scurmat dedesupt ca să iasă.

Baciul n'avea în mâini de cât o băta scurtă. Totuși, hotărât, a desfăcut pipo-nul porței și a pornit pe urma căței, care pășea cotit, adulmecând parcă pe zăpada neatinsă, o nevăzută urmă.

Baciul săgeta și el cu ochii zarea tot mai întunecată. Nu vedea nicăiri nima-ca. Gândea incudat să se întoarne, când — după colnic, amestecat cu țiuitul vântului, un vaer a răspuns parcă lătrăturii scurt al Roșcăi. Un vaer și apoi o neînțeleasă chemare.

Roșca a făcut îndată câteva salturi epurești deasupra nămeților, apoi opri-tă'n loc, a scheunat întrebător parcă spre baciul, care cu băta ridicată nu se mai urnise.

Un alt vaer îl hotări să deie glas deo-dată:

— Care-i acolo, mă?

N'a mai răspuns de acolo glas ome-nesc nimica. Dar din bordei oerii copl-andri au eșit toți cu băte, topoare și larmă. Veneau lătrând pe lângă ei și cățelandrii, umplând cuprinsul pustiu până atunci de glasuri speriate, ce s'as-muțeau a hoț, a lup, a primejdie.

Baciul îi potoli c'o sudalmă, apoi cu băta arătă spre păpuriș unde se mis-tuise Roșca.

— Intr'acolo auzii parcă vaete. Ia-n

ascultați și voi! Flăcăii cu pletele în vânt ne înturnară s'asculte. Și atunci slab, abia deslușit din țiuitul de nai al vântului, vaetul, chemarea neînțeleasă se repetă iar.

Băieții toți voiau să se repeadă în-tr'acolo.

Dar baciul le curmă năvala.

— Ho! Unde ați pornit toți orbește? Gheorghe, ai toporică? Du-te atunci tu singur. Chemi, dacă e primejdie. Ispas și tu Ilie înturnați-vă la oi. Să nu vă urniți un pas de acolo. Că dacă o fi cumva vre-o viclenie...

N'a fost viclenie.

Gheorghe, plecat pe urma Roșcăi, n'a zăbovit mult și a dat strigăt. Strigăt nu de primejdie, ci de grabnică chemare.

— Mă! Veniți mă! Veniți unu in-coace!

Baciul repezi mănios piciorul în căte-landri, cari roteau lătrând cumplit în jur. Și alungă spre stână suduind și pe băieți, ca să se desearce.

— ..... lor de țânci! Au minte cât și căței Roșcăi. Ce drac agăsit Gheorghe, de-i cheamă pe toți acolo?

Dar chemarea lui Gheorghe se re-peta mai înțeleasă.

— Veniți unu, mă! Veniți că moare omu aicea!

Baciul mănios repezi întâi poruncă spre cei plecați spre stână:

— Ilie, Ispas! Aveți grijă acolo! Că viu și eu numaidecât!

Și se repezi în salturi pe urmele a-dânci în zăpadă. Prin păpuriș lătratul Roșcăi îl călăuzi deadreptul. Și după dămb, Gheorghe îi ieși înainte.

— Un om, baciule! Un om căzut și plin de sânge. Gândesc că-i împușcat. Dar de murit, n'a murit. Răsufală sara-cu. Uite baciule, că răsufală încă.

S'a încredințat și baciul, că omul mai trăia. Dar cine e și cum a ajuns înșân-gerat până în locurile acelea, n'au avut cum s'o afle. Omul, istovit parcă de drum, de sângele pierdut, de chemările

de adineauri, zăcea nu lungit, ci adunat ghem și prăvălit pe o coastă.

În păpuriș lumina asfințise și baciul scăpără amnarul, care lumină o clipă o manta petecită. Nu mai scăpără a doua oară. Rosti nemulțumit:

— Mai bine ne-am vedea de nevoile noastre. Văzuși? Are manta soldățească. O fi vreun amărit de prizonier fugit. Să nu dăm de vreun bucluc cu Nemții.

Și făcu un pas să plece.

Dar Gheorghe, dărz, îi stătu în cale.

— Doar nu gândești să-l lăsam să-l mântuie lupii aicea?

Și hotărât:

— Ilie iau eu în cărcă și-l duc în bordei. Un biet creștin, săracu! Să moară așa căinește! În seara de Crăciun!

Și se aplecă și cuprinse în brațe ră-nitul.

— Ilie duc eu singur. Că nici nu-i greu. N'a mănecat de sătul multă vreme, să-racul!

Îl sprijini pe un braț, apoi cu opin-teli și-l potrive pe umăr, urcă dămbul și porni hotărât spre stână.

Baciul ursuz nu se urnise cât de cât să-i ajute. Scăpăra doar amnarul, chip să-i aprindă luleaua.

Roșca, flămândă, lingea zăpada înro-șită.

Urcușul spre stână îl suia Gheorghe tot mai trudnic. Oricât de slab, rănitul îi atârna la ficcare pas mai greu pe umeri. Se opri o clipă să răsufle, sălta trupul pe celălalt umăr, porni apoi iar lăsând să se târșească pe zăpadă picioa-rele rănitului. Baciul rămas singur, mai întârzie să potrivească cu opincea nă-meți proaspeți pe balta de sânge. N'o acoperi însă cu totul. Roșca se sburlise iară. Adulmecă cu urechile ciulite vântul, apoi lătră spre drumeag furioasă.

Îi răspunse un lătrat străin. Și o îm-pușcătură de pușcă se prelungi în repe-tate ecouri.

— Patrulă nemțească! — rosti spăl-mântat baciul.

— Și Gheorghe cu hoitul în spinare! Au să spună că l-am ucis noi!

Vru să alerge spre Gheorghe, dar Roșca sburlită se gătea să întâmpine căinele străin. Un câine sprinten, cu sgară țăntuită, lătră scurt odată ca o înțeleasă chemare.

Și negri, pe zarea cenușie, doi soldați se iviră după dămb. Aburea încă pușca în mâna celui dintâi. Și acoperind lă-tratul furios al Roșcăi, un glas detună străin: — Wer da?

Baciul era de fel de prin Ardeal. Slu-jise poate lănar la vreun Sas pe acolo; fusese poate la Austriaci cătănă. Își mai aducea aminte câte o vorbă, două.

Dar spaima îi gătui întâi răspunsul. Incepu doar cu dreapta gestul unei cruci, în timp ce o cruntă sudalmă po-menea tot crucea. Chema zăpăcit pe Roșca, din spre Gheorghe și la al doilea:

— Wer da? se înfățișă nemților smerit, cu căciula în mână.

Lepădase acum și băta inutilă.

Cei doi soldați repezeau întrebări, a-meniințări cu vorbe aspre, din care ba-ciul abia mai tălmăcea câte una. Dar gestul lor spre locul înșăngerat, împli-nea deajuns înțelesul.

Și baciul lămurirea cinstit, lepădând de la el ori ce vină:

— Nu suntem vinovați cu nimica. L-am găsit aici rănit. Trăgea să moară. L-au dus la stână băieții, ca să nu-l mănânce lupii. Dar dacă-i al d-voastră, poftiți de-l luați, mă rog, că noi nici nu-l cunoaștem.

Și-i călăuzi spre stână.

Mergeau Nemții cu câinele ținut strâns între dâșii. Tăceau acum toți trei în mers pașnic. Roșca sburlită se repezise întâi spre grumazul câinelui străin. Dar baciul o potolise cu galsu' și piciorul. Cumintită, acum mergea soldiu și depărtat pe alături, lătrând în răstimp, crâncen.

Când au trecut de îngrădeala stănei. Gheorghe își freca cu zăpadă mâinile cleioase de sânge. Rănitul, prăvălit jos, horecăia trudnic. Cățelandrii care-i dădu-seră târcoale, lătrându-i ascuțit prohodul se năpustiră acum orbește asupra câinelui străin. Lipsiți de cuminția Roș-

căi, nu ascultasera de porunca suduită a baciului. Se sumetău amândoi să do-boare veneticul. Dar nu era cotei de rând nici asta. Cățelandrii își scheunară îndată înfrângerea. Le-a venit atunci în ajutor și Roșca. A fost o încăerare cruntă sfârșită și mai crunt. Căci osta-șii nemți au trebuit să-și apere căinele lor. Iar baciul și băieții ce cutează să facă?

S'a isprăvit îndată lupta. Roșca s'a depărtat înșăngerată cu un cățelandru schelălăind ghiop. Celălalt a rămas pe loc. Frânt de o lovitură, s'a rotit scur-mând zăpada în jur și scâncind rar și slab până ce a tăcut.

Era cățelul lui Gheorghe. Și vrusese adineauri să se repeadă cu băta în Nemți să-l scape, dar baciul îl oprise scuturându-l de braț crâncen.

Acum însă îl lăsa să ridice de jos le-lușul înșăngerat.

Și Gheorghe, săgetând Nemților, printre genele înlăcrămate, numai pri-viri de ură, se trase pe un dămb mai la o parte netezind ușor, cu milă, blă-nița înșăngerată.

Ispas și cu Ilie rămăseseră stană în ușa bordeiului, până ce baciul tălmă-cind o repetată poruncă nemțească, a strigat la dâșii:

— Mă, Ispas! Ia aduceți o țăr de foc aicea! Ilie, dă fuga și adă găteji și crăcl uscate.

Căci Nemții voiau să cerceteze la lu-mină rănitul.

Și îndată, pe bățatură, alături, o vâl-vătaie aurie s'a ridicat dintre mărăcini și vreascuri; și a luminat în jur ostienii străini și — chipul rănitului.

Și băieții privindu-l, s'au îngânat în aceleași vorbe de mirare:

— Vai trăsni-l-ar! Că urit îi!

Și au scuipat cu scârbă.

Dar baciul a clătinat doar capul. Vă-zuse pe vară muncind la sapa fasolei prizonieri negri aduși de Nemți de de-parte. Erau Senegalezi flămânzi și tren-toși, cari totuși rădeau nepăsători la soare. Unul din ei, pentru o țigare, a încercat un fel de joc cu chiote și sal-turi.

Poate că cel care jucase atunci, avea să moară acum pe bățatura stănei.

Nemții sporovăiau între dâșii. Or fi avut poruncă, pe cel fugit să-l împuște și le venea greu și lor să curme așa scâteia de viață ce abia mai licărea.

Baciul le înțelese parcă vorbele și gândul. Întinse brațul și arătă cu milă:

— Nu mai are mult săracul. E ca și mort de acum.

Și strigă băieților să pună pe foc gă-teje.

Flacăra s'a înălțat iar aurie și a măn-gălat cald trupul rănitului. Și iaca la minune. Că horcăitul s'a oprit și ochii mari deschiși cată împrejur să vadă. Chipurile smede ale băieților parcă i-s cunoscute și-l înveselesc deodată. Își lărgeste în răs gura, le bolborosește vorbe neînțelese și mâinile întinse caută la ei sprijin să se ridice. Dar trupul stors nu-l mai ascultă. O frământare scurtă e tot ce izbutește. Mâinile cad strângând și reșchirând apoi degetele negre. Capul se cumpăneste pe grumaz parcă potrivindu-și căpătâi. Își strâm-bează gura într-o neisbită chemare, apoi un ultim spazm îl lasă întins cu o-chii albi și gura larg deschisă.

Și atât de urit le pare tuturor, că ni-meni n'aplecă mâna să-i închidă mi-los ochii.

Nemții par bucuroși că au isprăvit degrabă. Unul din ei scotocește vest-mintele zdrențuite, ca să-i afle tăblița cu numele. Nume străin și complicat, îl serie celălalt, silabisindu-l trudnic. A-poi grăbiți, dau poruncă de îngropare.

Baciul amărit își scarpină sub căciu-lă pletele. Pământul e înghețat, băieții sunt hudeți și-i seara de Crăciun.

Totuși dă supus poruncă:

— Ilie și tu Ispas, luați săpile! Să-pați groapa lângă mușuroi, că nu-i în-ghețat decât deasupra. Vă trimite acum și pe Gheorghe să vă ajute!

Gheorghe e tot cu leșul cățelului pe brațe. Și un neamț vine neașteptat lăngă dâșul. Împăciuitor parcă, îi spune câteva vorbe, mângâind o lăbuță înțe-penită. Apoi se întoarce spre celălalt oștean lepădând scârbit într'un oftat vorbele: Der Krieg...

A început să ningă. Fulgi mari rotes-ca fluturi la lumină. Prin gătejiile ume-zite focul înalță tot mai slab vâlvătaia. Baciul chirchit pe un ciot își pufue a-mărit luleaua.

Nemții, de partea cealaltă a focului, fumează îngândurați și ei. Între dâșii mortul, cu ochii deschiși parcă privește în sus cerul. Tac toți. Se aud doar loviturile de sapă și în răstimp urlatul a pustiu al Roșcăi.

Și dedeaparte, adus de vânt, s'a auzi-t și un glas de clopot. Îndată sapele au stat. Baciul s'a ridicat luminat în pi-cioare. Cu căciula în mână și-a făcut lung cruce.

Crăciunul!

Milos, pe trupul mortului zăpada ay-ternea lîmțolii.

Desene inedite de Paciurea

Marele public cunoaște pe Paciurea sculp-torul; iar critica noastră plastică, multă vreme impresionistă în stil dar lipsită de intuiție și nedemonstrată, s'a mărginit până la moartea artistului, să-i înregistreze an de an creațiile singulare ce coborau parcă d'întro lume a-parte pentru a răzăci rebele prin expoziții co-lective.

Moartea artistului (Iulie 1932) a determinat însă un interes crescând pentru „om și operă“. Și astfel memoria marelui sculptor român a fost cinstită printr-o expoziție retrospectivă, organizată de ministerul Educației Naționale (Dec. 1932) iar fostul său elev, d. O. Han i-a închinat un studiu publicat în volum¹⁾.

Cu prilejul omagialei expoziții publice a cunoscut poate pentru prima oară, în afară de opera sculptată, și câteva din prețioasele desene ale artistului.

Profesorul Gabriel Popescu amenințând un pictor fără talent.

Într'adevăr, retras și ciudat, Paciurea că-tă trânt nu arăta multora ceea ce lucra. Doar câtorva admiratori privilegiați și unor prie-teni apropiați le desvălăta „secrete de ate-lier“: caete cu schițe, cartoane acoperite cu studii în carbune sau aquarele de o transpa-rență neîntâlnită în arta noastră.

Evident, este elementar, firesc ca orice ar-tist plastic să deseneze. Dar cum desena acest sculptor și în ce măsură desenul său poate interesa pe cercetătorul curios și metodic al operii în întregime, rămâne să înfățișăm în rândurile ce urmează.

Desenând, Paciurea nu-și credea divertis-mente, ci răspundea unei impulsii puternice a temperamentului său artistic. Gândurile sale redade în figuri simbolice („Durerea“, „Chimera“, „Sfinxul“, „Cugetarea“) se voiau prinse imediat. Și pentru a le fixa, el nu aștepta confortul pedant al dieteticii su-perficiale sau al manieristului convențional. Dimpotrivă. El creiona fugăr inspirații de moment, evocări ale mișcărilor trupului uman, imagini simbolice, peisagii, pe zăre, pe coperta sau filele unei cărți²⁾ în curs de cetire sau pe marmura maselor de cafea. De câte ori mâna promptă dar profanatoare a cheinelui n'a șters pentru totdeauna rea-lizări de o clipă ale maestrului! Vioiciunea spiritului ca și ironia incisivă, ce-l caracte-

rizau deopotrivă, dau savoare aleasă multor desene ale sale.

Urmărind în felul acesta desenul lui Pa-ciurea, eșuăm la reconstituirea procesului de creație. Prindem geneza și evoluția operei de la mișcarea lor și până la desăvârșirea în piatră și bronz. Se subliniază astfel valoarea documentară a desenului și-l folosim drept mijloc de investigație. Însă mai presus de această prețuire, desenul lui Paciurea repre-zintă și o valoare în sine, o valoare de artă.

Creionând așa cum arătam mai sus, mode-lul nu mai era o necesitate pentru artist. De-senul lui nu va fi analist, nu va pleca dela particular pentru a rămâne imitativ și des-criptiv. La el, desenul capătă un caracter sin-tetic, decorativ, estetic prin puterea de su-gestie și emotie. Un desen obiectivat într-o măsură de temperamentul meditativ al sculp-torului.

În acest caz o întrebare incolecte: prin ce compensea Paciurea poza directă a modelului de atelier?

Desigur, prin darurile rezervate unora d'î-nre plastici: observarea continuă și justă a naturii, memorie vizuală impregnată variat și o vie, foarte vie imaginație. Nu e aici cazul să studiem în amănunt datele acestea de psi-hologie artistică la Paciurea. Amintim numai câteva fapte pentru ilustrare.

Spiritul său de observație era cultivat prin-tr'o încordare a atenției. Privea.

Mi s'a întâmplat să-l surprind, absent de restul lumii, urmărind mișcarea brațelor la agentul de circulație dintr'o răspântie agitată a Bucureștilor. Altă dată la masă îmi atră-gea atenția asupra mișcărilor feline ale pi-sicii ce se lingusea la picioarele noastre. Apoi umbra mult, colinda pădurile, îi plăcea să vadă copaci scorburoși, bătrâni și răscuțiți, se uita în zări și cu nesăț contempla ceru-rile de ceață. Toată această diversitate de material vizual, prinsă de ochiul său deschis, reținută de o memorie sigură, era topită, stilizată și sintetizată în clipe de reverie și ges-tație de fecunda și miraculoasă lui imagi-nație.

Realizarea?

Ea nu putea fi decât expresia fidelă a ace-stui proces de creație și a concepției artis-tice ce fatal deriva din el.

Desenul lui Paciurea nu e schematic: ar fi sărac. Nu e nici întretăiere de linii multe, la întâmplare: ar fi confuz. Nu e luminat și umbrat prin alăturarea brută a negrului de alb: ar fi forțat. Ci linia sigură, trăsătura energică, nervoasă chiar, redă bucuria și tris-tețea trupului uman. O curbă evocă de-tetea trupului uman. O curbă evocă de-

Chip din Balzac

corativ un racourci, o tentă mângăie trece-rea plină de nuanțe dela umbră la lumină. Dintr'un portret face un prototip.

Desenul acesta naște din îngemănarea in-timă și gloasă a unei inteligențe și a unei sensibilități. E desenul creației despre care scria Baudelaire, gândind la o glorie a artei franceze, că e privilegiul marilor artiști.

DANIEL POPESCU

1) O. Han: Sculptorul D. Paciurea. „Fund. p. Lit. și Artă Carol II-lea“.

2) A fost un cititor pasionat al lui Balzac.

Siluete de cerneală

Comoara de sub cruce

de MIHAIL LUNGHIANU

I

E toamnă, când e 'n toiul lui toarsul câneșii și al lăni, când ies femeile pe la porți, adunându-se cete-cete și 'n drugând la verzi și la uscate, odată cu îndrugatul firului pe fuse.

La lelea Maria lui Enache sunt strânse femei și fete multe. În tot'dauna are ea câte o noutate de spus, dar cu asta a 'ntrecut pe toate de până acum:

— Ați auzit? Trage să moară al Tomii.

— Ce are? L-am văz't mai ieri, ducându-se la oraș. Și-a vândut caii, am auzit! întrebă o vecină.

— Și i-a vândut, de vândut, nu i-ar mai fi vândut; da' vezi, la 'ntorcere s'a întâlnit cu ei față 'n față la cruce.

— Cum? Și i-a luat? I-a dus acasă?

— Ce să ia, ce să ducă? Hm! S'a ales doar cu spaima și acu' nu mai are de trăit nici până dimineață.

— Asta mai e încă una! Ci glăsuște, femeie hăi, răznedit, ce s'a 'ntâmpat? De când te-ai scumpit așa la vorbă?... — Ce să se 'ntâmpale? Dăduse omu' caii 'n obor la Pitești, a pus banii 'n chimir și se 'ntorcea acasă. A sta a fost alaltăieri sara Sâmbătă. Era aproape de miezu' nopții, că de, e drum de două poști din oraș pân' aci.

Venea 'ntr'o căruță, care fusese cu șită, în a lu' Mihai Lom. Săruncă-sdrunca, haidă-hai, mai dormea, se mai trezea. Când se apropie de cruce se destepă speriat. Auzise un nechezat cunoscut. Parcă era al vântului lui. Se ridică 'n capu' oaselor. Aude un ropot deslușit și zărește doi cai, alergând incurându-se spre drum. Erau caii lui. Se freacă la ochi, se uită bine, ei și pace. Ce zice el:

— Mă, Mihai, vezi tu ceva?

— Văz, pui cum!

— Adică ce? Spune!

— Ce să văz? Caii dumitale. Ai răs de mine, că i-ai vândut, ca să te iau în căruță. Așa om mai zic și eu. Umbă mai bine 'n hodoroage, de căt în brișca lui și lasă șoimani să sburde pe ale dealuri și văi de capu' lor.

— Eu știu, că i-am vândut; dar acu-i zăresc în carne și 'n oase. Nu știu ce să mai crez și să mai zic?

— Se prea poate să fi scăpat omului căruia i-ai vândut și-or fi luat drumu' 'ntr'acoea. Câte d'astea nu s'au 'ntâmpat. Au dat năvală 'n curte, la fostu' stăpân, și la un an, câte un dobitoc. Nu uită lesne binele și cunoaște drumu' mai abilit ca noi!

— Așa e, de, se 'ntâmplă câte odată. Oprește să mă dau jos să-i prinz.

Stă căruța, sare al Tomii din ea și se 'ndreaptă spre căluții lui:

— Ptri, ptri!... Ptri-ptri! face către ei, tot cu căciula 'n mână. Dobitoacele se vânolesc în loc, înalță și 'ncordează gâturile, ca găstele, când se pregătesc de sburată și o rup la fugă.

Al lu' Lom, dac' a văz't, că se depărtează și cai și om, a dat bice mărgogelului și și-a urmat calea spre casă.

Cât 'o fi alergat după ei, n'a putut să povestească. Dac' a văz't nevastă-sa, că n'a sosit nici sara, nici ieri Duminică toată ziua, îngrijată să nu-l fi prădat cineva, să-i ia banii, a dat vorbă după el prin sat. A aflat ușor, c'a vândut telegarii și a pornit acasă cum pornise; iar de la căruțașul, care l-a adus, a auzit toată țărășenia. A strâns ea neamuri, vecini, cameni cu plată și a plecat în căutarea lui. Abia acu' spre sară l-au găsit în Râpa Galbenă spre Râu Doamnei.

Până acolo l-a purtat necurată să și bată joc de el. Nu mai avea nici căciula 'n cap, nici motoașca de bani în sân. Bălbăca doar, cerea să spue ceva și nu putea. S'acu' l-au întins pe lavită și-i țiu lumânările.

— Sărăcutu' de el! S'o să se ducă nespovedit și negrijit!

— Păi al cu tichia, când te cheamă la el, grii' asta crezi că are, să-ți dea răspas d'ale sufletului? Atunci n'ar mai fi omu' al lui!

Au început să și facă toate cruci, să și scuie 'n sân.

— Să știți dela mine, măicuță, că e ce e la cruce. Uite, ă femeie bătrână. Am auzit și am petrecut multe 'n viața mea. Da' n'o să uit, nici când mi-o pune glia re gură, de când cu hudubaea a'ia de vâltan, care mi-a ieșit înainte acolo, săptămâna trecută. Vin eu în căruță cu bițele iepe, ha-ha dela Merișani, dela gară, pân' am trecut de hodaia lu' Nae din Stroeasca. Era un întineric, de-ți băge deștile 'n ochi, așa că în toată clipa m'asteptam, să mă văz răsturnată de vre-o altă căruță. Nu mi s'a 'ntâmpat tot drumulețu' nimic, și, cum dădui spre sat, gata și 'necurată', ca o dihanie mare 'ntriripată, tot pe la capu' iepșunelor fâlăiea, tot pe d'asupra noast' se 'nvârtea.

— Da' ce orătenie să fie asta noaptea, măică, Doamne? m'am mirat eu.

N'am apucat să sfârșesc zisa și și-a 'ntins aripile d'asupra mea, izbindu-mă cu ele. Noroc că-s tare de inger și nu mi-a fost frică. Am 'ținut bine hăturile, c'altfel nu știu ce se 'ntâmpla. De le scăpam din mâini, cum erau spăimânte roabele, mă dădeau de răpă și prafu' s'alegea și de mine și de cle. Când am trecut pe la cruce însă tot m'am dat jos. Mai știu, co-i putea să-i treacă pân cap lu' al cu pâr p'ă lumbă? Putea să mă prăvale 'n răpă cu haraba cu tot!

— Păi nu te 'nchinau, bre, leică Spasio, când ai văz't ce-ai văz't? întrebă una din cumetre.

— Ei, ce spui tu de 'nchinat? Mi-chiduță nu fuge nici când îți faci cruce, acolo unde e stăpân, pân' la cântātu' cocoșilor de miezu' nopții. Ce, tu nu știi? N'ai auzit, că intră și 'n biserică până la noaptea jumătate? S'apoi — sfârși femeia —, eu vă spui una și bună: 'Or fi ei, n'or fi bani la cruce, da' necuratu' e!

— Așa crez și eu! Cică și Nae a văz't într'o noapte o mogădeată, așa ca o căpiță de fân, care a mers o toană bună 'naintea lui p'în dreptu' ei! îi dete dreptate o mătușe, mică, sbârcoită. cu ochii ca argintul viu, dracu' gol și ea.

Și 'ntâmpalarea se 'ntinde cât ai scăpăra 'n amnar în tot satul, e destrămată și 'ntinsă apoi sârbătoarea, când se mai dă omul nițel la odihnă la dondănit, că-i ajunge doar o săptămână 'ntreagă de horbocăeală și de muncă necurmată.

II

E 'n seara de Sântu' Dumitru.

La poarta Schiopului sunt 'strânși. ca de obicei, pe o blană, Culici, Padină, Nae al Pascului și alți vreo câțiva. Vorbe de poveștile țesute 'n jurul comorii de sub cruce.

— La noapte joacă de bună samă. Cine s'o mai duce să sape? Acu an a 'ncercat al lu' Belciug și a fost găsit mort la câteva zile. Se adunau din toate zările și năvăleau în groapă stolu' de ciori și 'ncepură să-i dea țărcoale și cainii, urlând a ciudă, că nu puteau să sară 'n ea și se mâncau între ei de jindu' hoitului de pe fundu' i! Așa a 'nceput vorba omul de gazdă.

— S'o duce cine n'o mai avea zile! răspunse Culici.

— Cui i s'o fi urit cu ele, că eu unu' n'as face-o, să știu de bine, că nu un cazan, ci o sură de aur ar zace acolo! întinde vorba al Pascului.

— O să se mai 'ntâmpale ceva, că s'a arătat d'un cărd de vreme mereu 'ncornoratu' la drumeti. Cere suflute de om! întărește spusele, dând lămuriri și Padină, pân' ce Pintilie, zis al Schiopului, întărește:

— Is bani blestemați și pace!

Și fiecare răspunde după capul ce-l are: unul că sunt, altul că nu, ba nu știu care jurându-se, că i-a văzut cutare, or cutare om, jucând. Și așa țin tărărea lungă până târziu. Burcea, groparul satului, s'a oprit din mersul spre casă. E numai urechi.

— De fost, de bună samă că e. Joacă 'ntot'dauna. Au săpat unii 'n jos, alții 'n sus. ba 'ntr'o parte, ba 'ntr'alta, da' toate de surdă! mai zice unul.

Pe când oamenii chibzuesc cam pe unde ar sta să fie, fata noului venit se 'ncordează, ca să afle lămurit locul cu pricina.

— He, știu eu unde am să sap! își zice el gâjând tare, de a tras ochii tuturor spre el.

— Aba, bă, Niță, tu cu Alecu și cu Leuștean vă cam țineți de drăconii d'astea? La cruce n'ai încercat, bă? îi ia în furcă a lungă Padină.

— He!... își drege glasul Burcea — Păi cu i se vrednic și d'astea, bă, ce sunt curcă plouată ca tine?

Și plecă bombăind pe șosea la vale. Cățiva flăcăi, zărindu-l, încep să cânte tare, în pofida lui:

— Mândruță, ochii tăi,
Par'cuu pietre scumpe 'n ei.
De-i faci, mândro, vânători,
Îți dau pentru ei comori,
Ceru' cu lună și stele,
Ș'un șirag plin de mărgelă!
— Băde ț-i-i-oiu vinde ție,
De mi-i da ce-mi place mie,
O salbă de gălbiori,
Găsiți noaptea în comori!

Omul tace și 'nghite 'n sec. — Mi-au scos cântec, secii! gândește în el. Îi vine 'n minte o dragoste veche, ce are pentru o văduvioară, pe care o poartă cu vorba, că odată s'odată îi dă o salbă de aur, că nu se lasă pân'o găsi o comoară. S'atunci, hoțomanca de ea, nu i-o mai întoarce spatele, ci l-o cuprinde și l-o săruta.

Mergera acum hotărât. Știa ce are să facă:

— O să mă duc negreșit la cruce la noapte. Ce nu face omu' când vrea. N'am cercat, ce-i drept, nici odată, acolo. Acu e a mea însă. N'o mai las!

Pe la porți femeile cată lung la el, șopăcâesc în urmă-i.

— Pălăvrăgesc pe seamă-mi! zise el încet. Apoi.

— Las, c'o să vă dau eu apă la moară, s'aveți de ce să vă minunați mult și bine!

Vălsanul huește tare 'n noapte. Din spre pădurea bătrână de stejar vine o undă de vânt.

Ajuns acasă, omul a pironit ochii 'n grindă și a rămas așa. N'a dat deloc geană de geană. Pe la o vreme, când au prins să cânte cocoșii a doua oară, se pornește sfada între nevastă și el:

— Ce faci, Niță? Dumnezeu să ne ferească de rele, da' văz că nu ți-e d'a bună! sare cu gura trezită din somn de sgomotul lopoții și d'al târnăcopului, pe cari se căsnea el să le lege c'o sfoară.

Și, văzând că nu scoate grai din gură:

— Iar ți-a vin't pandoliile, să pleci după al făr' de opinci. Nu te teme tu, că odată s'odată 'o să-l găsești. În loc să te odihnești și tu ca tot omu', că mâne avem o grămadă de treburi, păcatele noastre ale mari, te scoli la miezu' nopții și pleci, ca un strigo, după boi bălțați.

— Da' mai tacă-ți fleoanca, fa muere, că-ți dau acu vreo câteva după ceafă de sughiți. Tu să nu te bagi în daravilele mele! se răstește la ea Burcea, ridi-cându-și legătura de jos și ieșind pe ușă afară.

A stat el mult pe gânduri că de, curaj-curaj, dar prea multe s'au 'ntâmpat acolo la cruce; la urmă a biruit însă tot ispita aurului și a arginților.

— Frica e sperietoare pentru mueri, nu pentru oameni! Zice el tare, să dea dreptate pasului ce făcea. Apoi în gând: — Și încă pentru oameni în toată fi-

rea ca mine! De câte ori m'a apucat noaptea, făcând, sau astupând vreun mormânt și în câte rânduri n'am venit dela lucru 'n crucea nopții prin creierul pădurilor și n'am văz't, nici c'am auzit cândva nimic. Și alții mor de spaimă, numa' să-i duci până la poarta bisericii, or până la a cimitirului pe 'nserate. Uite, eu unu' nu vreau și nici n'am să știu ce-i aia frică!

Afară era o besnă ca 'n iad. Nu se vedea nici la un pas. Din tot locu' țâșneau fiori. Mai mult pe dibuite, a ajuns la porți, care, cu toată grija lui, să nu facă sgomot, a scârțâit prelung, ca un câine tras de coadă!

— Ei, a iacă-cui! slomnește el. Scârțae a pagubă și asta! Doar n'oiu fi călcat cu stângu' și acum?!

Mai căutase el și alte comori, dar nu găsisse nimic. O ia 'n jos spre Fănația. Vrea să iasă mai de-a dreptul pe la Gura Văiei. Își face socoteala 'n el, că e mai ferit ca pe șosea. Când dă să coboare 'n părau nu știu ce a făcut, că și-a agățat moful opincii d'un stofleac și a căzut, căt era de lung, trântind și uneltele cât colo.

— Ptiu-u-uu... drăcia dracului — doamne iartă — că-i zisei pe nume! Asta nu prea miroase a bine! Să știu, că nu fac nici o scofală, dondane el.

Ba, colac peste pupăză, de sgomotul fiarelor se 'ntărită și cainii lui Bosoldea și-l încăerară, tot-tot să-l muste.

Pe la Bănuță, ca să nu-l mai simță ș'ai lui, că ține batălă toți sfinții o stână 'ntreagă, o ia prin grădină pe la ai Popii, ca să iasă la Floarea lu' Grumejde. Aci altă dandana. Cum mergea aplecat, să nu-l agate crăcile de sus, s'a lovit cu capul d'un prun de a crezut că și l-a despicat în două. Injură și plecă mai departe, până ce se mai desmeteci. În dreptul casei Spăneciului a tras încă o spaimă, cum nu i s'a 'ntâmpat de mult. Mergera făcut pe lângă gardul înalt de nule, când aude d'odată lângă el un nechezat puternic. S'a speriat grozav. Îngândurat, cum era, nu și-a dat seama decât târziu, că are omul cai și sburdă prin grădină armăsarul lui.

S'a ferit să nu dea pe la coliba lui Nae al Toteanului, așezată la o băte de pușcă doar de cruce în moșia Stroeasca, de unde și are cleata lui. E vecin cu ea și-i duce groaza mai mult ca toți ceilalți din sat. Poate că-l năpădeau, prin dreptul lui, și pe el, afurisite de vedenii și l-a ocolit, deși ulicioara, ce duce 'n drumul mare ieșea pe la el.

Insfârșit a ajuns la pod. Se oprește el și oftează: — D'aci până la locu' cu norocu' să tot mai fie vreo trei sute de pași!

Goila în stânga se 'nnalță împădurită cu tufis tănăr, ca un uriaș îmbrăbădit în sarică. Par'car vrea să se prăvale peste el în noapte' asta 'ntunecoasă, printrucă-i turbură pacea și somnul.

III

Sapă de vreun sfert de ceas. Par'ca fost un făcut, că dela cea dintâi lovitură a duduut prelung și a oală dogită sub picioarele lui și, din ce sapă, din ce tot mai puternic răsună și tremură pământul.

— Numa' la cimitir, când e aproape să dau peste vre-un cosciug vechi, pured pe jumătate, sună așa a gol! gândește el.

Se oprește, ascultă cu luare aminte, bate rar cu muchia târnăcopului de jur împrejurul gropii. Nimic.

— Poate mi s'a părut mie! își face socotelele el și-și vede de lucru înainte. Zorește de tot. Buza pământului i-a ajuns aproape de brâu. Tot cu băgare de seamă la cel mai mic sgomot, i se năzărește d'odată, c'aude niște pași de om. Ridică capul pe furii, se uită cu sficiune, ca un hoț, în toate părțile. ascultă iară, ca să fie sigur, pune urechea la pământ, dar, tăcere și iarăș tăcere. Nici un fir de iarbă nu se clintea.

— He! Am știut eu să-mi aleg vremea. Acum nici el, sarsailă, n'o să mă supere, da' mi-te oameni!

Robotește mai departe, vorbind în el:

— Afurisit rumân trebuie să fi fost și ala de i-a 'ngropat! Nu putea să-l lase mai d'asupra?

Și avca dreptate, că săpase aproape un metru, fără să dea de nimic.

— Despre loc nu mă 'ndoerz cătuș de puțin! Toți cari au zărit-o jucând, aci au pus semne, la picioru' crucii. Nu-s doară eu prost și netot să viu să sap așa la 'ntâmplare!

Și abătea cu sârg.

D'odată se oprește, se saltă 'n sus, ascute urechea:

— A mieuna o pisică parcă în redișu' de colea. Ei!... Și ce? În pădure parcă nu-s pisici? Poate o fi aruncat cineva vreuna p'aci?!! Când se iscă la vreo casă câte una stricătoare și nu vor s'o omoare gospodarii o leagă la ochi și o duc în redișu, să nu mai iasă la lumină. Or 'o fi vreuna sălbatecă, că prea a mieunat gros?!! gândește puțin îngrijat robotașul.

La un bulgăre de pământ în mână, se 'ndreaptă de mijloc și vrea să-l arunce. Dar în cine?

— Ei, drăcia dracului? Ptiu, că iar i-am făcut pe voce, să-l mângai cum îi place!

Un fior rece îi trece prin tot corpul. Ia iarăș unelța și 'ncepe din nou lucrul. Scoate de zor bulgării uscați afară. De sigur mai are puțin de tot. Groapa i-a trecut mult de piept și-i largă, că poate să se miște 'n voce cu scula. Numai când dărvălește cu târnăcopul se cam împiedică.

A lăsat lopata pe mal acum și scormone cu el. E aplecat și desprinde glii lutoase din fundul gropii. Scheunatul jalnic al unui câine, apoi un urlet îl fac să se oprească însă. Se ridică din nou, ascultă și... iar nimic. Un gând năstrușnic îl cutremură:

— E de bună samă el!

Apoi luându-și inima 'n dinți:

— E hei, drace, drace, îți vâri tu coada, da' cu mine nu ți-ai găsit! — Își face o cruce mare, apăsată, prinde 'n mâini din nou unelța și, cu toate că inima 'ncepuse să-i svâcnească tare, se apucă și scormone mai departe. Tinea cu or ce chip să se 'mbărbăteze, dar îl părăseau puterile și 'ncrederea. Pe nesimțite, încet de tot chiar, neliniștea, teama puneau stăpânire pe sufletul lui. Îl rodeau fel de fel de presupuneri, de presimțiri triste. Incepu să-i treacă prin cap toate 'ntâmplările rele de aci dela cruce. Și așa deodată și-aduce aminte și 'nșiră 'n minte:

Parcă văz pe bietu' omu' ala din Brătieni, care 'ntr'o iarnă grea a fost găsit mort rezemat de stejaru' al mare, din marginea drumului d'aproape de odăia lui Nae. Inlemnise așa 'n picioare de spaimă!

I se năzărește apoi în fața ochilor chipul femeii aceleia streine găsită moartă tot aci mai acu câțiva ani și parcă vede și pe Nae din Stroeasca, înalt și spătos, voinic să dărâme un colț de munte cu ciomagul de sânger cu moacă la cap, cum se scoală de pe bancă de lângă teigheaua lărcului, unde-și bea cinzeaca de țuică obișnuită și pleacă spre casă cu pașii rari de cocoștărc, deși soarele ajungea abia pe muchi. Cum era cam bețivan, îi plăcea să stea până după miezul nopții. De când cu spaima, ce a tras-o, în noaptea când i-a eșit momăia aia ca o clae de fân, nici el nu mai rămâne noaptea târziu prin sat.

Prinse însă să vază aveau cele auzite în sat azi de pățaniile Mariei lu' Berdila și a lui Nic' al Tomii. Îi stăruiau în față, băgându-l în toți spierții. Se scutură însă odată voinicește:

— Deh!... 'O fi, de bună samă, ceva, da' mie ce-mi pasă? gândește și izbeste mai tare.

Tot îndoit însă bodogănește, suspinând:

— Te pui cu tatăl blengăriilor? și-și face cruce, ca să-l alunge.

Se apucă să scurme pământul mai departe, cu mai multă stăruință, vrând, bietul de el, să-și îngroape și să uite, în munca obositoare, toate gândurile cele, ce-l fac să tremure. Dar claea,

namila aceea uriașe, îi stă 'nfiptă colea în creer.

— Uite, o zăresc d'aci din fundu' gropii, cum se 'nfrizează după tufișu' de mestecenii din dreapta, cum se 'n-nalță mare, mare și pândeste, să s'arunce asupra-mi.

Trăntește însă odată piciorul drept în pământ, se ciupește de el să-și vie în firi și glăsuște:

— Sunt un prost, am prins să-mi fac singur gogorițe! Na, nu e nimic! și se ridică, proptit în coada târnăcopului.

D'odată rămâne însă năuc. I s'au împănjenit ochii, or nu e de glumit:

— Doamne... uite-o aci la marginea gropii, gata să mă 'nghită! geme el, înmărmurit de spaimă, și se trage cu spatele 'napoi, lipindu-se de marginea coaltă a gropii. Vede bine, că un pas doar îl desparte de mătăhală și o clipă de moarte.

Cu o sfortare uriașă, izvorâtă din groaza de necunoscut și de dragostea de viață, Burcea ridică fierul deasupra capului, își încordează brațele, închide ochii și-l lasă să cază greu. Încrămănit apoi așteaptă, așteaptă cu răsuflarea supratată și ascultă. Nu se mai aude nimic. Deschide ochii, se uită. Nimeni și nimic.

—Ce prost sunt! Cum mi-am făcut singur nălucă?

Dar inima-i bate tot repede, carnea-i toată e 'nfurncată și părul sburlit. Târ-năcopul, a cărui coadă o ținea încă cu ambele mâini strâns, așa cum a strâns-o când a izbit, e 'ngrepat până la muche. Groaza simțită îi dăduse de bună seamă puteri supraomenești, de a dat o așa lovitură năprasnică, că doar pământul uscat era tare ca fierul.

— Ce ți-e, Doamne mare, și cu frica? bombănește Niță. Apoi dacă a fost aci adinioarea, i-a pierit pofta să se mai apropie de minc, când a văz't cum știu să dau! se fâlește el, apucându-se din nou de dărvălit.

IV

De aproape trei ceasuri sapă și groapa i-a ajuns la 'nălțimea umerilor. Mai de munca obositoare, mai de atâtea sperietori, nădușala-i curge șiroae. Zeghea, lungă până dincolo de genunchi, îl cam împiedică, dar n'o mai dezbracă. N'are timp de asta acum și apoi bate și un vânt cam subțire și poate să răcească ușor, cum e tot un lac de apă. O mai strânge oleacă pe lângă el și zorește 'nainte grăbit. Gândul că nu mai are de trudit decât puțin, pân'o de a comoară, că cel mult într'o jumătate de ceas 'o să aibă bani, bani mulți, o să fie om bogat, îl face să uite, pentru o clipă, de toate.

Măne chiar o să plece la oraș, să schimbe banii la zara, c'am 'ntrebat eu de mult ici și colo, să aflu ce să fac cu ei, când i-oiu vedea grămadă mare 'n-nainte-mi.

Urzește 'n cap de ce-o să s'apuce apoi:

— He, al d'intăi lucru, ce-o să fac, e să-i dau Anichii salba făgăduită.

La gândul asta un val de căldură îi străbate trupul, dându-i puteri necunoscute. Izbea des și tare. Prind să sară scânteie.

— Ha, ha! face el. S'apropie, s'apropie comoara! și vorbește mereu. Parcă o vedea aveau:

— He, un cazan plin cu aur, zile să am și sănătate d'acu 'ncolo, că bogăție câtă vrei! îngăimă el.

Trage mereu cu târnăcopul, des, des de tot — și-și face iarăș socoteli peste socoteli:

— Acum pot să cumpăr eu sfoara de moșie de la al lu' Ștefănaș și petecele din Mușcel și de După Mal ale Veti Păciuleasa și ale soră-sei Maria, că 'o să le dau mai mult decât toți. Și 'o să adun mereu la pământ. La vară, nu mai departe, 'o să-mi trântesc o casă, mai abilit decât conacu' cucoanei, uite așa numa' să fac în necaz la toți, că mulți s'au mai dat cu colții la mine și n'au luat în băscăli.

Mai dă de vreo câteva ori, până ce odată se pomenește vorbind tare:

— He, nevastă —, și făcu o mișcare ca și cum ar vrea s'o scoale, — s'a dus sărăcia noastră d'acu 'ncolo! Uite, uite, bani, bani mulți. strigă el să-și vie 'n fire din atâtea gânduri.

S'apoi vesel de tot:

— Uite sălbioara, mănca-o-ar neica de femeie frumoasă. Vino de mă pupă odată, 'apoi de mii de ori! Spune drept, îți place, or ba? Nu-i așa, că-i dre, mândră? mai vorbi el să-și de

= A R A =

- Fata blondă din cetatea sărei -

de ȘTEFANIA IRINA BOLDUR

Undeva, într'un colț de țară, un oraș. Și în orașul acela era atâta sare, încât privindu-l din marginea lui, casele albe, așezate la rând, îți vine să crezi că sunt și ele săpate în blocuri imense din sarea albă pe care o scot ocașii în bulgări.

Munții cari împrejmuiesc orașul au tot sare în ei și, în miezul lor, în întineric, oamenii sapă de ani un palat mare cu bolți înalte, cu arcuri frânte de catedrală catolică, sapă mereu scoțând sarea care niciodată nu ia sfârșit, fiindcă este multă, atât de multă, încât și apa din fântâni are gustul ei și lacul — în care se scaldă copiii — este greu de sare.

Este așa cum numai în basme sunt ținuturi întregi din zahăr și turtă dulce.

În colțul acela de țară trăia, cândva, o fată. O fată care iubea munții în mijlocul cărora deschisesse ochii, iubea lacul cu apa mai sărată decât râul lacrimilor din lume, iubea oca adâncă din fundul pământului, unde zi de zi bolile se infundau mai adânc, unde coloanele se ridicau mai înalte. Merga de multe ori în ocna cu lumea, care venea de departe din alte orașe, unde sarea se vinde în bulgări mici și cântărita la prăvălii, venea și în arăta cu măreția de regină palatul pe care, poate, și-l închipuia al ei.

Și cei din ocna o îndrăgiseră, fiindcă era tânără și blondă și le aducea lor, unde tot timpul ardeau lămpile ca noaptea, ceva din lumea soarelui de afară, parfumul aerului și al florilor din fața casei pe care le uda în fiecare dimineață. Și fetei îi plăcea să privească mult la oamenii cari dăltăuiau mereu măstrind bolți și coloane, la oamenii cari cărau neîntrerupt alți bulgări albi în vagonete, spre orașele de departe.

Se învățase de mică să intre acolo și când cobora înăuntru, cu ascensorul, din ce în ce mai repede, spre întineric, din ce în ce mai negru și frig mare, inima ei nu mai bătea speriată ca a celorlalți cari intrau prima dată în ocna.

Doar haina și-o strânga mai mult și respira cu plăcere aerul sărat care-i pătrundea în năfi. Cobora printre blocuri de sare și zămbea la toți, asculta muzica ciocanelor și i se părea neasămuit de frumoasă. Dar ce-i plăcea mai mult fetei blonde pe care o chema Ara, era grota cu lacul albastru. Grota de pe deal, care fusese altădată tot un palat din sare ca și cel în care mergea acum. Palatul acela se prăbușise și din fundul lui se născuse un lac. Un lac albastru sărat și adânc — mai adânc decât închipuirea. Lacul era înconjurat de stânci înalte și albe care-și sculpeau în soare colțurile ascuțite și strălucitoare de sare pe care nimeni nu avea s'o mai sfarme în bulgări ca s'o trimită oamenilor cari poate n'au văzut niciodată o ocna.

Vara, cei cari veneau acolo, după ce coborau în catedrala întunecoasă din fundul pământului, după ce se minunau de ciocănitul meșterilor și se întorceau la lumină cu genele albe și sărate, mergeau și la grota cu lacul albastru și apa fără fund. Și nu rareori întâlneau acolo, pe gangul îngust care duce la malul lacului, pe Ara. Unii o întrebau pe ea legenda lacului și bărbaiții de multe ori o credeau zana lui, atât era de frumoasă, dar mai ales potrivită acolo. Era Ara tânără și tinerețea este frumoasă și numai prin ea însăși. Dar Ara avea și altă frumusețe: aceea care lasă urme și după ce tinerețea a trecut. Era înaltă, mlădie, un

mănușchiu de linii armonioase, ca și coloanele svelte și curbele elegante pe care le săpau ocașii în inima pământului. Albă și blondă, atât de albă și blondă, că părea luminată de undeva cu o lumină pe care Dumnezeu nu o dă tuturor, fiindcă era alta decât a soarelui. Lumina ei o făcea și în umbră să pară tot albă, tot blondă.

Ara iubea lacul, adânc și albastru, înconjurat de stânci înalte fiindcă, aplecată acolo pe bara de lemn îngustă cât ușa boltită în gang, își făcuse multe basme. O înfiora și atrăgea lacul acela pe care-l știa fără fund. Nimeni din cei cari încercaseră să-l măsoare, nu isbutiseră. Unii își găsiseră moartea pentru încumetarea lor, așa cum uneori mureau în povești Feții-Frumoși prea îndrăzneți cari se încumetau să se măsoare cu zmeul.

Aplecată deasupra barei de lemn, cu grația trupului atât de ademenitoare, atât de firească, Ara își privea lumina părului în apa albastră.

Așa a descoperit-o Vladimir, care venise să vadă grota într-o zi de vară, prima din luna pe care avea s'o petreacă acolo în împărăția sărei. Intrase prin gangul îngust, săpat în pereții din sare vânăta, cu nu prea mare plăcere. I se părea frig, acolo, în ziua aceea luminată și caldă, când soarele era atât de bun afară și credea că cel care i-a vorbit de minunea lacului din grota l-a mințit. Dar minunea i-a apărut îndată albastră și blondă și, o clipă, n'a mai știut dacă a intrat acolo să vadă lacul albastru în mijlocul stâncilor cu vârfuri de dantelă fină, sau ca să cunoască feeria blondă care, plecată pe marginea barei de lemn, părea una cu apa. Încă nu-i văzuse ochii, dar cum a privit așa fata cu păr de aur și linii de statuă, aplecată mult peste bara de lemn deasupra prăpastiei de apă, i s'a părut că ar putea să cadă și a simțit un gol în suflet, o durere că minunea blondă ar putea să dispară în apele albastre și fără să se gândească bine de ce, a întins mâna să oprească o prăbușire. Așa l-a găsit Ara când s'a întors, dreptă și mirată, în fața lui; așa s'au și făcut prieteni.

Vladimir, călăuzit de Ara, a învățat multe lucruri pe care nu le învățase în ani grei de muncă în biblioteci și laboratoare, deoarece Vladimir își petrecuse ani întregi, ani grei, într'un oraș mare, căutând taina tămăduirii oamenilor. Avea cândva să fie doctor mare. Așa dorise și visase el de când era copil. Dar în vara asta, alături de Ara cea blondă, i se părușe prima dată că munca lui e prea mare, prea grea și viața atât de frumoasă. Și zilele treceau mereu fără să fie simțite lungi și, totuși, scurte, din ce în ce mai scurte, cu cât se apropia plecarea și cu cât Ara devenea mai frumoasă, mai nouă.

Într-o dimineață apărea cu rochie albastră, atât de albastră, că părea îmbrăcată cu apa lacului din grota. Alături o întâlnea în grădina casei în rochie subțire cu flori de măr și atunci era toată o spumă roz de care ție teamă să se apropie ca să n'o spulberă. Mereu o întâlnea pe Ara sveltă cu aurul părului strâns în fundă colorată cu picioarele goale în sandale albe, gata de drum, gata de veselie, gata să colinde pădurile, să urce munții, să se oglindească în apa lacului.

Din zi în zi Vladimir simțea cât de mult dor despărțirii, cât de mari sunt distanțele. Avea să plece curând, undeva departe spre un alt oraș din acelea mari și necunoscut tuturor, acolo unde soarele doar, se duce în fiecare seară să apună și unde nu vezi niciodată măreția apusului. Mai avea de muncit trei ani, cei mai grei ani, dar pe urmă avea să se întoarcă în țara om mare, cu știință multă în care să creadă lumea ca în sfinți. La anii aceia se gândea din ce în ce mai mult Vladimir seara, după ce o lăsa pe Ara la casa cu flori. Și zilele treceau mereu. Singur, lacul din grota rămânea la fel de albastru, la fel de rece și fără

fund. Acolo în mijlocul stâncilor de sare nimic nu ajungea, nici vântul și deaceia fața lui rămânea totdeauna senină. Doar Ara deasupra barei de lemn arunca uneori petre în apa lui. Atunci lacul se încrețea în cercuri largi, din ce în ce mai largi, până pieriau. Sgomotul pietrelor suna adânc odată și, apoi, încăodată când răspundea ecoul. Acolo toate sunetele aveau două glasuri, fiindcă pereții înalți din jur le strângeau și le mai spuneau odată cu glas mult mai puternic, dar parcă mai îndepărtat, din altă lume. De aceea Ara arunca pietre în lac și asculta de două ori prăbușirea lor. Uneori bătea din palme și din toate părțile auzia alte bătăi, multe ca într-o sală de teatru după ce s'a coborât cortina. Arei i se părea că în fundul lacului este o altă lume cu alte fete blonde care bat din palme. I se părea că departe, acolo, poate, viața-i mai frumoasă și, pentru cei de jos, din fund, fața lacului albastru este ceea ce pentru ea și pentru cei de deasupra e apa cerului de vară.

Și, într-o zi, toamna s'a arătat a fi aproape. N'o spunea nimic în deosebi. Cerul era tot albastru și soarele tot pe albastrul lui dar dimineață când Ara a eșit în calea lui Vladimir, la poartă, avea o frunză ruginită în părul ca mătasea porumbului crud. În dimineața asta pe Vladimir l-a durut frumusețea Arei, fiindcă prea mult semăna cu o domniță a toamnei. Și în ziua aceea doi tineri au stat în grota de pe deal, acolo unde începea lacul fără fund. Ara a aflat că e frumoasă altfel de cum: o arată oglinda lacului. Atât de frumoasă, încât despărțirea de ea poate fi durere. Și în grota în care fiecare vorbă își are un ecou, Ara a recunoscut că și ea va fi tristă după plecarea prietenului ei de-o vară. Fuseseră atât de mult împreună. Umblaseră mereu prin locuri minunate numai de oi știute, încât în ziua când prima frunză ruginită a apărut între ei, anunțându-le despărțirea, și-au dat seama că trebuie s'o înlăture. Cum însă este greu să înlături tot ce îți stă în cale, nici ei n'au putut înlătura despărțirea, care a venit atunci când trebuia să vină. Atunci, când frunzele cu rugină ar fi putut-o îmbrăca întreagă pe fata blondă din Cetatea Sărei. În ultima zi, însă, înainte de a pleca, Vladimir i-a făgăduit Arei că după trei ani îi va aduce inelul de logodnă, po-dobă mâinilor ei albe. Și, atunci, nimic n'avea să-i mai despărță.

Cei trei ani au trecut fiindcă așa trec anii peste bucurii, peste dureri, peste munca lui Vladimir, peste dragostea Arei, la fel de repede, la fel de încet.

Nu mai că inelul de logodnă pe degetul Arei nu i-a mai fost bucurie.

Pe malul lacului au stat doi străini. Îi unea doar același îngust inel, care fusese culoarea părului de mătasea porumbului crud. Ara însă nu-l recunoscuse pe omul acesta care în trei ani se schimbaseră, purta ochelari cu ramă de aur și avea o cută atât de adâncă pe frunte. Nu înțelegea cum omul acesta îi poate cere să plece din orașul ei cu apele sărate, să-și lase lacul și grota, unde iubise dragostea, ca să plece în țara cea mare și îndepărtată, care-i trimisese un Vladimir atât de altfel decum îl știa, decum îl visase, când a aruncat pietre în lac și își făcea povești.

— „Oare, cum vede Vladimir lacul prin ochelari?”

Vladimir era doctor mare. Dar ce legătură este între fericirea ei și numele lui?

Și, totuși, Ara vedea că omul de lângă ea o iubește la fel, poate, chiar mai mult. O iubește cu desnaidejde. Îi era milă. Ar fi vrut să-i spună o vorbă bună, care să-i sune ca o mângâiere, ca un îndemn s'o uite, să-și îndrepte viața altfel. Să

rneargă acolo unde oamenii au nevoie de mâna lui, unde oamenii sufar în paturi albe și nu știu ce minunat este să fii sănătos și tânăr — să-ți oglindești tinerețea în apa unui lac albastru. Ar fi vrut, dar nu putea. Își simțea mâna rece și suflul greu. Nu putea. Nu putea să-i spună lui Vladimir că nu mai semăna cu tovarășul ei de o vacanță, cu omul sprinten și vesel de altădată. Mai ales nu-i putea spune că nu semăna cu omul pe care-l gândise în singurătatea ei pe malul lacului. El nu era vinovat că nu putea semăna cu imaginea lui. Ara știa toate astea dar tot așa știa că nu putea pleca în țară străină cu omul pe care și-i simțea străin. O întrista dragostea lui și tot atât o întrista și gândul despărțirii de ceea ce fusese fericirea ei de fiecare zi până atunci. Zilele treceau frumoase și senine ca în fiecare vară, dar suflulele lor încercau zadarnic o apropiere.

Și seara când Vladimir o lăsa pe Ara în poarta casei, gura lui săruta mâna albă din ce în ce mai rece.

Într-o dimineață, după ce și-a udat ca întotdeauna florile din fața casei, Ara a urcat singură spre grota din deal. Era dimineață de tot și pașii ei călcău în drum pe romanii înflorită. Simțea rețele de rouă pe picioarele goale și cerul de dimineață era limpede și parfumat. Când a intrat în grota, a tremurat doar puțin. Avea rochia roz cu flori de măr pe care n'o mai îmbrăcase de trei ani, dar anii nu aduseseră schimbări decât în suflet. În rochia roz Ara era toată ca o spumă ușoară. S'a aplecat pe bara de lemn și a privit în lacul albastru. A scos din deget inelul care-i fusese culoarea părului și gândurile și i-a dat drumul. Pe luciul apei inelul și imaginea lui s'au întâlnit.

Se logodea cineva?

Apa abia de s'a încrețit.

S'a aplecat mai tare. Mâna lui Vladimir de acum trei ani întinsă să oprească o prăbușire, era doar amintire.

Un zgomot greu a răsunat între stânci — o tăcere și, apoi, un ecou. În lumea de sub apa albastră a lacului, lumea pe care o bănuia și o visase, Ara intra, acum, cu rochie roz ca o spumă...

Lacrimile lui Vladimir au fost prea grele ca să poată curge în apa lacului gree de sare. De aceea a plecat în orașul mare în care soarele se duce să apună și nimeni nu-l vede. Cuta din frunte era mai adâncă.

Când în Cetatea Sărei, după ce ai ieșit cu genele albe din miezul pământului, unde mereu se ciocănește cea mai frumoasă și vastă catedrală, urci la deal pe cărarea cu romanii, ajungi la grota albă și înăuntru privești lacul albastru și dacă arunci o piatră, îi ascuți de două ori căderea.

Acolo se întâmplă întotdeauna câte ceva care să-ți spună: aici s'a aruncat o mireasă. De aceea pleci de acolo ca dintr'o biserică. Un loc frumos și trist. Soarele pare vulgar, atât este de strălucitor pe lângă lumina albastră domoală și tristă din grota cu lacul fără fund).

*) În 1936, într-o excursie dela Vălenii de Munte la Slănic-Prahova, am văzut grota cu lacul albastru. Acolo am aflat că s'ar fi înecat o mireasă. Povestea poate fi aceașă; poate fi însă și alta. Oricare, sfârșitul, însă, este acelaș.

JELANIA SOȚULUI BATJOCORIT

— după o arie populară —

- Ce-ai făcut la Mad'leine Drace?), jumătatea mea
- Ce-ai făcut la Mad'leine?
- M'am rugat un fiu s'avem Doamne Sfinte, amicul meu
- M'am rugat un fiu s'avem.
- În picioare 'n colț stătea Drace, jumătatea mea
- În picioare 'n colț stătea.
- Bănișori-i mai cruțai Doamne Sfinte, amicul meu
- Bănișori-i mai cruțai.
- O talie de-ofițer văzui Drace, jumătatea mea
- O talie de-ofițer văzui
- Fu Christ, chiar în mărimea Lui Doamne Sfinte, amicul meu
- Fu Christ, chiar în mărimea Lui.
- Christ cu legiunea de onoare Drace, jumătatea mea
- Christ cu legiunea de onoare?
- Era-a Calvarului oroare Doamne Sfinte, amicul meu
- Era-a Calvarului oroare.
- Christ are coasta, doar, rănită Drace, jumătatea mea
- Christ are coasta, doar, rănită.
- O picătură rătăcită Doamne Sfinte, amicul meu
- O picătură rătăcită.
- La crucifix nu se vorbește Drace, jumătatea mea
- La crucifix nu se vorbește.
- Ba da, când prea mult se iubește Doamne Sfinte, amicul meu
- Ba da, când prea mult se iubește.
- Eu creerii ț-i voi zbura.
- Drace, jumătatea mea
- Eu creerii ț-i voi zbura.

*) În original „Corbleu“

Jules Laforgue

- Sufletu-mi veșnic I-l voi da Doamne Sfinte, amicul meu
- Sufletu-mi veșnic I-l voi da.

JELANIA LUNII, ÎN PROVINCIE

Ah! frumoasa lună rotunjoară
Grasă ca o comoară!

Retragerea sună sonor,
Apare domnul ajutor;

Un clavecin cântă în față,
O mătă trece prin piață
Provincia care-adoarme blând.
Acordul ultim apăsând

Pianul s'a închis fereastră.
Ce oră-o fi în vremea asta?

Ce exil! lună pustie,
E de spus: „Așa să fie!”

Lună, diletantă lună
Oricărui climat comună.

Missuri-ul văzuși ieri
Și-a Parisului intrări

Și fiorduri albastre
Polii, mările, și câte!

Fericită lună, acum
Tu o vezi pe ea pe drum

Și al nunții ei convoi.
Sunt spre Scoția amândoi.

Oh! ce pacoste era
Versurile de-mi credea.

Lună, vagabondă lună
Să facem cauză comună?

Nopți bogate, vai, mă plâng:
Cu provincia 'n piept mă sting.

Luna cu principii vechi
Are vată în urechi.

JELANIA UITĂRII MORTILOR

Doamne și Domni
A căror mamă-i moartă
Iată, bunul gropar
Vă răcăie la poartă.

Morții
Lume 'ngropată
Ei nu mai ies
Niciodată.

Calmi, voi fumați
Sau vreo idilă vă frământă,
Acolo jos cocoșii cântă,
Bieții morți din oraș alungați!

Tata-moș moțăia
Fruntea'n mâini îi cădea
Sora croșeta
Mama lampa o mărea.

Morții
Nu's discreți ei, oare?
Ei dorm
La răcoare.

Cine-a fost măreață
Afacerile s'au făcut
Ah! micii morți când s'au născut
Nu se preta răsfăț!

Notați cu scris egal
În cartea cheltuelilor de hrană
Între două cheltueli de băl:
„Întreținere mormânt, pomană“.

E veselă
Viața, hai?
Ce faci, iubita mea.
O, vai!

Doamne și Domni
A căror soră-i moartă,
Deschideți bietului gropar
Care vă clănțane la poartă.

De nu-l primiți cu voce bună
El va veni (o, fără supărare)
Ca să vă tragă de picioare
În nopțile cu plină lună.

Nepoftit
Vânt nebunesc
Cei ce-au murit?
Călătorește...

ANIȘOARA ODEANU

„Elevul Moroianu Adrian dintr'a șaptea“

— Capitol de roman —

de MIHAIL DRUMES

Maculatorul meu special e plin de cugetări despre dragoste. Se vede că Lopi a dat peste el, deși îl ascund din cauza ei cu griji, deoarece găsesc o mulțime de adnotări pe margine.

De exemplu, sub reflexia nr. 54 care sună: *Les femmes sont toutes les mêmes, le désir d'un homme les flatte toujours* (H. de Régnier), ea a adăugat cu creionul: *S'o spu lui mutu. Deasemenea la nr. 68: En amour, il n'y a d'intéressant que la conquête et la rupture... Tout le reste est du remplissage* (M. Donnay) ea a scris: *Ce gogomănie!*

Și așa mai departe... Mă supăr! Ce tot îmi face pe deșteaptă! Nu cumva se pricepe, grozava, mai bine în dragoste decât autorii aceștia?

Am să-i fac aspre observații și-i interzic să mai umble în lucruri. Nu pot s'o părăsesc kirei Marigo, pentru că ar afla și dânsa de maculator și asta nu prea-mi vine la îndemână. Să încui camera? Nici asta nu se poate: trebuie să facă servitoarea curat. O să-mi comand o lădiță cu cheie. Să poftescă atunci să mă cotovălăscă.

Lopi trece prin sală, fredonând. Deschid ușa și o chem:

— Vino, te rog, o clipă.
Ea vine.
— Ce vrei?

— Dece mi-ai umblat în maculator? o iau la rost.

— Pentru asta m'ai chemat? râde.
— Trebuie să știi că nu-ți permit.

— Sunt niște prostii, ceiaze ai scris acolo, domnule filozof. Dragostea nu se învață din cărți.

— Dar cum se învață?

— Din experiență! Foarte simplu.
— Merce de explicație, asta o știe și baba Rada.

— Ești obraznic!

— O apuc de mână.
— Pe cine faci obraznic?

— Pe tine.
Mă tutuiește acum? Știi, merge prea departe cu îndrăzneala. Trebuie s'o sărut cu sila, nu fiindcă aș iubi-o, ci pentru că o fată, după ce o săruți, nu te mai înfruntă. Îi prind și cealaltă mână.

— Ce faci? mă întreabă.
— Vreau să-ți dovedesc că sunt obraznic.

— Nu trebuie, spune ea și mă privește cutezătoare.

— Ba trebuie! O trag spre mine și-i caut gura. Dar ea întoarce brusc capul și-mi scapă.

— Cum, îndrăznești? murmură ea, și pâlăste.

— Dacă sunt obraznic! N'ai spus că sunt obraznic?

— Îi prind din nou mâinile. Vreau, cu orice preț, s'o sărut.

— Dă-mi drumul că...
— Nu-ți dau drumul, să vedem ce ai să faci.

— Îți trag o trântă, ia seama, mă amenință.

— Pufnesc de râs.
— Aș vrea s'o văd și p'asta.

— Nu crezi? Bine, așteaptă!

Se desprinde și mă apucă de mijloc cu amândouă brațele. Îi simt trupul cald, îi simt până și sânii mici, cum se strivesc de pieptul meu. Vrea să mă trănască, volincoasă. Stau în defensivă, pentru că îmi place să prelungească lupta cât mai mult. Ea se smucește, mă împinge, opintindu-se din greu ca să mă doboare. Îi simt răsuflarea pripită, iar părul ei răvășit îmi gâdă fața. Încearcă să-mi pună o piedică pe la spate cu piciorul, istețea, dar e prea slabă ca să mă răstoarne. Acum, aș putea s'o sărut, prin surprindere, dar mi-e teamă să nu se supere și să curme lupta. Uneori, trebuie să-mi încordez puterea, ca să nu mă răzbească.

— E voinică, nu-i de glumit! îmi spun.

Lupta urmează încinsă. Ne strivim în brațe, ne lipim unul de altul, ne frângem, ne proptim de mobile. Aș vrea să mă războiesc până mâine, cu un astfel de inamic.

Deodată, mă împiedic de covorul mototolit pe jos și amândoi cădem.

Lopi, sprintenă, se ridică numaidecât deasupra mea. Apoi sloboade un chiot de biruință.

— Te dai bătut?

— Nu!

— Nu? Ei bine, ridică-te dacă poți, scrâșnește, și mă țin strâns, acoperindu-mă cu trupul ei subțire.

Simt furnicându-mă prin trup o simțire cu totul nouă și nu cutez să fac vreo mișcare, ca să n'o gonesc.

— Nici acum nu te dai învins? mă întreabă ea a doua oară.

— Ba da, băigui ca 'n vis.

— Asta o vroiam, zice Lopi, și își potrivește părul și rochia mototolită. Apoi se întoarce triumfătoare:

— Hai, scoală-te acum! și-mi ajută să mă ridic.

O privesc absent. Ochii mi se 'nchid. O moleșală mă cuprinde. Ce s'a întâmplat, oare, cu mine? Straniu! Lopi mă cercetează, nedumerită:

— Ce ai? Nu ți-i bine?

— Ba da.

— Minți! Te-ai lovit undeva? Ești palid!

— Nu...

Mă întind imbrăcat pe marginea patului. Ea s'apropie și mă șterge de praf, îmi aranjează părul.

— Ți-am spus să nu te măsoari cu mine că o pășești. Zămbesc silit. O îndepărtez ușor cu mâna. Nu știu de ce,

acum n'o pot suferi în juru-mi. Și adineauri parcă mi-era dragă!

— Lasă-mă. Du-te!

— Nesuferitul, așa-ți trebuie, îmi aruncă ea și fuge, răsând.

★
Seara, după masă, în timp ce stăm de vorbă, Lopi sare 'n sus, veselă:

— A, am uitat să vă spun: adineauri, m'am prins la trântă cu Moroianu și 'n câteva clipe l-am dat peste cap!

Rămân năuc și cred că am roșit până 'n vârful urechilor. Nu m'așteptam deloc ca Lopi să facă o astfel de neobișnuit. Ei bine, fetița asta e de-o naivitate fără pereche.

Magotu izbucnește în râs. Și râzi, râzi! Se oprește uneori, ca să reînceapă mai tare.

— Ho, nebune, îl ghionțește Nicu, îi crapă fiera!

Magotu n'aude. Se clatină pe scaun, se ține cu mâinile de pânțele și hohotește de se cutremură sufrageria. Cum o putea să rădă atât?

Ne molipsim și ceilalți. Noi râdem însă de râsul lui Magotu.

— Ce adică, nu-ți vine să crezi? Îi întreabă Lopi, nedumerită.

Magotu începe din nou. Kira Marigo intervine:

— Ei, termină odată. N'ai nici un haz. Lopi se ridică dela masă și s'apropie de mine.

— Vino, te rog, să încercăm încă odată, să se convingă și Toma necredinciosul.

Stau pe ghimpi. E nebună fata asta? Auzi, să ne luptăm aici, în fața tuturor. Răd silit și nu-i răspund. Spun pentru ceilalți:

— Glumește!

— Ce glumă, sare ea înțepată. Nu te-am pus jos? Dece tăgăduiești? Dacă ai curaj să ne luptăm, poftim, îți stau la dispoziție.

— Haide Lopi, isprăvește cu prostiile, o apostrofează mamă-sa.

— Nu te încumeți să-ți măsoari forțele cu mine? îi propune, răsând, Magotu și-i încordează brațele.

— Cu urangutanii nu mă bat, îi aruncă ea disprețuitoare.

★
Sunt tare abătut. Mă gândesc mult la lupta aceia vrăjită și parcă simt încă fiori, alergându-mi în șira spinării. Însă nechibzuința lui Lopi mă înveninează. Nu-mi intră deloc în cap cum a putut ea să facă o asemenea gafă.

Ce-o fi zicând, oare, kira Marigo despre asta? O fi bănuind ceva? Îmi face curaj. Ei și? Ce-mi pasă, la urma urmei? Poate să creadă ce-o vrea. Mai degrabă îmi pasă de Magotu și Nicu. Cu siguranță că ei o să mă tachineze mereu pe chestia asta.

★
Trec câteva zile. E într-o Joi, după masă. Tocmai încerc să aprind focul, când Lopi se strecoară nesimțită pe ușă.

— Ce boscorodești acolo?

— Fac focul, nu vezi?

— Cum, nu l-ai aprins Ioana?

— Ba da, dar s'a stins.

— Lasă-mă pe mine că nu te pricepi. Mă trag la o parte, și-i fac loc. Ea se apleacă și suflă din răspuneri, răscolind lemnele. În felul cum stă indoită de mijloc, rochia i s'a ridicat și îi zăresc o bucată îngustă din pulpele plinuțe. Stau nemșcat și privesc într'una, ca hipnotizat. Aș vrea să fac o mișcare ca să înalțe rochia și mai sus, dar degeaba. Lemnele s'au aprins și limbi de flăcări izbucnesc vioale în sobă.

Lopi se ridică, sprintenă. Parcă i s'a aprins și ei fața.

— Știi de ce am venit? mă întreabă. Ridic din umeri.

— Poate vrei o carte de citit.

— Aș...

— Să jucăm o partidă de șah?

— Nici...

Ce-o fi vrând? Nu-mi vine deloc în minte.

— Nu ghicești? Mama nu-i acasă. Magotu și cu Nicu dorm buștean.

— Ei, spune odată!

— Ești un prost! Haide, încearcă să mă săruți.

A, asta vrea! Adică să ne luptăm ca acum câteva zile. Nu-i răspund, o privesc doar lung, cu reproș.

— Nu vrei?

— Nu. Pentru că ai obicei să bați toba ca să afle toată lumea. Ar trebui să fii mai discretă.

— Discretă? De ce? Doar n'am nimic de ascuns.

— Dacă-ți place așa.

— Înțeleg, ești mândru. Bine, dacă ții atât, îți făgăduiesc că nu suflu un cuvânt.

— Jură-mi.

— Jur!

— Să nu te măriți, dacă vei spune. Fata are o clipă de ezitare.

— Fie, să nu mă mărit.

— Atunci, haidem.

Imi încolăcesc brațele și o prind de mijloc. Face și ea la fel.

— Ce subțire ești, îmi spune Lopi, te cuprind ușor.

— D-ta ești și mai subțire, îi replic.

— Bine, eu ca fată, de! se cade... surâde ea, cochetă.

Încep să ne frământăm nevolnic. Bineînțeles, nici nu încerc s'o sărut măcar, căci nu ne interesează asta nici pe mine, nici pe ea. Amândoi, laolaltă, suntem un singur trup cu patru picioare, care sovie, purtat prin toate colțurile odăii. Uneori, îmi lipesc obrazul de al ei și stau așa, cu ochii închiși. Mă mir că Lopi nu se împotrivesc. Se vede că-i place și ei. E doar atât de plăcut!

Nu mă dumiresc cum poate Lopi să ia jocul acesta în serios, fiindcă se trudește din răspuneri să mă răstoarne. Pentru ea, farmecul e să mă învingă?

Oare nu simte altceva cu mult mai voluptuos, decât vanitatea biruitorului?

Mă minunez de îndărăjirea ei. Uneori, când îi se pare că izbutesc, scoate un tipăt. Apoi, mă prinde mai cu sete, lipindu-și trupul de mine, fără umbră de șovăială. La rândul-mi, o strâng în brațe așa de încețat, că-și pierde răsuflarea.

dar nu se plânge. Asta îmi stârnește o voluptate nespășă, nebună. Aș trânti-o numaidecât, dar nu vreau, pentru că îmi place să prelungească beția, care mă inundă. Simt, instinctiv, ca și cândul trecut, că se apropie acea clipă de amețală uluitoare. Deaceia, trebuie s'o sfârșim într'un fel. O trântesc jos, cu precauție, să nu se lovească și cad deasupra ei. Lopi dă să se ridice, dar o înclăștez puternic sub mine. Atunci, ea s'arile cu picioarele, se frământă dar nu poate să scape. În cele din urmă, se domolește și-mi spune, cu ciudă:

— Ei bine, mă dau bătută.

Eu, însă, am uitat să mă ridic de pe ea și o imbrățșez, în neștire, nebu-nește, cu suflul aiurea.

Lopi tresare și pleacă ochii, rușinată. O roșăță puternică și fierbinte îi izbucnește 'n obraji. Mă respinge brutal și sărind în picioare, se duce într'un colț și-și ascunde fața în mâini.

Plânge?

Abia prind de veste. Sunt încă buimac, de cele întâmplate. Adevărat, am făcut o neobișnuit. Nu trebuia s'o mai imbrățșez după ce se sfârșise jocul.

Dar îmi mai dădeam oare seama? A fost fără voia mea. Se vede că ea a simțit că la mijloc e ceva necurat.

Mă apropii de ea. Câteva minute nu îndrăznesc să articulez nici o vorbă și

nu și plec... Pe drum, mă abat la o cârciumioară, de-i zice „La puterea ursului”, să văd dacă nu dau ochii cu vreun practicanț de la judecătoria, să-mi vândă un timbru fiscal, de opt plus unu, pentru petiție... Că la băieții ăștia se mai întâmplă câte un timbru deslăpădit de pe vreo suplică, și ți-l vinde cu rabat... Aci, ceasul rău dau de domnul Costea Prastie, care fuma o „Mărășești” și făcea critica tuicii de o adusese negustorul... Și cum ne cunoșteam, ca are cont la magazinul nostru și-i fac regulat urmări pentru lichidarea restanțelor datorate. Îl salut și mă apropii de masa dumnealui...

— Vă salut, domnule Prastie...

— Salutare, domnule Popescu... Dar cu ce ocazie?

— Păi, să vedeți... Mă uitam dupe vreun amărît de practicanț, ca să-mi dea niste fiscale, de opt plus unu, pentru un act de paupertate... Se vede că s'au mutat la altă cârciumă... Acum, ce să fac, am să mă reped la „debit”...

Dar dumnealui, de colo:

— Unde te mai duci, domnule Popescu, nu vezi că este vremea prânzului? Stai mai bine să luăm o tuicăluță...

Mă uit la ceas; 12 fără 5... Nu se mai putea face nimic... Trebuia să amân scoaterea actului pentru Luni...

— Bine, domnule Prastie, să luăm...

Comand eu două tuici, le bem, și dau să plătesc și să plec...

— Domnule Popescu, îmi pare rău!... Să dau și eu un rând...

Ca să nu-l supăr, că este clientul magazinului nostru și are restanțe de plătit, primesc... După ce am băut și rândul ăsta, ce mi-am z's: un rând el, un rând eu... Asta este chestie țigănească... Ia să mă dau eu un rând, cu toate că este prea mult... Și cu asta, basta...

Dar de unde să fie așa!... Eu ambițios, dumnealui ambițios... Nu vream nici unul să rămânem datori cu „rândul”...

Ce s'o mai înădălesc, domnule Președinte!... Am ținut-o așa până la orele 6 punct, când dumnealui, domnul Costea Prastie mă roagă să ridicăm „ședința”, și să mergem la unul de-i zice maestrul Barbu Trifoi, și are întrunire de literatură la el acasă, în fiecare Sâmbătă...

Ajunzând la acest punct al mărturisirii, zisul Vespasian își trase batista din buzunarul jachetei, ștergându-și năsturași de sudoare răsarită pe frunte.

— Ei, și te-ai dus?

— Mam dă, nu m'ași mai fi dus!... Parcă îmi luase Dumnezeu mințile... Pe drum, domnul Prastie mă ia de braț, și mă roagă, confidențial:

— Domnule Popescu, să nu te superi dacă am să te prezint sub un nume mai... distins. Un fel de pseudonim, cum obiceiul se adopte mai toți scriitorii. Vreau să te „integrez” în totul mediului.

Eu, ca ăla de nu mai umblasăm în chestii din ăstia, nu m'am putut opune.

— De, domnule Prastie, dumneata ca om priceput și de-al casei, fă cum crezi că este mai bine!

— Era ora 6 și 35... Cu alte cuvinte, întârziaseam!... Ședința era începută, iar intrarea noastră fiind puțin cam „coțită”, le-a strâmbat a supărare... Dar nu ne-au făcut nici un afront, fiindcă, vedeți dumneavoastră, era domnul Prastie la mijloc...

— Maestre, îmi dai voie să aduc un coleg de condei, pe domnul Vespasian Magnificențius?

— Acum ce să fac, domnule Președinte, trebuie să recunosc...

— De câți ani ești?

— 48, în postul al mare...

— Ai mai fost pe la judecăt?

— M'a ferit Sfântul...

— Ești acuzat că ai calomniat pe doamna Iordana Blezu... Spune cum s'au petrecut faptele!...

Zisul Vespasian trase de nodul cravatei spre a-și slăbi strânsoarea, se întoarce către reclamantă aruncându-i o privire înclășată, după care se porni să se mărturisească: Domnule Președinte și onorat tribunal; era într-o Sâmbătă dimineață, pe la orele 11 și cinci minute... Îmi rândusem registrele, făcusem solul casei pe ziua precedentă și expediase corespondența firmei „La Milon”, unde vă spusese că sunt contabil. Cum aveam să-mi scot un act de paupertate pentru o scutire de taxă a lui fu-meu al mare de este la „comert” într'a șaptea, m'am cerut patronului ca să mă reped la percepție, să scot un extras după rolul de impunere... Mă imbrac cu haina a bună, îmi lau umbrela și galoșii, salut pe domnul Solomoncă, patro-

nu și plec... Pe drum, mă abat la o cârciumioară, de-i zice „La puterea ursului”, să văd dacă nu dau ochii cu vreun practicanț de la judecătoria, să-mi vândă un timbru fiscal, de opt plus unu, pentru petiție... Că la băieții ăștia se mai întâmplă câte un timbru deslăpădit de pe vreo suplică, și ți-l vinde cu rabat... Aci, ceasul rău dau de domnul Costea Prastie, care fuma o „Mărășești” și făcea critica tuicii de o adusese negustorul... Și cum ne cunoșteam, ca are cont la magazinul nostru și-i fac regulat urmări pentru lichidarea restanțelor datorate. Îl salut și mă apropii de masa dumnealui...

— Vă salut, domnule Prastie...

— Salutare, domnule Popescu... Dar cu ce ocazie?

— Păi, să vedeți... Mă uitam dupe vreun amărît de practicanț, ca să-mi dea niste fiscale, de opt plus unu, pentru un act de paupertate... Se vede că s'au mutat la altă cârciumă... Acum, ce să fac, am să mă reped la „debit”...

Dar dumnealui, de colo:

— Unde te mai duci, domnule Popescu, nu vezi că este vremea prânzului? Stai mai bine să luăm o tuicăluță...

Mă uit la ceas; 12 fără 5... Nu se mai putea face nimic... Trebuia să amân scoaterea actului pentru Luni...

— Bine, domnule Prastie, să luăm...

Comand eu două tuici, le bem, și dau să plătesc și să plec...

— Domnule Popescu, îmi pare rău!... Să dau și eu un rând...

dar nu se plânge. Asta îmi stârnește o voluptate nespășă, nebună. Aș trânti-o numaidecât, dar nu vreau, pentru că îmi place să prelungească beția, care mă inundă. Simt, instinctiv, ca și cândul trecut, că se apropie acea clipă de amețală uluitoare. Deaceia, trebuie s'o sfârșim într'un fel. O trântesc jos, cu precauție, să nu se lovească și cad deasupra ei. Lopi dă să se ridice, dar o înclăștez puternic sub mine. Atunci, ea s'arile cu picioarele, se frământă dar nu poate să scape. În cele din urmă, se domolește și-mi spune, cu ciudă:

— Ei bine, mă dau bătută.

Eu, însă, am uitat să mă ridic de pe ea și o imbrățșez, în neștire, nebu-nește, cu suflul aiurea.

Lopi tresare și pleacă ochii, rușinată. O roșăță puternică și fierbinte îi izbucnește 'n obraji. Mă respinge brutal și sărind în picioare, se duce într'un colț și-și ascunde fața în mâini.

Plânge?

Abia prind de veste. Sunt încă buimac, de cele întâmplate. Adevărat, am făcut o neobișnuit. Nu trebuia s'o mai imbrățșez după ce se sfârșise jocul.

Dar îmi mai dădeam oare seama? A fost fără voia mea. Se vede că ea a simțit că la mijloc e ceva necurat.

Mă apropii de ea. Câteva minute nu îndrăznesc să articulez nici o vorbă și

nu și plec... Pe drum, mă abat la o cârciumioară, de-i zice „La puterea ursului”, să văd dacă nu dau ochii cu vreun practicanț de la judecătoria, să-mi vândă un timbru fiscal, de opt plus unu, pentru petiție... Că la băieții ăștia se mai întâmplă câte un timbru deslăpădit de pe vreo suplică, și ți-l vinde cu rabat... Aci, ceasul rău dau de domnul Costea Prastie, care fuma o „Mărășești” și făcea critica tuicii de o adusese negustorul... Și cum ne cunoșteam, ca are cont la magazinul nostru și-i fac regulat urmări pentru lichidarea restanțelor datorate. Îl salut și mă apropii de masa dumnealui...

— Vă salut, domnule Prastie...

— Salutare, domnule Popescu... Dar cu ce ocazie?

— Păi, să vedeți... Mă uitam dupe vreun amărît de practicanț, ca să-mi dea niste fiscale, de opt plus unu, pentru un act de paupertate... Se vede că s'au mutat la altă cârciumă... Acum, ce să fac, am să mă reped la „debit”...

Dar dumnealui, de colo:

— Unde te mai duci, domnule Popescu, nu vezi că este vremea prânzului? Stai mai bine să luăm o tuicăluță...

Mă uit la ceas; 12 fără 5... Nu se mai putea face nimic... Trebuia să amân scoaterea actului pentru Luni...

— Bine, domnule Prastie, să luăm...

SCENA FOYER-ECRAN

Cronica dramatică

TEATRUL COMOEDIA: „PEG, INIMIOARA MEA”, COMEDIE ÎN TREI ACTE DE HARTLEY MANERS. REGIA: MURATOV. DECORURI: W. SIEGFRIED

Pentru sărbători o frumoasă realizare artistică le-a fost rezervată bucureștenilor, prin spectacolul: „Peg — inimioara mea”.

NORA PIACENTINI

Fără prea mari adâncimi, în fond un divertisment și apoi numai o piesă, ireală, nu prea mult, spre a părea așa extraordinar, nici prea puțin, spre a deveni prea simplă, comedia aceasta poate lumina mintea dealungul unei serii, îți poate da ceva mai mult dor de viață, de farsa vieții, de paradoxurile ei, adesea amuzante, cu toate neplăcerile ce pot aduce.

O fată, departe de cine ar putea-o înțelege, și singură în mijlocul unor rude prea dușmănoase cu ea.

Un suflut foarte chinuit, dar al cărui chin nu poate fi simțit, fiindcă nimeni nu voește.

Viața ei este o obligație de a trăi, fără desnaidejde însă, deoarece undeva departe se află un tată ce-o iubește, și care vrea, spre binele ei, s'o țină în mediul ce-o înconjoară.

CHR. ETTERLE

Luptând împotriva neînțelegerilor, zdrobind nenumărate iluzii, ajunge biata Peg la un impas. De data aceasta trebuie să plece, să fugă, fără a privi înapoi, chiar dacă ar dura-o, fiindcă iubește pe cineva.

Hotărâre aspră, neclintită, și iată-o din nou în niște straie puțin pretențioase, eu un cățel iubit și un infim pachetel, pornind la drum, spre tatăl ei.

Va fi oprită însă la timp, pentruca iubind și fiind iubită, să-și găsească un rost,

stimată de mai mulți, isbutind a deveni dintr-o ființă veșnic îndepărtată, „Peg, inimioara tuturor”.

În scurte cuvinte, am făcut o dare de seamă asupra subiectului. Nu este pretențios, nu este nici deosebit.

Presărat cu unele cuvinte de spirit, antrenant prin acțiune, reprezintă o încheiere simpatcă.

Ceeace desigur a însemnat foarte mult a fost interpretarea, cât se poate de bine pusă la punct. Peg, inimioara mea, este încă un succes al Norei Piacentini. De câte ori i se oferă un rol adecuat, această inteligentă artistă știe să presare un humor dozat, o mimică perfectă și o ținută remarcabilă.

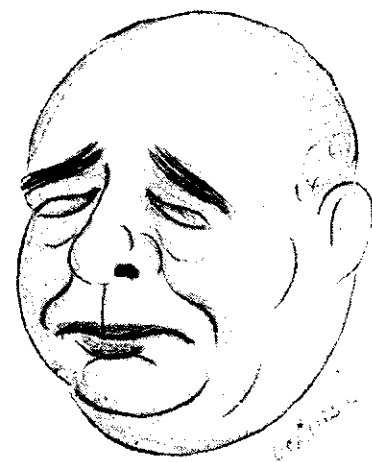
Replicile sale scurte, întonate cu abilitate au fost și vor fi viu apreciate de un public dispus să aplaude la scenă deschisă.

D-ra Silvia Fulda și d. V. Ronea, într'un paralelism al rolurilor, au interpretat cu mult haz personajii oarecum asemănătoare, — mama și cu fiul, cari atât se oglindeau unul într'altul.

D-na Fifi Harand a nuan-

țat bine un rol care cerea treceri dela comedie la dramă și invers, cu destulă rezeziune.

D. Romald Bulfinski, a cărui singură apariție doar, dispune publicul; d. Mircea Șepitici, d. Antoniu, prin câteva

ROMALD BULFINSKI

mişcări au isbutit să stărneasă râsul, d. Eterle, un rol puțin adecuat talentului său de mare calitate.

Poate, vorbind de regie, se greșește în actul I când Silvia Fulda, plasată într'un colț al scenei, începe acțiunea, acoperită pentru jumătate din sală, de o scară.

VICTOR POPESCU

Sarah Bernhardt

(Urmare și sârșit)

Toate acestea durează însă până în ziua când începe să se plictisească; atunci se revoltă și în 1893 se întoarce la Paris, devenind proprietara teatrului „Renaissance”, unde e actor, director, regisor tehnician, mașinist, peruchier; nimic nu se mișcă în teatrul fără prezența ei, îndrumările ei, ordinele ei, gusturile ei. Începe astfel o muncă distrugătoare, care îi lasă însă suficient timp să creeze zeci de roluri în piese din repertoriile cele mai variate. Șase ani mai târziu, plictisită de Renaissance avea să cumpere „Théâtre Sarah Bernhardt”.

Este epoca de mare glorie, epoca în care teatrul începe să devină sinonim cu Sarah, epoca în care autorii scriu pentru ea și așteaptă dela ea consacarea. Victorien Sardou, Jean Richepin, Edmond Rostand, Jules Lemaitre, Gabriele d'Annunzio sunt numai câțiva din acei care și-au încredințat cariera lor dramatică genului Sarei Bernhardt.

Regină a teatrului, ea devine curând și „regină a poeziei” în care calitate este instalată oficial la 9 Noiembrie 1896 când toată elita literară a Franței o sărbătorește în cadrul unei mari manifestări. Cu acest prilej, citește Edmond Rostand un sonet care avea să devină celebru, făcând epocă în Franța, în care Sarah era proclamată:

Reine de l'attitude et Princesse du geste.

Calitatea aceasta literară o obligă însă la o nouă activitate: aceea de a scrie. În felul acesta, ia naștere între „L'Adieu” și „Un coeur d'homme”, piesa sa cea mai cunoscută: Adrienne Lecouvreur. Exploatarea existenței predecesorilor sale, Sarah Bernhardt nu face altceva decât să arate istoricilor teatrului modul în care ar vrea ea, să fie prezentată. Cum însă lecția o dădea Sarah și o dădea sub o formă destul de inteligentă, piesa a prins. Și a trăit, A trăit mai mult decât autorea, ceeace arată că Sarah a fost și scriitoare...

De altfel suntem în 1907, Sarah are 63 ani și oricât ar repeta refrenul de o viață: Quant même, vârsta își spune cuvântul. Deși sunt atâția autori care scriu special pentru ea...

Quant même... și drumul triumfal continuă. Versurile îi sunt închinăte tot ei, deși în jur sunt altele care se ridică acum, tineri. Ce farmec treoue să fie răspândit în jurul ei această femeie, despre care se scria la 66 ani:

C'est la „sorciera” et c'est, surtout, l'enchanteresse, L'ensorcelée qui nous attache à ses pas, Dont la vue est un charme et la voix une ivresse: Aveugle et sourd, celui qui ne l'admire pas!

și care la aceiași vârstă inspira, o comparație cu Maria Antoinetta, după ce o intruchipase

D. Fernando de Cruceati, care în trecuta sa viață a montat pe scenele Naționalelor din București și Cluj „Fata lui Iorio” de d'Annunzio, a alcătuit un triptic din „Arșița” (Caneola) de Rosso di San Secondo, „Luna vinovată” (La guardia alla luna) de Massimo Boncompagni și „Al patrulea părete” (La quarta parete) de Luigi Bonelli. Fără îndoială că cei trei autori au suferit oprită alegerea d-lui Fernando de Cruceati sintetizează preocupările dramaturgilor Italiei contemporane.

Rosso di San Secondo, autorul „Arșiței”, se bucură pretutindeni de o bine stabilită reputație. La bella addormentata, Marionette che passione, Caneola au fost prezentate pe toate marile scene europene, câștigând autorului și literaturii dramatice italiene contemporane un nume prețios.

Robust, plin de vervă și pitoresc, Rosso di San Secondo își plasează lucrările în climatul torid, incendiat de soare, al Siciliei. Personajele sale duc o viață independentă de sensul perimetrelor psihologice burgheze, fiind animate de pasiuni puternice și acționate de o forță străină de voința lor, despre care — de obicei — nu-și dă seama. Forța aceasta e soarele care incendiază pământul și sufletul, e mediul care silește lepădarea misticii și topește toate artificile. Sicilia, cutropită de eromele clude ale florilor cu mireasma acută și violentă, ce pătrund în porți și desolă orice împotriviție, oferă un cadru pitoresc pieselor lui Rosso di San Secondo, învaluite în accentuate scapări literice și într-o atmosferă de beam.

„Arșița”, piesă într'un act, e pe nefericită regina în „Varenna”; „Avec Sarah Bernhardt, la vision (de Marie Antoinette n.a.) est nette: C'est le charme royal, soudain ressuscité. Et c'est la femme exquise en sa réalité. Plus belle encore que dans les rêves du poète!”

Vin însă și dureri pe care nu le poate evita nici o glorie; vine astfel anul 1914 când după ani de amănări, doctorii se văd nevoiți să-i amputeze piciorul, spre a o salva. Ce tragedie cumplită va fi sbucimatul sufletului femeii care după o viață de împărăteasă a scenei, își pierde — la 70 ani — piciorul. De acum înainte, viața Sarei Bernhardt trebuie scrisă ca un omagiu adus voinței; voinței care o ajută să înfrângă tragedia și să continue activitatea, atât cât mai era posibil, la Paris sau în splendiul loc de refugiu de pe malul mării, unde-și ridicase un castel pe gigantică stâncă răcolită, la piciorale cărora se spărgeau clocoțele mării.

În mijlocul acestui peisaj haotic, își petrece Sarah Bernhardt ultimii ani, adevărați ani de muncă, puși, și aceștia în slujba artei și în special a cinematografului care își începea tocmai cariera. Deși a slujit și cinematografului mult, Sarah Bernhardt — regină a scenei — rămâne cea din urmă actriță a epocii de mare glorie teatrală începută în secolul trecut și încheiată — coincidență sau ceva mai mult — o dată cu moartea ei în primăvara anului 1923.

COSTIN I. MURGESCU

crescută organic din tradiția literară italiană, începută prin nuvelele cu gust folcloristic ale lui d'Annunzio și continuată de proza rustică a lui Verga, cu singura deosebire că la Rosso di San Secondo stăruie sufletul și accentuarea și menținerea psihologică și pretutindeni evidentă. Mediul îl alcătuiește și în „Arșița” un colț al Siciliei, în care ocazii alternează cu lanurile de grâu răscolit, stâncile adăpostesc pini sveltă iar greierii înorăpesc vâzduhul cu țărâșul lor monoton. În acest peisaj torid, sub soarele unui Iulie necruțător, un avocat — prototipul bărbatului abandonat concepiilor și felului de viață burghez — își petrece viața în alături de soție — femeia cutremurată de instincte primare — la un prieten, un țaran care autorul înrucează stăruie de viață rustică, nefalsificat de minciuni și convenții. Femeia, înnebunită de arșiță, exasperată de indolența soțului pe care nu-l interesează nimic de cat alăturea și țana proprie, stărește prin a cădea în brațele amantului, pentru care ea dăruie o ură puternică. Soțul, pus în fața faptului împlinit, reacționează în felul în care orice autor dramatic până la Pirandello ar fi rezolvat conștient, cu grotescul situației îl provoacă un ras ce îi cutremură înneșea țina, eliberându-l de oboseala geloziei.

Personajele „Arșiței” sunt desemnate cu siguranță și precizie psihologică, amagiu și de rădăcină curativă iar acțiunea se desfășoară cu o luptă învalmătoare, care copleșește sala. Dar calitatea de căpitan a proiect lui Rosso di San Secondo e — fără îndoială — atmosfera aceea halucinantă de arșiță, care da omenia.

„Luna vinovată” nu este nici mai puțin legată, cum încearcă unit să definească piesa în 7 tabouri a lui Massimo Boncompagni. Inspirația lui Boncompagni pare a fi ancorată recent în realismul magic și desigur aici trebuie înțelegată gingașă lucrare a celui mai mare scriitor italian în viață.

„Luna vinovată” încheie un conținut profund uman, transfigurat de viziunea lirică a poetului. Massimo Boncompagni interpretează în sens simbolic iubirea maternă, surprinzând-o în manifestarea ei oarbă și sublimă, de natură să transforme realitatea, întrucât e apropiată nebuniei. Maria, personajul central al piesei, e obsedată de ideea că luna e vinovată de moartea copilului ei, luna e vinovată de toate suferințele iubitorilor paraziți, de durerile sfâșietoare a mamelor văduvite de odraslele lor. Misiunea ei este deci să se răzune și să pedesească periliu lunei, pentru a scuti în viitor lumea de acțiunea ei criminală.

Massimo Boncompagni este dacă nu un mare dramaturg, dar desigur un poet cu ample rezonanțe lirice. Atmosfera de vis, firicelul de autentică poezie al piesei, sunt calități care recompensează publicul pentru deficiențele tehnice ale lucrării.

„Al patrulea părete” de Luigi Bonelli, e o satiră vioale, robustă în construcția tehnică, cu un dialog plin de nerv și exploatarea inteligentă a grotescului. Piesa e didactică pe analiza caracterului burghez care are o dublă morală: una particulară pentru uzul zilnic (meschină, mercantilită, etc.) alta publică, rezervată împrejurărilor excepționale (la antipodul celei din urmă).

Despre spectacolul Teatrului Național din Cluj se pot spune numai lucruri bune. Și aceasta fără nici o rezervă.

Cronici clujene

Un triptic dramatic italian

D. Fernando de Cruceati, acest regisor italian de bogată intuiție și sugestivitate modelatoare, a fost „forța principală a interpretării” cum ar spune-o d. prof. I. Petrovici. În cele trei piese, actorii au știut să păstreze în întregime aroma textului original, să slujească inteligent intențiile regisorului și — ceeace se vrea subliniat în deosebi — să se contopescă în ansamblu.

D. Fernando de Cruceati a reușit să descifreze cele mai adânci probleme de scenă, extrăgând chiar din proza lirică a lui Boncompagni latentele teatrale. Decorurile simple și adecuate textului, exploatarea inteligentă a efectelor de lumini, conducerea spectacolului, ne-au confirmat buna părere despre calitățile regisoriale ale d-lui de Cruceati, formată cu prilejul prezentării la Cluj a dramei lui d'Annunzio „Fata lui Iorio”.

Din interpretare desprindem actorii piesei lui Rosso di San Secondo, „Arșița”: d-na Virginia Cronvald, care a găsit accente calde, convingătoare, cu ecouri în multime, apoi d. Ion Tălvian, inteligent și stilizat și d. N. Siretcanu, evidențiat printr'un joc de scenă egal susținut și o simpatcă robustă sufletească și fizică.

În „Luna Vinovată” d-na Magda Tălvian a nuanțat delicat personajul, pătrunzând tragicul personalității și creând atmosfera halucinantă, cuprinsă în intenția autorului.

Din restul interpretării, care s'au integrat cu toții inteligent în estival ansamblului, vom desprinde două actrițe tinere d-na Iza Gărbău, care a dovedit un rar prestigiu artistic și o curcioare vibrantă în glas și ținută și d-na E. Bradea, înzestrată cu siguranță în mișcare, deosebită desăvârșită și dragățenie.

Cât despre piesa lui Bonelli, vom însemna aici că a găsit interpretarea cea mai nimerită, în frunte cu d-na Pulca Perlețeanu, d. P. Dragomir, d-na Brătesanu, d-na Nicora și Mișu Bălaban.

Un cârvă de glorie i se cuvine însă d-lui profesor Victor Papilian, care își urmărește cu tenacitate programul de vastă informare artistică a spectatorilor ardeleni.

GEORGE SBARCEA

GH. SOARE

George Atanasiu

Iată-l pe George Atanasiu. O delicatete pleacă din liniile feței lui; capacitatea de a interioriza, de a reflecta lumea, îi e scrisă în priviri. Dacă ar fi numai darul acesta și întâr ar fi de ajuns ca să putem vorbi despre artist și să rostim cuvântul Artă fără să roșim. Cine a văzut Quo Vadis, nu poate uita un Chilon Chilonides de o rară complexitate și de mare forță dramatică. Dar într-o lume în care insolenta și imposura trăsese o viață prosperă, e aproape normal ca un om de calitate lui George Atanasiu, să suferă. El nu are nimic din fanfaronada, din îngâmflarea „actorului”. Trebuie să-l rogi mult ca să-ți vorbească despre anii de teatru la Paris, despre Dullin al cărui elev și angajat a fost, despre sbucimul și biruințele lui acolo. Dar oricât ar fi de vitrege, decandată, împrejurările, condiția în care îi e dat artistului să lucreze, un talent nu poate fi răpus. George Atanasiu are datoria să aștepte auzul. Și sunt semne că auzul se apropie.

Cronica ideilor

La capătul lui 1939

de MIRCEA MATESCU

„N'entrons — nous pas dans un nouveau monde et dans une nouvelle ère?” Intrarea pe care o pune Miguel de Unamuno într-o ultimă lucrare¹⁾ necesită un atât un răspuns cât o analiză proprie. Important este nu să răspundem întrebărilor care ni se adresează, pentrucă, a răspunde înseamnă a fi mai puțin a reflecta asupra întrebării, cât a căuta cuvântul potrivit pentru a satisface formal problema anunțată. Haosul general ar fi mai mic dacă prealabil răspunsurilor pe care le dăm întrebărilor ce ni se par actuale, am medita la legitimitatea și la cauzele acestor întrebări însele.

Așa cu întrebarea lui Unamuno, care, de fapt, solicită mințile tuturor, mai ales în împrejurări ca cele actuale. Intrăm într-o lume nouă, într-o nouă eră? Cum trebuie să interpretăm freamătul și desechilibrul total al timpului actual? Sunt semnele evoluției, ale progresului, ale regresului, sau ale revoluției — ori ale anarhiei absolute?

Răspunsurile nu lipsesc, afirmative sau negative, pentru oricare dintre ipotezele anunțate. Dacă pentru gânditorii pozitivisti progresul este o lege necesară, care se adăverește cu atât mai mult în vârtejul evenimentelor de azi — metafizicienii ca Spengler și Jacques Maritain, consideră criza actuală prin care trece omenirea drept un simptom elovent al neconcluzivității ideii de evoluție.

Concluziunea pesimistă a lui Spengler din „Declinul occidentului” e cunoscut un ecou

puternic în atitudinea dezabusată pe care au profesat-o, mai mult sau mai puțin motivat, publiciștii mai tineri. Deși negativ prin raport la problema progresului, ea este însă afirmativă prin raport la întrebarea inițială: dacă intrăm într-o eră nouă, pentrucă o cultură decadentă oferă aspectul noutății încă mai evident decât una de simțitoare prosperitate. Dizolvarea și moartea culturii occidentale credem că ar fi un fenomen într'adevăr nou, deși lugubru, deși dureros. Răsăritul ca și apusul, apariția ca și dispariția soarelui — își au ineditul și noutatea lor particulară, deși în sens opus.

Această constatare ne apropie de soluțiunea neotomistului Maritain. Afirmățiunea fundamentală a gânditorului francez pare a fi următoarea: lumea nu se îndoaie, evoluit și progresând, către ceva mai perfect, către o condiție calitativ superioară, mai bună decât cea trecută. Nu către ceva mai bun, dar către altceva mergem. Legea necesară este noutatea nu progresul. Reținem observațiunea de ordin general fără să intrăm în detalii argumentării metafizice, încercată de Maritain în special în lucrarea sa „Théodas” din 1921 și asupra căreia revine în capitolul „Science et Philosophie” publicat într-o lucrare de dată recentă²⁾.

Important este pentru concluziunile noastre ce se răspunde totuși afirmativ la întrebarea dacă intrăm într-o lume nouă, pentrucă indiferent dacă este vorba de progres necesar (autorii pozitivisti), sau de declin

(Spengler) ori de necesitatea noutății (Maritain), toate aceste opinii se găsesc pe același meridian, toate aceste răspunsuri urmând a fi considerate afirmative prin raport cu întrebarea inițială.

Iată așadar că răspunsurile nu lipsesc. Am zice că tocmai pentrucă nu lipsesc, soluțiunea nu se arată iar haosul este mai mare. Constatarea că opiniunile cele mai contradictorii sunt totuși de o valoare echivalentă, fiind toate răspunsuri afirmative la întrebarea dacă intrăm într-o nouă eră — ni se pare că simplifică mult planul cercetărilor. Este de mirare că lumea a ieșit mai născută de pe urma opiniunilor antagonice care s'au exprimat cu privire la viitorul care o așteaptă, dar care porneau toate, dela aceiași neverificată atitudine: că lumea trebuie să se schimbe într'un fel sau într'altul, că o nouă lume este de așteptat, în orice caz? Dar de unde necesitatea acestui postulat? În loc să răspundem felurit, negativ sau afirmativ, optimist sau pesimist, la o asemenea întrebare, nu este preferabil să controlăm, prealabil, întrebarea, printr'o alta? La întrebarea: intrăm într-o nouă eră? s'au precipitat, grăbită răspunsurile afirmative, dar diferite ca profeție: da, și această nouă eră înseamnă declinul; sau, mai puțin apocaliptic: da, și această nouă eră înseamnă progresul; sau: da, și această nouă eră confirmă legea noutății necesare, etc. Prin urmare, un da optimist, altul pesimist, altul eclectic, dacă nu sceptic...

După atâtea căutare zadarnică, în urma atător răspunsuri, poate că ar fi cazul să facem o restituție în întregul a problemei. Să anulăm răspunsurile toate și să verificăm, adăncind, întrebarea: dar este adevărat că intrăm într-o lume nouă?

Nu cumva ni s'a părut că vedem semnele unei ere nouă, numai pentrucă subiectivitatea și orgoliul nostru de pământeni trecători,

ne-au determinat să credem că suntem martorii unei schimbări de apocalips? Nu cumva neliniștea și freamătul nostru, așteptând lumea cea nouă, sau pregătindu-ne a intra între marginile ei, este factice? Drama omenirii ar fi nu numai tristă, dar ridiculă, comică. În această ipoteză, noi toți ne-am dat cu părerea despre lumea care va fi, întocmai ca eroii lui Caragiale din „Conu Leonida”...

Avem dreptul să vorbim despre o altă lume, în care noi vom intra, sau este mai real să observăm numai că omul actual se desolidarizează, de timpuriu în care trăiește, din pricina unui excesiv orgoliu, pe care nu îl analizăm acum dar îl presupunem? Pentrucă nemulțumirea sau lipsa de satisfacțiune de care putem fi cuprinși noi cei de astăzi nu este tot una cu vestigiul real, al unei alte lumi. O altă lume, cu alte experiențe spirituale, cu alte mitologii, cu alte credințe? Dar pentrucă să fie vorba de așa ceva, ar trebui ca să se dovedească, mai înainte, că actualele instituții sunt perimate în mod real. Și aici revenim la o constatare făcută anterior: nu se poate admite că marile idei care au susținut și au însuflețit omenirea, din începuturi, sunt perimate. Nimic nu le-a depășit, pentrucă experiența omului prin raport cu acele idei a fost, timp de două sau trei mii de ani, destul de superficială. Altădată am încercat să susținem că nu poate fi vorba de descreștinare pentrucă o reală creștinare a omenirii, încă nu putem pretinde că a avut loc.

Acel orgoliu pământean, cea nervositate demoniacă la care ne refeream mai înainte, operează însă astfel, încât determină masele omeniești să „depășească” ideile directoare, mai înainte să le cunoască real. Poate că acesta este principul răului, vocația răului, înscrisă în sufletul omenesc pentru a-l împiedeca să cunoască realitatea, binele.

Ce am scris cu privire la idela creștină este

valabil pentru oricare dintre ideile fundamentale care s'au propus omenirii drept îndreptar spiritual și care au fost parcurse superficial: glasul protivnic dinăuntru anunțându-le caducitatea și reclamând o „nouă eră” fără ca un contact real să se fi stabilit între om și idee.

Așa cu ideea libertății. Cine ar putea susține, mai ales astăzi, că această idee este depășită sau că face parte dintr-o „lume veche”?

Paul Valéry amintește undeva³⁾ de valoarea subiectivă pe care o dau oamenii ideii de libertate. Libertatea s'ar împăca bine cu ideea de echilibru dacă avea voce nefastă din năuntru nu ar pretinde omului să strice echilibrul și să-și manifeste astfel libertatea încât, simțind-o cu tărie, să lovească în libertatea altora... „Et quand on est vraiment le plus libre, — c'est-à-dire quand le besoin et les desirs sont en équilibre avec les pouvoirs, — la sensation de liberté est nulle”...

Sensaționalismul, orgoliul pământean disociator, fenomenismul, remarcate dela Platon, și Sf. Augustin până în gândirea modernă drept surse ale răului, iată principile immanente care au împiedecat o reală trăire a omului în lumea care i-a fost hărăzită, în lumea unor idei de o eternă tărie, și pe care — pentrucă nu am ajuns încă să le cunoaștem real — nu avem deocă să le socotim perimate, semnalizând artificios intrarea într-o nouă... Nu de o lume nouă trebuie să vorbim dar de cunoașterea reală a unor idei vechi, care nu sunt vechi...

1) v. „Avant et après la Révolution” în Jean Cassou, Paris, ed. Rieder 1938 V-a ed. p. 169.

2) v. „Quatre essais sur l'Esprit”, ed. Desclée de Brouwer et C-le, Paris, 1939.

3) v. „La France veut la liberté” pag. XIV, ed. Pion, Paris, 1938.

O carte, un zețar și-o stea

(Urmare din pag. 1)

impunătoare... Așa cum ai lucrat și paginile celelalte.

— Bine, dar liniuța de sub numele autorului se „armonizează” perfect cu... Profit de șovăirea lui și nu-l slăbesc. — Știu, știu că se „armonizează”. Dar pentru că cunosc gustul dumitale de-a „aerisi” pagina, de-a face un lucru „sobru”, am crezut că... Știu că nu-ți plac „umpluturile” ieftine ale tipografilor de provincie și, vezi, am socotit... Am câștigat. Se dă învins.

— Bine... să scoatem liniuța și che-nărașul, murmură domol, resemnat. — De-aici înainte, pot culegea mai mult. — Am văzut, iubite domnule Velizare, pe coperta interioară a unui volum paginat tot de d-ta, o minune de literă... Înaltă, elegantă, subțire... Unde ai găsit-o?

Măgălit, se înseninează din nou. — A, da, știu care... La volumul d-lui Carianopol... Ehe, am adus-o tocmai din lăzile de jos, de la subsol... Am cotrobăit, după ea, prin toate sălile.

E vremea să atac direct. — Cear fi să mi-o pui și mie, tot pe coperta interioară, la titlul cărții, în locul celeilalte care mi se pare cum prea groasă, prea lăbărțată... Fericitrea d-lui Velizare a fost de scurtă durată. Mă măsoară lung, posomorât. Clatină din cap, cu amărăciune.

— Auzi, prea groasă și prea lăbărțată! Știi ce literă e asta? O literă nobilă... de gust... Am adus-o tocmai... — Recunosc, îl interpus, recunosc că e foarte frumoasă și asta... O literă „nobilă” și de „gust”... Dar, ce vrei? Mi-a rămas înima la „litera” acela din cartea lui Carianopol... Și, uite, mă simt cancerat de invidie... Așa da imperiu, ca s-o vad și în cartea mea... Și mă mândresc, hypocrit.

Devine, deodată, plin de compasiune, dispus chiar să-mi facă largi favoruri.

— Bine... vi-o schimb. Mă duc s-o aduc. E tocmai jos la subsol...

Pornește, cu pașii puțin târâți, ostentiv, cu mâinile legănate, ușor, de-alungul trupului, a resemnare și a supunere.

Privesc în urma omulețului cateniu, îl văd cum se duce târâgân și bla-jin, și o undă caldă mi se urcă în piept. Mi-e drag domnu' Velizare, cu bunătatea lui, cu oboseala-i așternută pe față, cu pasiunea lui pentru meșteșugul tiparului și, mai ales, cu admirabilul-i conservatorism cu care își apără tradiția liniuțelor, chenarelor și a literelor preferate!

Așteptând să se reîntoarcă, îmi pregătesc planul cum să nu-l supăr și cum să izbutesc, cerându-i cel mai greu din toate „sacrificiile „grafice”: iertarea unei stelute aruncate pe pagina 7-a, sub șase rânduri de limpezi litere cursive care rotunjesc dedicația cărții... Intr'adevăr, în elanul său, domnu' Velizare mi-a ornamentat pagina dedicației cu o stea neagră de plumb, asemănătoare unei muște strivite pe hârtie. Steaua aceasta (ah, cât va fi băjbăit după ea domnu' Velizare și cât de încântat va fi fost, descope-

rind-ol) îmi stă în gât, mă sufocă. Privind-o, îmi vin înaintea ochilor vechile cărți de poezii, de-acum treizeci și mai bine de ani, cu floricele, zorzoane și horbote pe copertă și la stărușul fiecărei poezii. Nu, nu se poate! Trebuie s-o scot din pagină. Cu orice preț! Cu orice risc!

Târându-și pașii, cu o umbră de mulțumire pe față, domnu' Velizare se întoarce.

— S'a făcut. Iată „litera” pe care mi-ai cerut-o. S'a găsit!

Îmi exagerez entuziasmul, laud litera, mă arăt fericit și-l văd tare satisfăcut de elogiile aduse. Nu mai pot înainta, însă, pe ocolite și nici alte stratageme nu mai găsesc. Sunt nevoit să merg drept la țintă. La „steaua” din pagina 7-a...

— Uite ce este, domnu' Velizare... E ultimul lucru pe care ți-l cer. Trebuie, trebuie neapărat să-mi scoți „steaua” asta, de sub dedicație... din pagina 7-a...

— Steaua? Să scoatem STEAUA?... E uluit. Copleșit. La atâta ingratitudine și nepricepere din partea mea, nu se aștepta.

Își scoate ochelarii și-i aruncă peste niște spălturi vechi. La litera adusă, recent, din „subsol” și o asvârle alături de ochelari.

O asvârle a dispreț, a indignare, a divorț...

Își lasă mâncăile cămășii în jos, de parcă s'ar pregăti de plecare din atelier. Mustăța îi tremură, obrazul i se scofălcește, ca și când ar fi bolnav.

— De treizeci și cinci de ani... De treizeci și cinci de ani, nu mi s'a întâmplat una ca asta... Da, da, îmi vine să plec din meserie!

Intervin, îl rog să nu se supere, îi demonstrez că „pagina” câștigă în limpezime fără blestemata aceia de „stea”, îi spun cât îi prețuiesc arta și priceperea...

E neînduplecat.

— Domnule „scriitor”... Puteți să spuneți dumneavoastră orice ați vrea. Steaua n'o scot și pace! Acolo e locul ei și acolo o las!

Încerc, din nou, să-i arăt că „steaua” nu are nici un rost în pagină... Mai mult: că întuneacă dedicația. Asta îl umple de revoltă.

— Cum? Steaua „mea” nu are nici un rost? Dar credeți, dumneavoastră, domnule „scriitor”, că eu am pus-o numai așa, de florile mărlui?

Își adună ochelarii, și-i pune iarăș pe nas, cântărindu-mă, rar și grav, cu privirile.

— Credeți că eu am trecut numai așa, prin cartea d-voastră, și că nu știu ce ați pus în ea? Vi-am citit versurile... Dumneavoastră n'aj scria, acolo, despre stele? Ba da, ați pus încă untru stele, cu duiumul... Versul, și steaua!

Se oprește o clipă, ca să măsoare efectul produs asupra mea, și continuă, convins:

— Iar domnu' Voinescu, desenatorul dumneavoastră, care vi-a făcut coperta și portretul dinăuntru, n'a pus și dânsul stele în desen?

— Și-mi pune sub nas schițele lui Voinescu, venite, cu clișeele, de la zincografie. Are dreptate. Desenul desface

o floare de vis, aeriană, proiectată pe un petec de cer înstelat.

— Așa e? Dumneavoastră ați pus stele în poezie, domnu' Voinescu a pus stele în clișee, — ei bine, am dreptul să pun și eu o stea, în cartea asta!... Nu puteți spune că e înțințită la întâmplare... Se „acordă” doar cu celelalte...

M'a făcut praf. N'aș afla, poate, replică, dacă nu m'ar iulgera un gând perid.

— Firește că se „acordă”, domnu' Velizare, firește... Și eu aș vrea să-mi aș steaua asta pe pagină, dar... ce să fac? Nu-i vorba de ce vreau eu, ci le ce vrea domnu' Victor Popescu, editorul cărții... Dânsul a dat ordin să se scoasă steaua!

Parcă ar fi primit un bomerang în creștet. Mi se pare sau se clatină? Rămâne, apoi, cu fruntea plecată, tăcut, cu mâinile căzute. Câteva secunde, numai. Surâde amar. Îmi face semn să-mi plec urechea, spre dânsul. Și-mi șoptește scăzut, strivind parcă pelin în cuvinte:

— Domnu' Victor Popescu a dat ordin? Editorul? Dar dânsul scrie numai „proză”... Ce se pricepe el? Ce știe dumnealui de stelele „noastre”? Îl prind mâna caldă, mare, bună.

— Așa e, dragă nene Velizare... Ce știu alții de stelele „noastre”?

Își trage ușor mâna din mâna mea și o așează, molatec, pe pagina de plumb, cu steaua vinovată. Și nu știu cum, cădere lină a mâinii, peste zăful cenușiu, seamănă a mângâiere sau a ocrotire alba.

— Dar... aveam dreptul să pun și eu o stea, în cartea asta... Fie. O s'o scoatem de-aici... Dacă așa e ordin...

Și, întorcându-se, pe jumătate, spre mine, cu palma stângă pusă pe inimă:

— Dar să știți, — o scot din inima mea!

Face semn unui ucenic să se apropie.

— Ia asta și du-te de dă afară steaua de-aici... Repede!

Și, în timp ce ucenicul se îndepărtează cu tava pătrată de zăp, să alunge „din carte” steaua sacrilată, scot o mănășcă din buzunar și o răsucesc, nervos, în mâini.

— Acum, am sfârșit cu cartea, domnu' Velizare. Pot să dau „bun de tipar”... Nu mai am nimic de corectat...

Nu-mi răspunde și-și face de lucru cu spălturile și zăburile vechi. În mine simt pălpâind așa, ca o zăpădă albastră...

— Te rog să mă țerți că te-am săcâit atâta cu corecturile... Dar a ieșit o carte frumoasă... datorită numai d-tale... Îți mulțumesc...

Îi scutur brațul, repede, și plec.

În ușa mă opresc, aș vrea să mă reîntorc lângă domnu' Velizare, să-i spun cuvinte pe care nu i-le-am spus. Îl văd acolo, în fundul atelierului, încovoiat de-asupra rafturilor încărcate de literă, absorbit, cufundat, ca într-o operă de mare sfîințenie. Obrazul puțin obosit, fruntea deschisă, întrebătoare...

— Așa e, domnu' Velizare... Ce știu alții despre stelele „noastre”? RADU GYR

Domnul profesor

(Urmare din pag. 4-a)

— Domnule Student, lăca vezi mata, de ani de zăle mă frământ, mă sbat, și, tot nu pot să găsesc o soluție la o idee care mi-a venit așa... netam-nesam, din senin în capul meu. O! fi eu „Profesor” dar de geaba, că-mi stă mîntea'n loc de câte ori ideea îmi cucerește gândurile.

— Da, domnule Profesor, spuneți despre ce este vorba.

— Iaca, ai mata răbdare și ți-o spun tot, că de spus easte, că cine n'are nimic de spus, nu spune și cine are de spus, spune; prin urmare spun, pentru că am ce și de unde.

— Înțeleg...

— O chestie care nu mă interesează decât numai pe mine. Dacă matale ți-ar place n'ai decât să faci cum îți place matale și dacă ți iese la socoteală. Eu nu mă supăr deloc! Dar absolut deloc!... Chestie pur filozofică; pentru că eu trecând prin viață, am văzut, am auzit, am cercetat, am citit și mi-am făcut un fel de „filosofie personală”.

— Mă rog...

— Iaca, de ani de zăle mă chinulește ideea...

— Nu mai puteam să rabd.

— Care, domnule Profesor, că-mi iese sufletul!...

— Apoi dacă mata n'ai răbdare, să ți-o spun!... Așteaptă să ți-o spun, că albul n'are să ți-o spună că n'are de unde. Eu am de unde și...

— Dar nu mai pot să aștept, domnule Odobisteanu, domnule Asaftei!

— Ei!... S'așteptă că și eu am așteptat mult și cu răbdare până s'ajung la 65 de ani și să fiu și pensionar. Tineretul din zăua de azi n'are răbdare, nu așteaptă, n'are filozofie personală, n'are nimic. De alasta nu merge țara bine.

— Mă rog...

— Roagă-te cât ei vrea, dar numai pentru mata că pentru mine mă rog eu. Tineretul de azi s'amestecă în toate cele; de alasta nu li merge bine. Vezi, mata n'ai...

— Îi ajut eu.

— Filozofie personală — și mă sculai să ies din compartiment.

— Iaca cum spui mata, „filozofie personală”. Da, mă rog, deee pleci acu, că nimeni nu te-a gonit. Șăz jos ca tot eu mai batrân.

— Nu mă mai chinui, domnule Profesor, nu mă mai chinui!

Dacă ai ceva, spune cât mai repede că altfel plec din compartiment.

— Apoi, vezi mata, în loc să fiu eu grăbit, ești mata. Pentru că mata ți la urjențe, iaca te servesc tot de urjențe.

Domnule Student, ești om cu carte, om deștept, că așa arăți că de n'ai fi, n'ai arăta.

— Bată-te Dumnezeu să te bată! Domnule Profesor, te rog, mai am puțin până la inebunire, te rog, te implor, pentru ultima oară, spune ce vrei!?

Răsufliă adânc, își drese glasul și se întinse spre mine ca un disperat:

— Domnule Student, când urci pe o scară, urci sau cobori?

Văzui „un cer de stele dedesubt, deasupra cer de stele”.

— Ptiu!... fir'at al dracului să fi! Lasă-mă, domnule, să ies.

— Șăz jos, domnule Student, răcni cu disperare, oprindu-mă pe loc.

— Ce să stau, domnule Profesor... ai niște idei, să le brevetezi, nu alta.

— Domnule Student, te mai întreb odată: când urci pe o scară, urci sau cobori?

— Urei, domnule Profesor, urei, urei, urei! fir'at al dracului; urei, că te sui!...

Se dete un pas înapoi și cu palmele întinse, în apărare, zise:

— Eu cred că nu...

— Poți să crezi ce vrei!

Când văzu că nu dau, se apropie de mine și cu un surâs prefăcut continuă:

— Dar dacă ai fi la polul Sud și urci pe o scară, atunci ce faci, urci sau cobori?

— Urei iară... — Ei, urei!... Cum urei? — Uite așa. Când mergi în sus urci și când mergi în jos — sau presupunând că cineva îți dă brânci dela etajul al șaptelea al unui blok-haus și caz — cobor! Gata. Scurt.

— Eu cred că nu.

— Atunci poate că materia cenușie din capul d-tale este așezată pe dos.

Încercă iar să ies din compartiment. — Domnu!... domnu!... stai oleacă, așteaptă.

— Hai că stau.

— Noi care ne găsim pe emisfera boreală când urcăm pe o scară, mata spui că urcăm.

— Sigur că da.

— Bun!... Dar toți cei de pe emisfera australă, dela antipodul nostru și cari în raport cu noi sunt cu capul în jos, când urcă pe o scară de acolo, pentru ei urcă, dar pentru noi nu coboară? Și viceversa?!

Iaca, acum ți-am spus tot; stai gândește, cântărește și spune-mi cum tălmăcești mata alasta?

Am rămas incremenit; profesorul care observă că mi s'au încercat gândurile, urmă mai departe ca să mă lămurească:

— Tar n'ai priceput, domnule Student; să te lămuresc!

— Iși drese glasul și începu:

— Dacă noi doi...

— A! nu!... nu!... — îl întrerupsei — numai d-ta; pe mine nu mă amesteca.

— Bine, iaca, dacă eu aș face un sondajul aci unde mă aflui în timpul de față, și aș merge, aș merge... până'n inima pământului; nu-i așa că merg în jos?

— Evident.

— Dar dacă aș continua sondajul mai departe, eu rămânând în aceeași poziție verticală, cum am plecat de aci, când o să ies în partea opusă, la antipod, oare n'am să ies eu capul în jos pentru ai de se află acolo?

— Mă rog, iese?

— Da, domnule profesor — i-am zis — poate ai dreptate dar vezi...

Ce să văd breee!... Iaste clar ca bună ziua: Cobor până'n inima pământului; de îndată ce trec de centrul pământului, gata!... Din momentul acela urc pentru ai dela antipodul nostru cu toate că pentru noi cobor. Dar întrebarea e alta. Dacă doi oameni, unul la polul nord și altul la polul sud, s'ar găsi exact pe aceeași axă care trece prin centrul pământului, ar fi atrași simultan de o putere magnetică din centru.

Oare acolo nu s'ar întâlni talpă'n talpă? Celui dela polul nord nu i s'ar părea că cel dela polul sud este cu capul în jos și viceversa? Și totuși, nu-i așa că nimănui nu i s'ar urca sângele la cap? Ei, care-i sus, care-i jos?

— Nu știu, domnule Profesor — i-am spus — nu înțeleg absolut nimic!

Capul începuse să-mi vâjăle. Îmi frecai ochii ca să alung ceața care-mi înăbușea judecata. În momentul acela trenul își încetă mersul. Conducătorul trecu prin fața compartimentului și anunță: „Ploști, două minute!”

— Vai de mine — sări profesorul — am și ajuns?...

Trenul opri scârțâind.

Domnul Profesor ieși pe coridor cu tot calabăcul.

Când să coboare pe scară, se opri pe ultima treaptă, se ținu sdrăvăn de bară, se uită spre fereastră la mine și cașl cum de răspunsul meu depindea toată fericirea lui, răcni desădădăit:

— Ce fac acum, domnule Student, urc sau cobor?

— !?...

Îl văzui pe urmă cum se amestecă printre ceilalți de pe peron.

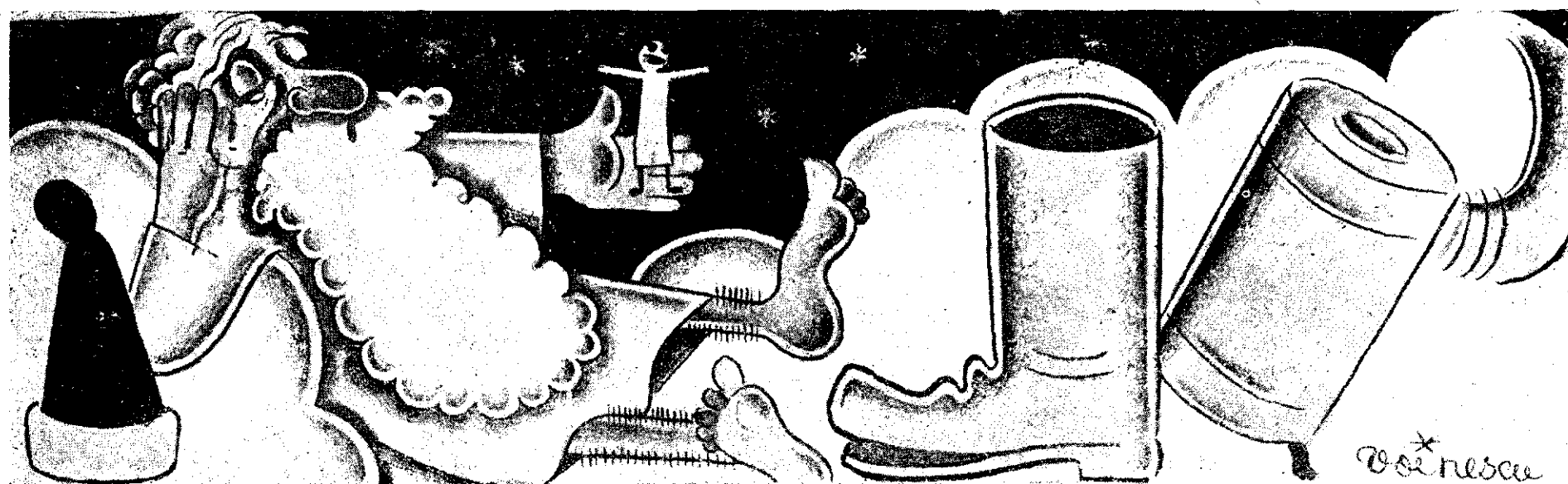
Trenul se puse iar în mișcare... fssss!... fssss... fssss... fssss.

București, 20 Oct. 1939.

NICOLAE PASCAL MARCO

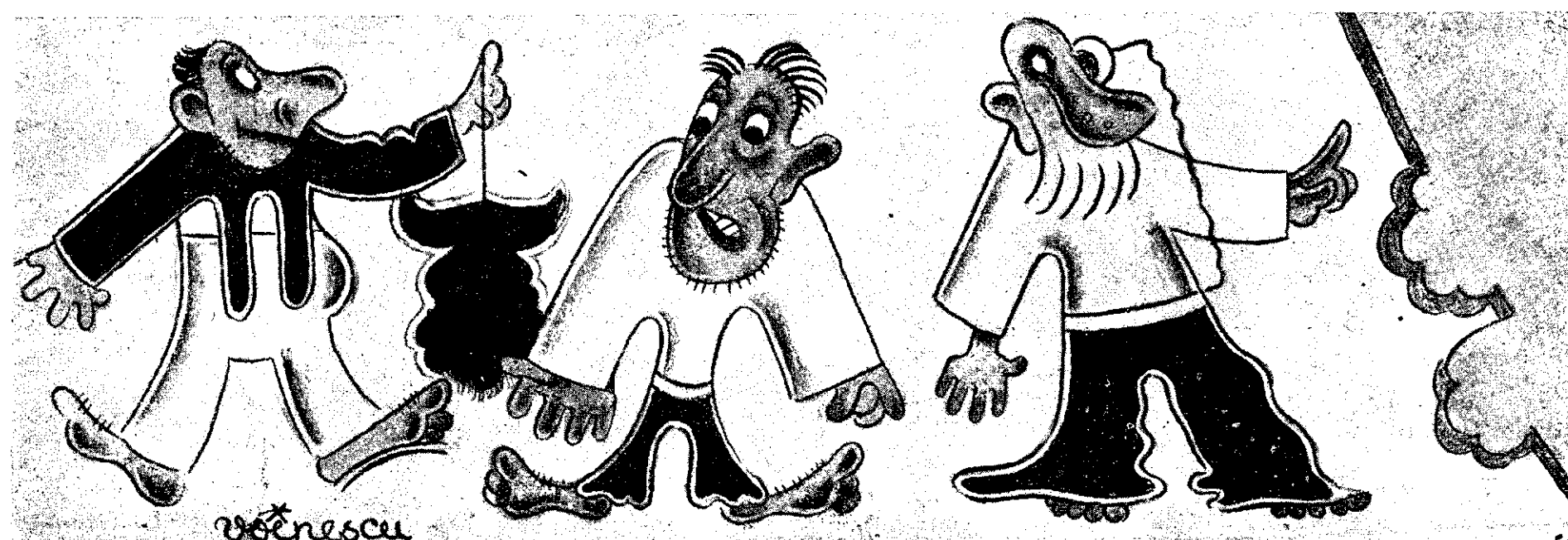
IN TIMP CE LUMEA MERGE TOT MAI RAU, ȘI ÎNSĂȘI „PE RSONAGHILE” SE RAMOLESC...

CARNAVAL

...încât Moș Crăciun, căzut în mîntea copiilor, în loc să-și vadă de treabă, a așteptat cadouri la gura sobei,

...NEBUNII, FERICIȚII, SE PREGĂTESC PENTRU CARNAVAL:

— Tu, costumează-te în Cleopatra... — Nu pot, că sunt bărbat... — N'are-aface: ca să nu se observe, poți să-ți pui o barbă.

— De ce ți-ai pus ghiata aia sub bărbie? — Procul, nu vezi? M'am costumai în minge de football